
**Kommunfullmäktige kallas till sammanträde torsdagen
den 22 februari kl 17.00 i sessionssalen, Fullmäktigehuset**

Ärenden

1	Upprop	
2	Allmänhetens frågestund	
3	Val av justerande ledamöter	
4	Anmälningssärenden	
5	Inkomna interpellationer och enkla frågor	
6	Avsägelse av förtroendeuppdrag, entlediganden och fyllnadsväl	
7	Svar på enkla frågor	
8	Utökat tomträttsavtal för Norrmalm 1:4, för Borås Djurpark AB (Nr 7)	39
9	Miljörapport Borås Stad tertial 2 - 2017 (Nr 8)	49
10	Borås Stads miljöpolicy (Nr 9)	54
11	Borås Stads miljömål (Nr 10)	85
12	Ombildning och namnändring av Borås Textile Fashion Center AB, likvidering av Borås Kongresscenter AB samt överföring av hyresavtal och uppdraget inköp av inventarier till det nybildade bolaget (Nr 11)	129
13	Aktieöverlåtelse mellan Borås Stad och Industribyggnader i Borås AB avseende aktierna i Borås Lokaltrafik AB (Nr 12)	133
14	Koncernbidrag år 2017 inom koncernen Borås Stadshus AB (Nr 13)	139
15	Träbyggnadsstrategi (Nr 14)	142
16	Svar på interpellation av Ann-Marie Ekström (L) till Malin Carlsson (S): Hur hanteras HBTQ-frågor i Borås Stad? (Nr 15)	153

2018-01-31

Nr 7

Utökat tomträttsavtal för Norrmalm 1:4, för Borås Djurpark AB

2018-01-08 Dnr KS 2014-00575

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige att besluta

Godkänna tilläggsöverenskommelsen till tomträttsavtal för Norrmalm 1:4, med Borås Djurpark AB.

Ärendet i sin helhet

Borås Djurpark har 2014-07-09 inkommit med önskemål om att utöka sin gällande tomträtt i den kommunala fastigheten Norrmalm 1:4 för djurparkens verksamhet. Anledningen är att Borås Djurpark vill kunna förnya och förbättra djuranläggningarna och tillgodose myndigheternas djurskyddsföreskrifter, samt utveckla djurparkens framtida verksamhet.

Större delen av det område som omfattas av tilläggsavtalet disponeras i dag av djurparken och avtalet innebär en anpassning till rådande förhållanden.

Borås Djurpark vill kunna förnya och förbättra djuranläggningarna och tillgodose myndigheternas djurskyddsföreskrifter, samt utveckla djurparkens framtida verksamhet. För detta behöver de rådighet över hela det område som i dag omfattas av djurparken.

Det utökande området består av ett skogsområde, en f.d. bostadsfastighet om ca 7000 m², samt djurparkens huvudentré. Totalt tillkommer en areal om 144 536 m². Tilläggsavtalet innehåller även servitutsrätt för en gångbro, den s.k. "Giraffbron" som djurparken byggt över järnvägen.

Parterna har kommit överens om att den årliga avgälden ska vara 405 000 kr/år, vilken delvis bygger på att den inom området befintliga bostadsbyggnaden övergår i tomträttshavarens ägo.

I och med utvidgningen av tomträtten blir den nya årliga tomträttsavgälden således 405 000 kr, d.v.s. 159 000 kr högre än nuvarande avgäld.

Beslutsunderlag

1. Tilläggsöverenskommelse, daterat 2017-11-28.
2. Gällande tomträttsavtal, daterat 2013-12-02.
3. Karta med de till tomträtten tillkommande områdena.

4. Förfrågan om utökat tomträttsavtal för Norrmalm 1:4, Borås Djurpark AB.

Tom Andersson
Kommunalråd

Elisabeth Eickhoff
Avdelningschef

I anslutning till tomträttsavtalet för fastigheten Norrmalm 1:4 träffas härmed mellan Borås Stad, 212000–1561 och Borås Djurpark AB, 556073–0359, här nedan kallad tomträttshavaren, följande

TILLÄGGSÖVERENSKOMMELSE

Genom fastighetsreglering ökar fastigheten Borås Norrmalm 1:4 från 378 829 m² till 523 365 m².

Borås Stad har tidigare med nuvarande innehavare av tomträtten träffat överenskommelse i enlighet med kommunfullmäktiges beslut 2013-10-24, § 133 om att tomträttsavgälden för Norrmalm 1:4 skall utgöra 246 000 kr per år under avgäldsperioden 2015-04-01 – 2025-03-31.

I en nu pågående fastighetsreglering kommer områden om totalt 144 536 m² att tillföras Norrmalm 1:4 från Norrmalm 1:3 och Lundby 1:7. Området från Norrmalm 1:3 innehåller en byggnad, vilken genom detta avtal överföres på Borås Djurpark som tomträttsägare.

I fastighetsregleringen ingår även bildande av servitut för djurparkens gångbro över Kust till kustbanan (Järnvägen 1:1) till förmån för Norrmalm 1:4. Servitutet kommer att ingå i tomträtten.

Till följd härav överenskommes mellan Borås Stad genom dess Kommunstyrelse och tomträttshavaren om följande ändringar med avseende på tomträttsavtalet som i övrigt gäller i tillämpliga delar.

1. Borås Stad utvidgar upplåtelsen med tomträtt av fastigheten Norrmalm 1:4 i Borås till att gälla i hela Norrmalm 1:4 omfattande en areal om 523 365 m².
2. Från den dag fastighetsbildningen vunnit laga kraft utgår den årliga tomträttsavgälden med FYRAHUNDRAHUNDRAFEMTUSEN (405 000) kronor. Avgälden avser tiden till dess avtalet är föremål för omreglering 2025-03-31.
3. Borås stad ombesörjer ansökan om anteckning i fastighetsregistret med anledning av ändringen i tomträttsavtalet och tomträttsinnehavaren förbinder sig att biträda denna ansökan.

Avtalsvillkoren i övrigt är oförändrade.

Detta tilläggsavtal har upprättats i två exemplar varav Borås Stad och tomträttshavaren tagit var sitt.

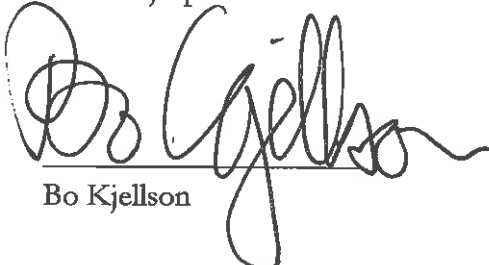
Borås 2017-

Borås 2017-11-28

Borås Stad
Kommunstyrelsen

Borås Djurpark AB

_____
Ulf Olsson
Kommunstyrelsens ordförande

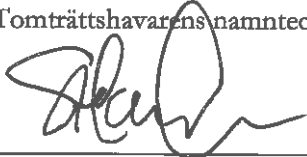

Bo Kjellson

_____
Elisabeth Eickhoff
Markchef

Borås Stads namnteckning bevittnas:

Tomträttshavarens namnteckning bevittnas:

_____

_____

_____

Stefan Lidh
_____

D-2014-00062096 2014-03-06

Fastighet: Norrmalm 1:4
 Adress: Fristadsvägen 24
 Tomträttshavare: Borås Djurpark AB
 Personnummer: 556073-0359
 Nuvarande avgäld per år: 181 840 per kvartal: 45 460

Det ursprungliga tomträttsavtalet (nedan kallat tomträttsavtal) är upprättat 1995-04-01 och inskrivet 1995-10-13.

ÄNDRINGSAVTAL TILL TOMTRÄTTSAVTAL

Nu gällande avgäldsperiod utgår 2015-03-31. Med stöd av bestämmelserna i tomträttsavtalet och enligt gällande lag har Kommunfullmäktige 2013-10-24 beslutat att tomträttsavgälden för Norrmalm 1:4 under kommande avgäldsperiod skall bestämmas med ledning av 7 577 000 kronor och en avgäldsrenta på 3,25 procent.

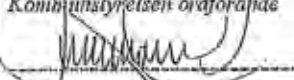
Till följd härav överenskommes mellan Kommunstyrelsen i Borås Stad och Borås Djurpark AB om följande ändringar med avseende på tomträttsavtalet som i övrigt gäller i tillämpliga delar.

1. Den årliga avgälden under kommande avgäldsperiod 2015-04-01–2025-03-31 skall utgöra 246 000 kronor per år.
2. Inskrivning av detta avtal ombesörjes och bekostas av Borås Stad.

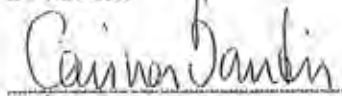
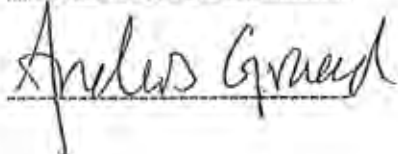
Detta ändringsavtal har upprättas i två likalydande exemplar, varav Borås Stad och Borås Djurpark AB har tagit var sitt.

Borås 2013-12-02
 Borås Stad
 Kommunstyrelsen

 Ulf Olsson
 Kommunstyrelsens ordförande

 Carol Jarpa de Emilson
 Markchef/lf

Bevittnas:

 Carina Gambin

 Anders Grönd

Borås 2013.11.27

 Borås Djurpark AB Bokjellson

Bevittnas:

 Janis Jönsson

Fastighet: Borås Norrmalm 1:4 i Borås kommun
Adress: Djurparken
Avgäld per år: 124.000 kronor
Areal: 378.829 m² 377.819

Mellan Borås kommun genom dess kommunstyrelse och Borås Djurpark AB, 556073-0359, här nedan kallad tomträttshavaren, här jämlikt kommunfullmäktiges bemyndigande, beslut 1995-02-23, § 22, träffas följande

TOMTRÄTTSAVTAL

1. Kommunen upplåter från och med 1 april 1995 till tomträttshavaren med tomträtt fastigheten Borås Norrmalm 1:4 i Borås kommunen.

På fastigheten finns en djurparksanläggning.
Fastigheten får endast användas för djurparksändamål.

Utan kommunens medgivande får tomträttshavaren ej ändra på angivet användningssätt av fastigheten.
2. Årliga tomträttsavgälden utgör, om ej annat överenskommes eller av domstol bestäms, Etthundratjugofyratusen (124.000) kronor. Tomträttsavgälden betalas kvartalsvis i förskott senast sista vardagen före varje kvartals början.
3. På fastigheten uppförda byggnader och markanläggningar skall av tomträttshavaren väl underhållas och vårdas. Om byggnad/er förstörs eller skadas av eld eller på annat sätt, skall den/de inom av kommunen bestämd skälig tid ha återuppbyggt eller reparerats, såvida icke annan överenskommelse träffas mellan kommunen och tomträttshavaren.
För uppförande av eventuella nya byggnader för djurparksändamål inom fastigheten skall tomträttshavaren söka erforderliga tillstånd såsom bygglov m. m.
4. För kontroll av detta avtals tillämpning är tomträttshavaren skyldig att lämna kommunen erforderliga upplysningar och tillfälle till besiktning av fastigheten.
5. Tomträttshavaren får utan kommunens medgivande upplåta panträtt och nyttjanderätt i tomträtten. Servitut eller annan särskild rättighet får däremot ej upplåtas utan sådant medgivande.
6. För avgäldsreglering gäller de i lagen angivna minimiperioderna om tio år, varvid den första perioden räknas från 1995-04-01.
7. Enligt gällande lag får endast fastighetsägaren säga

upp tomträttsavtalet. Därvid gäller de i lagen angivna minimiperioderna. Första uppsägningen kan ske om tjugo år. Andra uppsägningen om fyrtio år osv. Den första perioden räknas från 1995-04-01.

8. Tomträttshavaren skall på egen bekostnad fullgöra alla utskyldigheter, förpliktelser och onera, som belöper på fastigheten.

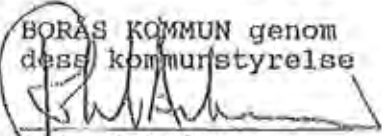
Vid överlåtelse av tomträtten åligger det tomträttshavaren att till kommunen omedelbart göra anmälan om överlåtelsen.

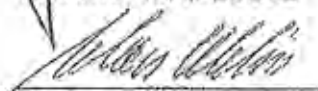
9. Tomträttshavaren medger kommunen eller annan, som därtill har kommunens tillstånd, rätt att framdraga och bibehålla ledningar i eller över fastigheten med erforderliga ledningsstolpar och infästningsanordningar på byggnad, där sådant utan avsevärd olägenhet för tomträttshavaren kan ske.
Tomträttshavaren är pliktig att utan ersättning tåla härmed förenat intrång och nyttjande, men har rätt till ersättning för skada på byggnad eller annan anläggning på fastigheten.
10. Tomträttshavaren är medveten om att Borås Energi har en transformatorstation på fastigheten. Denna station är belägen vid tillfarten till djurparken från Margaretagatan. Om området där transformatorstation är belägen inhägnas, skall, för att möjliggöra tillträde till stationen, eventuella portar eller dylikt förses med låsanordning, som passar till kommunens låssystem.
11. Tomträttshavaren skall på sätt som anges i jordabalken söka inskrivning av tomträtten. Samtliga kostnader för inskrivningen erlägges av tomträttshavaren.
12. I övrigt gäller vad i jordabalken eller eljest i lag stadgas om tomträtt.

Detta avtal har upprättats i två exemplar varav kommunen och tomträttshavaren tagit var sitt.

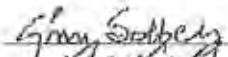
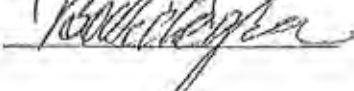
Borås den 22/5 1995

BORÅS KOMMUN genom dess kommunstyrelse

Roland Andersson

Claes Uhlin

Bevittnas:

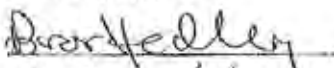
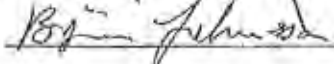
Borås den 18/5 1995

BORÅS DJURPARK AB

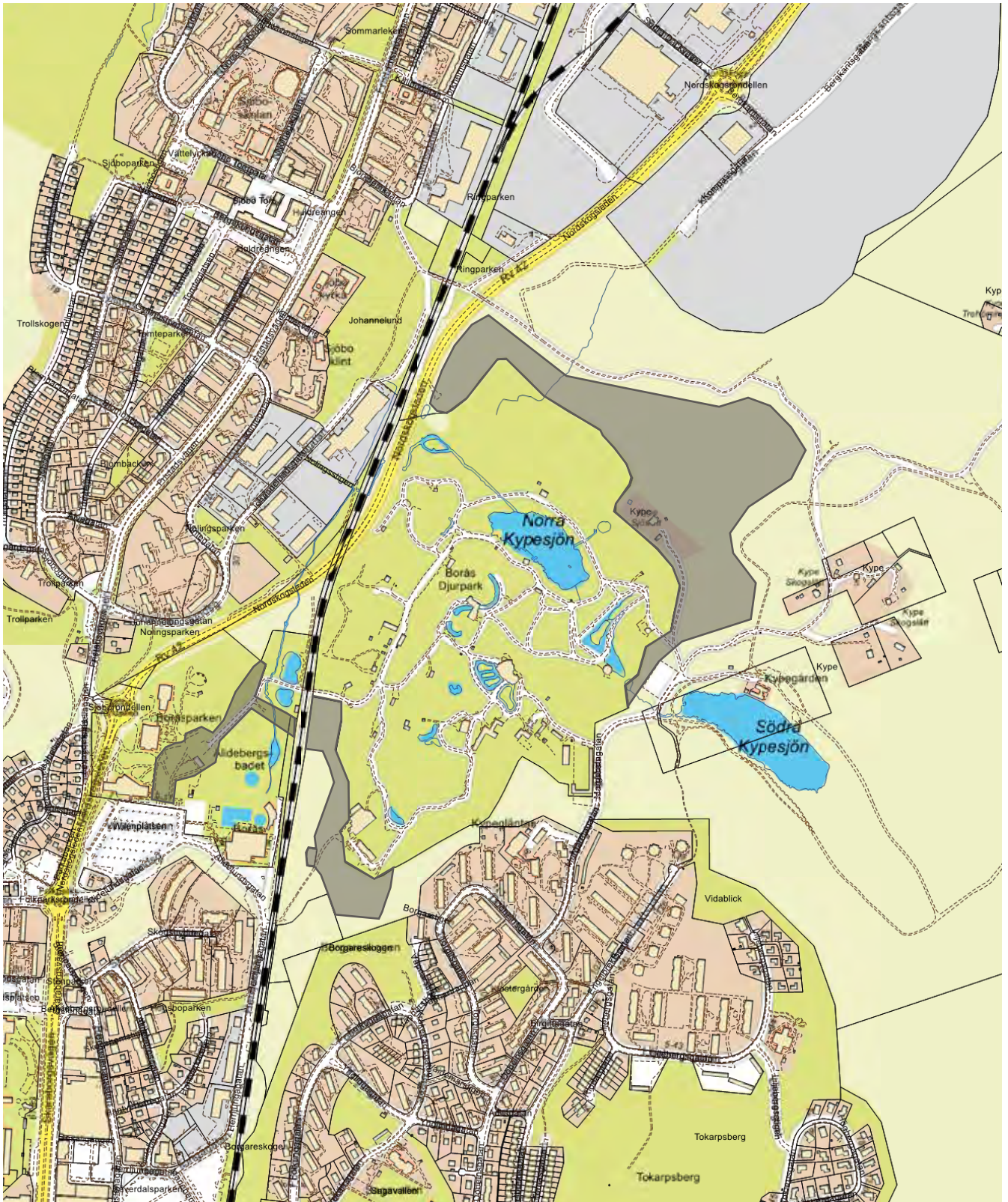

Per Kettil

Bevittnas:

Borås Stad
Kommunstyrelsen

501 80 BORÅS

Borås 2014-07-09

Förfrågan om utökat tomträttsavtal för Normalm 1:4 avseende området Nordskogen

Vid Borås Djurpark AB:s styrelsemöte 2014-06-18 beslutade styrelsen att tillskriva Kommunstyrelsen om utvidgande av område inom Nordskogen för Djurparkens framtida verksamhet.

Djurparken är idag omgiven av bebyggelse och är en "djurpark i staden". För att kunna förnya och förbättra djuranläggningar och tillgodose myndigheternas djurskyddsföreskrifter samt utveckla djurparken som ett attraktivt turistmål behöver bolaget utöka sin areal i området Nordskogen.

Styrelsen för Borås Djurpark AB hemställer härmed om utökat tomträttsavtal enligt ovan.

Bilaga: Utdrag av § 10 ur protokoll fört vid ordinarie styrelsesammanträde i Borås Djurpark AB onsdagen den 18 juni 2014.

Med vänliga hälsningar
BORÅS DJURPARK AB

Bo Kjellson
VD

Marie Fridén
Ordförande

Diariernr	Diariplanbeteckn
BORÅS STAD	
2014 -07- 10	
Kommunstyrelsen	

Borås Djurpark AB

No 114

Utdrag av § 10 ur protokoll fört vid ordinarie styrelsesammanträde i Borås Djurpark AB onsdagen den 18 juni 2014.

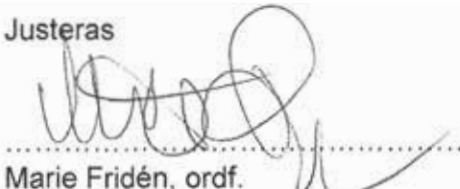
§ 10. Nordskogen

Styrelsen beslutade att Borås Djurpark AB tillskriver Kommunstyrelsen om utvidgande av område inom Nordskogen för Djurparkens framtida verksamhet.

Vid protokollet

Stefan Lidh

Justeras

Marie Fridén, ordf.

Bengt Belfrage

Fotokopians överensstämmelse
med originalet intygas:

Nr 8

Miljörapport Borås Stad tertial 2 - 2017

2018-01-08 Dnr KS 2017-00588

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Lägga ärendet till handlingarna.

Sammanfattning

Miljö- och konsumentnämnden har summerat Miljörapport Borås Stad tertial 2 2017 och översänt till Kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

1. Miljörapport protokoll 2017-11-21 § 208.

Beslutet expedieras till

Samtliga nämnder och bolag

Tom Andersson
Kommunalråd

Bengt Himmelmann
Chef för Strategisk samhällsplanering

Miljörapport Borås Stad Tertial 2 - 2017

Miljö- och konsumentnämndens beslut

Miljö- och konsumentnämnden godkänner Miljörapport Borås Stad Tertial 2 2017 och översänder rapporten till Kommunstyrelsen.

Ärendet

Enligt *Borås Stads miljömål 2013-2016*, som beslutades 2012 av Kommunfullmäktige och som förlängts året ut, ska Miljöförvaltningen sammanställa kommunkoncernens miljömålsuppföljning i samband med tertial- och årsredovisning. En uppföljning med fokus på miljöledning har skett i samband med tertial 2 i syfte att aktivera förvaltningar och bolag som ännu inte certifierat eller diplomerat sin verksamhet.

Idag omfattas drygt hälften av kommunkoncernens förvaltningar och bolag av ett certifierat eller diplomerat ledningssystem och omkring hälften av de anställda har miljöutbildats. *Borås Stads arbete med miljöledning och miljöutbildning kopplar till såväl lokala, regionala, nationella och globala mål för en hållbar utveckling.*

Miljöförvaltningens synpunkter

Borås Stad arbetar vidare med att införa miljöledning i stadens verksamheter. Idag omfattas drygt hälften av kommunkoncernens förvaltningar och bolag av ett certifierat eller diplomerat ledningssystem och omkring hälften av de anställda har miljöutbildats. I denna korta avrapportering har vi valt att enbart fokusera på miljöledning.

Tertialredovisning 2 omfattar perioden fram till 31 augusti 2017. Vi saknar redovisning från flera bolag i tertial 2. Flera bolag och förvaltningar saknar också statistik över antal miljöutbildade efter omorganisationen. För att få en fingervisning om nuläget har vi därför använt uppgifter från årsredovisningen för 2016 och egna uppgifter över miljöutbildade. Vi har också delvis använt alternativa kunskapskällor som certifiering.nu för att få kompletterande uppgifter om bolagen. Statistiken är alltså ofullständig men ger en fingervisning om det arbete som kvarstår innan vi når uppsatta mål.

Borås Stads miljömål 2013-2016 är förlängda att gälla 2017 ut. En revidering av Borås Stads miljömål 2013-2016 startade i maj 2015 och förslag till nya mål har varit ute på remiss. Även dessa innehåller mål om miljöledning.

Forts. § 208

Dnr. 2017-2314

Resultat tertial 2 2017:

- 43 procent av bolagen/förvaltningarna är miljödiplomerade/certifierade (jmf. 45 % 2016)
- 17 procent av bolagen/förvaltningarna har stora delar av sin verksamhet diplomerade alternativt stora delar av verksamheten på entreprenad där entreprenören, HSB, är certifierad.
- 85 procent av förskolorna, skolorna och gymnasieskolorna har Grön Flagg (jmf. 87 procent 2016)
- Cirka 55 procent miljöutbildad personal (jmf. 52 % 2016). OBS! Osäker statistik.

Sedan höstterminens start är alla Borås Stads 130 skolrestauranger och förskolekök KRAV-certifierade. Detsamma gäller för äldreomsorgens 13 kök och gymnasieskolans sex restauranger.

Följande verksamheter har inte redovisat ett certifierat/diplomerat ledningssystem:

- Revisiorskollegiet
- Samhällsbyggnadsnämnden
- Miljö- och konsumentnämnden
- Individ- och familjeomsorgsnämnden
- Arbetslivsnämnden
- Vård- och äldrenämnden
- AB Bostäder i Borås
- Inkubatorn i Borås AB
- Viskafors hem AB
- Borås Textile Fashion Center AB
- Industribyggnader i Borås AB

Följande verksamheter har några delar av verksamheten som saknar miljöledning:

- Förskolenämnden
- Grundskolenämnden
- Vård- och äldrenämnden
- AB Sandbultsbostäder
- AB Toarpshus

Borås Stads arbete med miljöledning och miljöutbildning kopplar till såväl lokala, regionala, nationella och globala mål för en hållbar utveckling. Bland dessa kan särskilt nämnas;

4.7 Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling. Källa: www.globalamalen.se

Forts. § 208

Dnr. 2017-2314

12.8 Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen. Källa: www.globalamalen.se

3.9 Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark. Källa: www.globalamalen.se

Beslutsgång

Ordförande finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Beslutsunderlag

Miljöförvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2017-10-03
Miljörapport Borås Stad Tertial 2 2017

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen
Samtliga nämnder och kommunala bolag

TID OCH PLATS

Tisdagen den 21 november 2017, kl. 17:00 – 20.00, Sobacken Borås
 Ajour: 17.50 -18.20

Omfattning

§§197-219

Beslutande

Anita Persson (V)	Ordförande
Karl-Eric Nilsson (C)	Förste vice ordförande
Lasse Jutemar (MP)	Andre vice ordförande
Per Månsson (M)	
Inga-Britt Olsson (M)	
Jan-Åke Carlsson (S)	
Irving Torstenson (SD)	

Tjänstgörande ersättare

Cecilia Kochan (S) för Cristina Nichta (S)	§§ 197-219
Alexander Andersson (C) för Marcus Nilsen (L)	§§ 197-219

Närvarande ersättare

Joel Carlberg-Torsell (V)
 Susanne Karlsson (SD)
 Sofia Sandängar (M)
 Katrine Andersson (M)
 Sumeyya Gencoglu (MP)

Ledamöter som meddelat förhinder

Magnus Persson (S)
 Cristina Nichta (S)
 Marcus Nilsen (L)
 Magnus Sjödahl (KD)

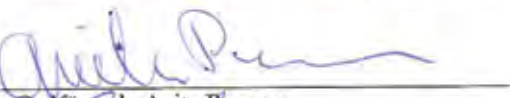
Tjänstemän och övriga

Miljöchef Agneta Sander	§§ 197-219	Nämndsekreterare Marlene Andersson	§§ 197-219
Avdelningschef Zygmunt Cieslak	§§ 197-219	Administratör Maj-Britt Johansson	§§ 197-219
Avdelningschef Annelie Johansson	§§ 197-219		
Avdelningschef Karin Öhman	§§ 197-219		
Avdelningschef Niclas Björkström	§§ 197-219		

Justering

Per Månsson (M) utses att justera och Inga-Britt Olsson (M) utses till justerarens ersättare.
 Protokollet justeras 2017-11-24 på Miljöförvaltningens expedition.

 Nämndsekreterare Marlene Andersson

 Ordförande Anita Persson

 Justerande Per Månsson

Justering har tillkännagivits genom anslag den 2017-11-24 på kommunens anslagstavla. Protokollet förvaras på Miljöförvaltningen.

Nr 9

Borås Stads miljöpolicy

2018-01-08 Dnr KS 2018-00068

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Fastställa Borås Stads miljöpolicy att gälla till och med år 2021.

Sammanfattning

Miljö- och konsumentnämnden fick i budget 2016 uppdraget att revidera Borås Stads miljömål 2012-2016. Reviderade miljömål var på remiss mellan 2017-02-22 och 2017-04-27 och 34 instanser skickade in ett svar på remissen till Miljö- och konsumentnämnden. Svaren har sammanställts och miljömålen har i vissa avseenden reviderats utifrån de inkomna synpunkterna. Uppdraget är nu slutfört och nämnden har upprättat dokumentet Borås Stads miljöpolicy i samma process som dokumentet Borås Stads miljömål samt sänt båda till Kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

1. Borås Stads miljöpolicy
2. Redogörelse av miljömålsremiss.pdf
3. Protokoll från miljö- och konsumentnämnden 2017-11-21

Beslutet expedieras till

Samtliga nämnder och bolag.

Tom Andersson
Kommunalråd

Bengt Himmelmann
Chef för Strategisk samhällsplanering

Strategi

Program

Plan

• **Policy**

Riktlinjer

Regler

Miljöpolicy för Borås Stad

Borås Stads styrdokument

Aktiverande

STRATEGI – avgörande vägval för att nå målen för Borås

PROGRAM – verksamheter och metoder i riktning mot målen

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

REGLER – absoluta gränser och ska-krav

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Reviderad: xx

För revidering ansvarar: Miljö- och konsumentnämnden

För uppföljning ansvarar: Miljö- och konsumentnämnden

Dokumentet gäller för: Alla nämnder, förvaltningar och bolag

Dokumentet gäller till och med 2020

Miljöpolicy för Borås Stad

Borås Stad ska vara drivande i miljöarbetet och involvera medborgare, näringsliv och andra organisationer i arbetet. Arbetet ska leda till ett gott liv för alla som bor och verkar i Borås idag och för kommande generationer. Vi arbetar för ekologisk hållbarhet lokalt och globalt och säkra att en långsiktigt god hushållning tryggas utifrån en ekologisk, social och ekonomisk dimension. Borås Stad är en ledande miljökommun som är lyhörd för andras erfarenheter och gärna delar sina egna både lokalt, nationellt och internationellt.

Arbetsätt

Miljöarbetet ska förebygga och åtgärda miljöproblem. Genom ständiga förbättringar och med ambitionen att vi ska vara en ledande miljökommun. Detta möjliggörs genom att arbeta strukturerat för att minska miljöpåverkan.

1. Våra lokala miljömål beskriver vilket tillstånd vi vill uppnå och ger konkret vägledning om vad vi ska göra för att nå målen.
2. Miljöarbetet och miljöhänsyn integreras i alla verksamheter och beslut som fattas i kommunkoncernen.
3. Resultatet av vårt arbete följs upp och sprids internt och externt.
4. Genom miljöutbildningar, rådgivning, aktiviteter och projekt motiverar vi val som bidrar till en hållbar utveckling. Invånare, organisationer, företag samt andra aktörer lokalt, regionalt och globalt är målgruppen.

Hörspelare i Borås Stads verksamheter

- Kretsloppsprincipen.

Vi väljer produkter som vi kan återanvända eller återvinna och ta om hand med minsta möjliga resursförbrukning.

- Hushållningsprincipen.

Vi använder råvaror, mark och energi så effektivt som möjligt.

- Försiktighetsprincipen.

Vi arbetar för att förebygga eller minska risker för skador på hälsan eller miljön.

- Utbytesprincipen.

Vi ersätter miljö- och hälsofarliga produkter, ämnen och metoder med mindre skadliga alternativ.

- Kunskapskravet.

Vi skaffar oss den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljö.

BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se

Redogörelse av miljömålsremiss

De reviderade miljömålen var på remiss mellan den 2017-02-22 och 2017-04-27 och 34 instanser skickade in ett svar på remissen.

Remissvaret från följande organisationer innehåller en tydlig tillstyrkning av remissen: Vänsterpartiet, Centerpartiet, Förskolenämnden, Kulturnämnden, Arbetslivsnämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Fritid- och folkhälsonämnden, Tekniska nämnden tillstyrker remissen under förutsättning av att nämndens yttrande beaktas, Kommunstyrelsen, Lokalforsörjningsnämnden, IBAB

Avstyrker remiss: Liberalerna, Servicenämnden

Revisionskollegiet avstår från att yttra sig; Ulricehamns kommun har inga synpunkter; Västrafik har inga synpunkter.

Generella synpunkter

Vänsterpartiet: Det är en ambitiös och heltäckande plan som har arbetats fram. Att kopplingen till såväl internationella, nationella och lokala mål och strategier görs tydlig uppskattar vi, likaså ambitionen att integrera det miljöstrategiska arbetet i ordinarie kvalitetsarbete.

Liberalerna: Vi saknar en analys över kostnader, arbetsinsats och konsekvenser för våra nämnder och bolag. Förslaget bör omarbetas för att bli mer stringent och kortfattat. Antalet mål och åtgärder bör kraftigt begränsas för att koncentreras på några få miljömål som är av särskild betydelse och lätta att följa upp.

Miljömålen bör inriktas i första hand med hänsyn till barn och ungas välbefinnande.

Sammanfattningsvis föreslår Liberalerna Borås att Miljömålen återremitteras till Miljö och konsumentnämnden för omarbetning enligt våra intensioner.

Centerpartiet: Centerpartiet ställer sig bakom ambitionerna om att Borås skall vara en ledande miljökommun. Vi vill understryka vikten av att Borås Stad arbetar för att säkra en långsiktigt god hushållning med resurser och att kommunens verksamhet bidrar till en hållbar utveckling utifrån en ekologisk, social och ekonomisk dimension.

Det går att se de föreslagna miljömålen också som en vision då flera av målen sträcker sig långt längre än den period som miljömålen omfattar.

För att de berörda nämnderna och bolagen lättare skall kunna prioritera bland åtgärder vore det bra med en analys av de kostnader som är förknippade med de åtgärder som presenteras. En bedömning av kostnaderna finns i nuläget endast i några enstaka fall.

Centerpartiet saknar också en beskrivning av de förändringar som nu föreslås jämfört med de miljömål som tidigare antagits i kommunen. Vilka överväganden har gjorts och vad är bakgrunden till att vissa mål strukits och andra tillkommit?

Önskvärt vore om det fanns ett bakgrundsmaterial innehållande en övergripande analys av vilka de viktigaste miljöfrågorna för vår kommun är samt var kommunen möter de största utmaningarna. Detta skulle ge större tyngd åt målen. En sådan analys skulle också ge en mer trygg förvisning om att Borås Stad har valt rätt mål och åtgärder att jobba med.

Moderata Samlingspartiet i Borås: Vi förordar ett mer visionärt/idébaserat och mindre detaljstyrt måldokument, där enskilda mål mer är ägnade att kunna utvärdera rörelseriktningen än att detaljstyra. Erfarenhet från ledarskap visar att värdestyrning normalt är överlägsen detaljstyrning, detta

då människor -om man förstår syftet – kan agera självständigt och innovativt snarare än att styras av gamla tankar.

Vi föreslår därför:

1. Antalet mål/ målområden begränsas. Dokumentet innehåller fler än 50 st etappmål som ska nås under de kommande åren. Vi förordar att antalet mål begränsas kraftigt för att nämnder och styrelser ska ha en rimlig chans att hinna med samt kunna nå uppsatta mål, målen får heller inte bli så administrativ betungande att arbetet blir ineffektivt. Det mål som finns kvar bör i största möjliga grad baseras på resultat och inte på teknik.
2. Det detaljerade mål som föreslås bör förses med en realistisk kostnadsbedömning. Trots att ordet ”kostnad” finns redovisad under varje etappmål, redovisas ingen beräknad Kostnad för arbetet med att nå målet eller hur detta förväntas finansieras. Miljö- och Konsumentnämnden pekar särskilt på, i Miljörapporten 2016, att när det inte avsätts Resurser i nämndernas budgetar försvåras arbetssituationen för miljökoordinatorer och Miljömålsrapportörer.
3. De mål som föreslås måste vara relevanta och realistiska. Det brukar anges att mål ska vara specifika, mätbara, attraktiva, realistiska, tidsbestämda och accepterade, så är inte alltid fallet med de föreslagna målen. Exempelvis föreslås i etappmål 4b att hälften av alla resor inom kommunen (geografiskt) ska ske med kollektivtrafik, cykel- eller gångtrafik. Idag är cirka 65-66 % bilresor och kollektivtrafiken står för 16 % vilket är väldigt lågt. Är målet realistiskt, är det attraktivt och är det accepterat av boråsarna?

Moderaterna i Borås kan därför inte ställa sig bakom förslaget till miljömål utan vi ser behov av en betydande omarbetning av målen.

Svenljunga kommun: Anser att Borås Stad har ett gediget och inspirerande miljöarbete.

Trafikverket: Förslaget till Borås stads miljömål är överskådligt och begripligt. Förslaget fångar de flesta miljöproblemen och beskriver flera viktiga åtgärder för att nå målen. Tidsperspektivet för föreslagna mål och åtgärder är fram till 2020. Övergripande mål i ett längre perspektiv (t.ex. 2040) saknas. Det vore inte fel om det togs upp kortfattat.

Det är positivt att Borås Stad fokuserar på frågor som rör energi, klimat, samhällsplanering och transporter. Alla miljömål påverkas på ett eller annat sätt av trafiken. Generellt sett mår all miljö bättre av mindre trafik. Det innebär att det är viktigt med bilsnål samhällsplanering för att uppnå de flesta miljömålen.

Trafikverket ser gärna att Borås Stads Miljömål ges en tydligare koppling till de Transportpolitiska målen. Särskilt hänsynmålet för säkerhet, miljö och hälsa med preciseringar bör vägas in där de berörs i utvecklingen av Borås Stad för en hållbar samhällsutveckling. Flertalet mål bör kunna kopplas mer konkret till översiktsplanen. Trafikverket ser positivt på att Borås stad har höga ambitioner för att arbeta med mobility management i samhällsplaneringen.

Trafikverket har, tillsammans med Borås Stad, arbetat fram ÅVS Noden Borås. Studiens resultat och målen i denna kan med fördel inarbetas i miljömålen.

Trafikverket ser gärna ett fortsatt samarbete inom utvecklingsområden som berör Trafikverkets verksamhet och anläggningar där samverkan är nödvändig för att uppnå störst möjliga miljöeffekter och en hållbar samhällsutveckling som t ex mobility management, klimatåtgärdsplan, bulleråtgärdsplan, trafikstrategi och samhällsinvesteringar. Trafikverket ser fram emot fortsatt deltagande i ärendet.

Länsstyrelsen: Borås Stads miljömål är ett kort och koncist dokument där det syns att Borås har arbetat med sina lokala miljömål länge. Målen har en bra bredd områdesmässigt och utifrån kommunens verksamhet, och ansvaret för etappmålen framgår tydligt. Figurerna, illustrationerna och informationsrutorna är tydliga, lättar upp dokumentet och underlättar för förståelsen.

Länsstyrelsen ser gärna att miljömålsdokumentet kopplade mer till de regionala miljömålen/miljömålsarbetet för att tydliggöra hela kedjan från nationell till lokal nivå. Den kopplingen finns delvis under mål 4 men saknas på de övriga målen samt i inledningen.

Borås – en ledande miljökommun. Det är lovvärt att kommunen fortsätter att öka takten i sitt interna arbete inom kommunkoncernen. Att vara föregångare är ett viktigt strategisk arbetsätt för att få genomslag i miljömålsarbetet.

Upplägget att förvaltningar och bolag klimatkompenserar sina resor och använder pengarna till miljöarbete ses som mycket positivt både ur ett åtgärds- och kunskapsperspektiv.

De dokument som finns kopplade till miljömålen i figuren på sidan 5 bör vara lätta att hitta.

Länsstyrelsen har till exempel inte hittat Vattenresursprogrammet som man hänvisar till när det gäller vattenfrågorna. I figuren saknas vidare ”Naturvårdsprogram” samt ”Översiktsplan”.

Avslutningsvis vill Länsstyrelsen upprepa att Borås Stad genom sina miljö-mål på ett bra sätt tagit ansvar för den lokala anpassningen av riksdagens miljömål. Det framgår att Borås har arbetat med sina lokala miljömål länge.

Samhällsbyggnadsnämnden: När det gäller Miljömålen ställer Samhällsbyggnadsnämnden sig positiv till miljömålen utformning. Ansvaret för etappmålen är uppdelat på olika nämnder och bolag. Vissa av etappmålen står Samhällsbyggnadsnämnden som ansvarig för. Målen och etappmålen för nämnderna och bolagen beskrivs med åtgärder samt indikatorer. Åtgärderna har en hög ambitionsnivå i linje med miljöpolicy och innebär i vissa fall att såväl ekonomiska som personella resurser, men även kompetensutveckling, krävs för att nå målen.

Vård och äldrenämnden: Generellt för samtliga mål inklusive etappmål, är att om aktiviteter i syfte att uppnå miljömålen förläggs till verksamheterna, behöver en utförlig kostnadsberäkning genomföras. Det är i verksamheten som den kostnadsdrivande effekten uppstår i form av personaltid för att utföra åtgärder och verksamheten behöver därför ekonomisk kompensation.

I arbetet med att nå uppsatta miljömål, bör även den sociala hållbarhetsaspekten beaktas. Genom konceptet med resursgrupper, som idag är ett samarbete mellan Vård- och äldrenämnden och Arbetslivsnämnden, sker ett arbete som innebär såväl miljömässiga vinster som samordningsvinster. De personer som ingår i resursgruppen har idag en anställning utifrån arbetsmarknadsstöd eller har beviljat försörjningsstöd. De får genom att t.ex. sköta tvätt av arbetskläder och bilvård för hemtjänstens bilar, meningsfull sysselsättning som syftar till att komma ut på arbetsmarknaden.

Fritids- och folkbälsonämnden: de reviderade miljömålen är välarbetade och omfattande. Det är positivt att miljömålen så långt det är möjligt ingår i det ordinarie kvalitetsarbetet.

Det underlättar att det finns en särskild miljöpolicy för staden att förhålla sig till i det kommande arbetet med miljöledningssystemet.

Tekniska nämnden: vill poängtera hur viktigt det är att varje miljömål:

- Är tydligt och har en huvudansvarig.
- Har åtgärder som är konkreta och mätbara.
- Specificerar nämndernas/styrelsernas ansvar.
- Har en uppföljning endast om utgångsläget är känt och mätbart.

Tekniska nämnden förutsätter att Tekniska förvaltningen kommer att beredas tillfälle att medverka innan de slutliga miljömålen tas.

Tekniska nämndens yttrande i sin helhet Tekniska nämnden har beretts möjlighet att yttra sig över ett nytt förslag till Miljömål. Kommunens nuvarande miljömål har förlängts så att de gäller även för 2017. De nya miljömålen bör därför inte gälla förrän 2018. Målen måste kunna uppnås av de kommunala nämnderna och bolagen på egen hand – vi kan inte ha mål där det krävs att andra aktörer som stat och allmänhet gör insatser för vi råder inte över dem. Det finns däremot

inget som hindrar att kommunen har mål och genomför åtgärder som ökar människors miljömedvetenhet. Det är ingen nackdel om det finns tidssatta etappmål – dvs mål som skall vara uppfyllda före 2020. När uppföljning och kompletterande indikatorer används måste de vara kopplade till specifika mål och åtgärder. Det måste framgå här eller i målet vad vi skall nå fram till. Det är ingen mening att mäta något bara för mätandets skull. I kapitlet uppföljning nämns de nuvarande miljömålen och ”för de mål som inte är uppnådda fortsätter arbetet. Indikatorer knutna till dessa mål kommer att följas i miljömålsuppföljningen”. Nämnden anser att de miljömål som inte uppnåtts och som fortfarande är relevanta bör återfinnas i de reviderade målen. Underlaget till de gamla miljömålen togs fram av olika arbetsgrupper där förvaltningar och bolag var representerade. Det är ett bra sätt att arbeta på. Tekniska nämnden förutsätter att Tekniska förvaltningen kommer att beredas tillfälle att medverka innan de slutliga miljömålen tas. I övrigt hänvisas till mer detaljerade synpunkter som behöver beaktas till bilagan.

Kommunstyrelsen: Under respektive etappmål anges en eller flera nämnder/bolag, under rubriken "ansvar". Vad detta ansvar betyder för respektive delmål behöver förtydligas. Är det tänkt att den nämnd som står först i raden ska ha ett huvudansvar, projektleda och rapportera status för hela etappmålet eller ska var och en av de uppräknade nämnderna/bolagen var och en för sig åtgärda, bekosta och rapportera bara för den egna verksamheten.

Uppföljningen bör kunna göras mer konkret och direkt kopplat till åtgärderna. De arbetssätt som anges under "åtgärder" och de indikatorer som anges under "uppföljning" kan gärna i ökad utsträckning kvantifieras och tidssättas. Vissa begrepp behöver förtydligas för att underlätta uppföljning, till exempel vad som menas med "grönområde" och "vardagslandskap".

Stadsledningskansliet kan ge stöd till Miljöförvaltningen för att bidra till att produkten blir mer användbar och tydlig.

Sociala omsorgsnämnden: Miljömålen och Miljöpolicyen har båda ett bra och relevant innehåll. I miljömålen finns det behov av ett antal förtydliganden främst när det gäller struktur och ansvar. Miljömålen har i sin helhet ett bra och relevant innehåll, det finns dock oklarheter och behov av förtydliganden. Här nedan följer nämndens kommentarer och synpunkter som inleds med en allmän synpunkt på strukturen och därefter tas i första hand upp de mål och etappmål som berör förvaltningen direkt

Under varje etappmål står rubrikerna: - Åtgärder – Uppföljning – Ansvar – Kostnad – Utgångsläge. Det framgår inte tydligt vad som ska följas upp. Om åtgärderna också ska följas upp bör det samlas under en uppföljningsrubrik. Det kan bli tydligare om rubriken ”Uppföljning” ändras till ”Indikatorer” eftersom den termen används i uppföljningssystemet.

Under tre av etappmålen finns andra rubriker. Det är etappmål 1a – Kompletterande indikatorer, etappmål 3a – Uppföljning/indikatorer samt etappmålen 4a och 4b Kompletterade indikatorer/uppföljning. Ett förtydligande behöver göras om vilken skillnad det innebär i uppföljningen. Är det inte någon större skillnad vore det bättre om alla etappmål hade samma struktur.

Grundskolenämnden: ”Borås stads miljömål 2017-2020” innehåller många viktiga aspekter för att kommunen skall kunna fortsätta utvecklas till att bli en ännu mer miljövänlig kommun. Generellt sett är förslagen till målen väsentliga och åtgärderna och indikatorerna är nära kopplade till målen. Det är bra att det vid varje mål finns en informationsruta där det tas upp vilka andra mål, strategier och planer som målet är kopplat till.

Förvaltningarnas miljöledningssystem, Miljödiplomering enligt svensk Miljöbas, innefattar väsentligt miljöarbete som påverkar miljön och klimatet. I miljöledningssystemet ingår en miljöutredning vilken innefattar viktiga mål och åtgärder som verksamheterna behöver jobba med. De områden som innefattas i nuläget är till exempel tjänsteresor och utbildning. Dessa områden skall enligt Miljöledningssystemet följas upp och eventuellt revideras årligen. Eftersom samma området återfinns i förslaget till Miljömål för 2017-2020, finns risk för dubbelrapportering. Önskvärt

vore därför färre mål och åtgärder, vilka inte redan innefattas av förvaltningarnas miljöledningssystem. Ett annat sätt skulle kunna vara att Miljöförvaltningen gör någon form av internrevision och tittar på hur förvaltningarnas arbete med miljöledningssystemet fungerar, till exempel att mål och åtgärder följs upp och att det finns en aktuell miljöutredning. Miljöförvaltningen skulle då kunna vara ett direkt stöd i arbetet med förvaltningarnas Miljöledningssystem.

I miljömålen finns ”Kostnad” visserligen med som en punkt vid varje etappmål men finansieringen av målet antingen saknas, är mycket vagt formulerat och/eller dåligt underbyggt och detta anser Grundskolenämnden vara en brist i planen. Det finns en medvetenhet om att målen är kostnadsdrivande, men för många av målen anges inte hur finansiering ska ske.

Förslaget till Miljömål har en mycket detaljerad karaktär och riskerar skapa omfattande administration för Grundskolenämnden. Miljöarbetet är viktigt och just därför får det inte uppfattas som ett hinder i det vardagliga arbetet. Grundskolenämnden föreslår att dokumentet renodlas så att det blir stringent hållet och enkelt att arbeta med för nämnderna. Det sätt som förslaget till miljömål byggts upp på gör det svårt att bedöma konsekvenser för nämndens verksamhet.

Serviceämnden: Serviceämnden ser att upplägget i förslaget till Borås stads miljömål 2017-2020 är bra. Där finns hänvisningar och kopplingar mot både Borås stads styrdokument och mot nationella och globala mål inom området. Serviceämnden konstaterar att miljömålen är framtagna med stor kunnighet och entusiasm för miljöfrågor. Serviceämnden konstaterar också att det generellt sett är så att om man vill åstadkomma förändringar inom något område kräver detta förändrade beteenden, man måste agera annorlunda mot vad man gjort tidigare. Ur det perspektivet kan miljömålen ses som framåtsträvande, något som i sig är bra.

I miljömålen finns ”kostnad” visserligen med som en punkt vid varje etappmål, men finansieringen av målet antingen saknas, är mycket vagt formulerat och/eller dåligt underbyggt och detta anser Serviceämnden vara en brist i planen. Det finns en medvetenhet om att målen är kostnadsdrivande, men för många av målen anges inte hur finansiering ska ske.

Fristadbostäder: Bolaget har egna miljömål och egen miljöpolicy som vi arbetar mycket aktivt med. Vi finner att Borås Stads miljömål och miljöpolicy följer samma linje vilket gör det lätt för oss att ställa oss bakom dem.

Vårgårda kommun: Vårgårda kommun vill framföra att miljömålsdokument är välarbetat, Ambitiöst och har en bra och tydlig struktur. Det är även föredömligt att Målen kopplas till andra mål och styrdokument kring miljö och hållbarhet. Genomförandet av åtgärderna kommer vara en viktig del i att skapa det Hållbara samhället.

Hyresgästföreningen: Hyresgästföreningen är till övervägande delar positiv till förslaget och kan ställa sig bakom. Det finns dock vissa förbättringsförslag som att all form av bostadsbyggnation i kommunen förutsätter att miljöklassat material används i samband med ny- och ombyggnad. Material som uppfyller kraven kan även med fördel hämtas ifrån andra länder när pris och kvalitet sammantaget gör det valet konkurrenskraftigt. Hyresgästföreningen tillstyrker förslaget när det gäller vilka miljöaspekter som ska vägas in med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden. Det är angeläget att de överväganden som görs främjar bostadsbyggandet och utveckling av bostadsbestånden. Samtidigt vill Hyresgästföreningen påpeka betydelsen av att planläggning sker så att så kallad blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer eftersträvas. Hyresgästföreningen anser att förslaget i stort sett är bra, men följande tillägg skulle öka acceptansen för förslaget. Hyresgästföreningen anser att det saknas Hållbar livsstil för boende i Borås kommun. En utgångspunkt för ett sådant avsnitt är att alla kan göra något för miljön, varje dag. Dina val har betydelse – hur du bor, vad du handlar, hur du reser och vad du äter. Här finns en rad möjligheter att lyfta fram:

Hyresgästföreningen hade välkomnat ett utförligare och ett djupare resonemang kring olika miljöfrågor, i övrigt tillstyrker vi förslaget.

IBAB: Styrelsen bedömer att det finns goda möjligheter att nå miljömålen.

Kommunala funktionshinderrådet: Rådet anser att slutresultatet är bra men vill föra fram några delar som upplevs oklart.

Centrala pensionärsrådet: Rådet anser att det är för många mål. Prioritera några mål. Borås har fått pris två år i rad för sitt strukturerade arbete med att hålla Borås rent och snyggt. Ska vi leva ett gott liv ska det ske i en bra miljö. Informera om vikten av miljöarbete. Vi måste lära våra barn i ett tidigt skede. Det är bra att skolan arbetar aktivt med miljöfrågor, t ex med matsvinn och sopsortering. Nedskräpning är en viktig del i miljöarbetet, vid våra sopstationer och busshållplatser ligger det mycket skräp. Här finns förbättringar att göra.

Svar på synpunkter:

Miljömålsarbetet ska ske inom ramen för nämnders- och bolags ordinarie budget. I de fall extra resurser behövs kan nämnder och bolag ta med aktiviteterna i budgetprocessen. Den nämnd eller bolag som är ansvarig för ett miljömål är även ansvarig för att ta fram kostnadskalkyler när det behövs och integrera aktiviteter i budgetprocessen.

Nämnder och bolags avgift inom klimatkompenseringsystemet används för att skynda på miljömålsarbetet. Miljömålsarbetet kan dock inte till fullo finansieras med klimatkompenseringsmedel. Klimatkompenseringsavgiften för inte användas till återkommande kostnader eftersom klimatkompenseringsavgiften ska minska över tid. Klimatkompenseringspengar får inte användas för vikariekostnader när personal går på miljöutbildning. Detta ställningstagande är gjort eftersom det då inte skulle finnas pengar kvar till miljöarbete.

Synpunkter på mål 1

Borås Stad har ett strukturerat miljöarbete och hög kompetens inom miljöområdet

Grundskolenämnden: Kommentar till etappmål 1a och 1b. Dessa etappmål har funnits sedan 2013. Kunskap för att införa ett miljöledningssystem i utbildningsklustret tillsammans med övriga förvaltningar på Olovsholmsgatan finns. Förvaltningen ser svårighet att prioritera arbete med miljöledningssystem då det saknas en miljökoordinator.

Synpunkter på etappmål 1A

Alla förvaltningar och bolag med mer än tio anställda ska ha ett miljöledningssystem

Centerpartiet: Etappmålet och dess uppföljning måste följas åt så målen blir tydliga. I nuläget är det först då man läser under rubrik ”Ansvar” som det framgår att målet egentligen är två olika beroende på förvaltningens/bolagets storlek.

Förslaget är att stryka enligt nedan och komplettera texten i själva målformuleringen i stället.

ANSVAR: Alla nämnder och bolag med mer än tio anställda ska ha ett miljöledningssystem. Bolag med färre anställda ska ha en miljökoordinator med kompetens om miljöledningssystem och internrevision.

Förskolenämnden: Eftersom samma områden återfinns i förslaget till ”Miljömål för 2017-2020, finns risk för dubbelrapportering. Önskvärt vore därför färre mål och åtgärder, vilka inte redan innefattas av förvaltningarnas miljöledningssystem. Ett annat tillvägagångssätt skulle kunna vara att Miljöförvaltningen gör någon form av internrevision och tittar på hur förvaltningarnas arbete med miljöledningssystemet fungerar.

Individ- och familjeomsorgsnämnden: Individ- och familjeomsorgen är en ny förvaltning och har ännu inte inlett ett arbete med att starta upp ett miljöledningssystem. Ett stort antal av den personal som tillhör förvaltningens verksamheter har dock genomgått miljöutbildning. På t.ex. boenden inom verksamheter för Barn och Unga och verksamhet för vuxna krävs resurser för att täcka vikariekostnader för att genomföra utbildningar.

Vård- och äldreomsorgsnämnden: Det är relevant att förvaltningar med mer än tio anställda har ett miljöledningssystem då det skapar struktur i miljöarbetet. Miljöledningssystemet ska, enligt förslag till Borås Stads miljömål 2017-2020, omfatta krav på miljöutbildning för samtliga medarbetare och förtroendevalda. I och med detta krav måste Vård- och äldreomsorgsnämndens verksamheter ersättas ekonomiskt för att täcka kostnader för vikarier, planering och bemanning. Verksamheten värnar om kontinuiteten för brukarna, vilket gör att extra resurser för planering, behövs inför frånvaro för t.ex. miljöutbildning.

Sociala omsorgsnämnden: Detta etappmål har funnits sedan 2013 och är ett viktigt mål för att nå framgång i miljöarbetet. Det kräver resurser för att genomföras. Vikariekostnader borde kunna räknas som klimatkompensering. I personalintensiva verksamheter är det en av de större kostnaderna och ofta en förutsättning för att personal ska kunna frigöras och gå på utbildning. Arbete pågår med att införa miljöledningssystem inom Sociala omsorgsförvaltningen.

Borås energi och miljö AB: Det är ett ambitiöst mål att alla förvaltningar och bolag skall ha ett eget miljöledningssystem. Det bör tydligare framgå att det inte enbart behöver vara certifierat utan även kan vara ett diplomerat miljöledningssystem. Det finns risk för att administrationen för miljöledningssystemen, för små förvaltningar och bolag, blir relativt sett högre än vad investeringar i miljöarbetet kostar.

Servicenämnden: Det anges att klimatkompensationspengar får användas för avgifter för miljöledningssystem, men till det kommer andra kostnader, t.ex. för årliga revisioner, vikariekostnad när medarbetare genomgår utbildning, och för miljökoordinator. Hur dessa kostnader ska finansieras anges inte.

Lokalförsörjningsnämnden: Lokalförsörjningsförvaltningen är certifierad enligt ISO 14001 vilket ställer krav på ständiga förbättringar.

Synpunkter på etappmål 1B

Alla förskolor, grundskolor och gymnasieskolor har ett miljöledningssystem.

Centerpartiet: Mycket bra miljömål där vi får ett ledningssystem och når till många kommuninvånare.

Grundskolenämnden: Majoriteten av skolorna arbetar med miljöcertifieringen ”Grön Flagg”. Det saknas dock risk- och konsekvensanalys kring hur kostnader för arbete med Grön Flagg på skolor ska prioriteras då Grön Flagg-arbete konkurrerar om personalens tid och resurser kopplade till andra mål. Detta medför att Grön Flagg-arbete kan komma att prioriteras ned på vissa skolor för att skapa utrymme för annat förbättringsarbete under viss tid.

Svar på synpunkter:

Miljömålsarbetet ska ske inom ramen för nämnders- och bolags ordinarie budget. I de fall extra resurser behövs kan nämnder och bolag ta med aktiviteterna i budgetprocessen. Miljömålet är

omformulerat efter remissen då Grön flagg inte är ett ledningssystem utan ett arbetssätt för miljöarbete i skolor.

Synpunkter på etappmål 1C

Borås Stads miljö- och kvalitetsarbete integreras

Centerpartiet: Detta mål är mer av en organisatorisk fråga och syftar till att miljömålsarbetet och dess uppföljning skall bli en del av den ordinarie verksamheten och administrationen. Av den anledningen bör målet strykas.

Förskolenämnden: Förslaget gällande att integrera miljöarbete och kvalitetsarbetet ser förvaltningen positivt på. Dock finns oklarheter gällande hur detta är tänkt att fungera.

Vård- och äldreomsorgen: Att integrera uppföljning av miljömålen i ordinarie uppföljningar istället för, som nu, i separata uppföljningar är mycket bra och efterfrågat. En samordnad och integrerad uppföljning ger tydliga signaler om att miljöfrågor ska ingå i det dagliga arbetet och inte är ett separat spår.

Sociala omsorgsnämnden: Det är positivt om det är möjligt att integrera kvalitetsarbetet och miljöarbetet, men etappmålet väcker många frågor. Det är otvetydigt hur det är tänkt att fungera. Vad menas konkret? I åtgärder står att miljöledningssystem ska ingå i den ordinarie interna kontrollen samt att integrera miljöredovisningen i verksamhetsuppföljning. Innebär det att det inte kommer att vara en separat miljörapport. I målet står att Borås Stads miljö- och kvalitetsarbete ska integreras men beskrivningen verkar mer ta upp att integrera miljöarbetet med övrig styrning och ledning. I sådant fall behöver miljömålen anpassas till den styrning vi har för verksamhetsplan, vilket vore bra om det kunde genomföras.

Grundskolenämnden: Nämnden anser att förslaget till etappmål 1c är mycket relevant. Det vore positivt om kvalitetsarbetet och miljöarbetet skulle kunna integreras på ett tydligare sätt. Etappmålet väcker dock en del frågetecken. Det är lite oklart exakt hur detta skall gå till och vad som eventuellt skall följas upp i budgetprocessen kontra i internkontrollplanen. Om tanken är att Miljömålen skall integreras i budgetprocessen behöver Miljömålen revideras så att de följer Borås stads styrmodell. Ett sätt att integrera miljöarbetet och kvalitetsarbetet skulle kunna vara att nämnderna själv arbetar med sina mål och åtgärder utifrån miljöledningssystemet och att dessa läggs in i nämndernas budgetarbete. En positiv effekt skulle vara att nämnderna då följer upp de områden som de själv ansett vara de viktigaste områdena att arbeta med. Miljöarbetet skulle också kunna bli en tydligare del av förvaltningens planerings- och uppföljningsprocess. Samtidigt kan det innebära att det blir svårare att få en tydlig och enhetlig uppföljning utifrån särskilda områden på Borås Stads nivå.

Utbildningsförvaltningen: Förslaget gällande att integrera miljöarbete och kvalitetsarbetet ser förvaltningen mycket positivt på. Dock finns oklarheter gällande hur detta är tänkt att fungera, då miljömålen i förslaget inte följer Borås Stads styrmodell.

Svar på synpunkter:

Många förvaltningar är positiva till detta etappmål, men eftersom målet är en hur fråga, så har det plockats bort från förslag till miljömål. Arbetet med att integrera miljö och kvalitetsarbetet och uppföljning kommer dock att fortsätta.

Synpunkter på mål 2

Borås Stads bidrar till hållbart konsumtion

Vänsterpartiet: Borås bidrar till hållbar konsumtion, anser vi att det är värdefullt att även inköp av etiskt märkta produkter lyfts fram och att det finns en strategi för det fortsatta arbetet med Borås Fairtrade City.

Länsstyrelsen: I ruta ”Dessa mål kopplar mot” bör också stå med God bebyggd miljö, eftersom:

- 2c berör preciseringen Hållbar avfallshantering
- 2d berör preciseringen Hushållning med energi och naturresurser
- 2e berör preciseringen hälsa och säkerhet (om också byggd miljö avses)
- 2f berör det regionala tilläggs målet nr 4 om ekosystemtjänster.

Arbetslivsnämnden: För att uppnå etappmål 2a. är det viktigt med tydliga styrmedel kopplade till upphandlingsenhetens ramavtal. En del av målen bör göras mer mätbara, t.ex. etappmål 2b. Mål med öka eller minska behöver konkretiseras. Tydliga aktiviteter med regelbunden uppföljning behöver säkerställas för att målarbetet ska bli effektivt.

Synpunkter på etappmål 2A

Borås Stads inköp av ekologiska och eller närproducerade livsmedel uppgår till minst 50 procent

Centerpartiet: Bra att närproducerat lyfts som en viktig del i livsmedelsstrategin och inte enbart inriktar sig på ekologiskt. Eftersom åtgärder för att minska matsvinnet står med under rubrik ”uppföljning” så bör det också finnas som mål. Centerpartiet föreslår därför ett nytt separat etappmål för minskat matsvinn.

Tillägg/ändring under åtgärder:

- En handlingsplan för att öka avropen/inköpen på ekologiska livsmedel och närproducerade ska uppdateras årligen. (Ansvar: Kommunstyrelsen)

- Införa en distributionscentral

Tilläggsförslag under rubrik ”uppföljning”:

- Andel närproducerade livsmedel och vilka inköp som gjorts i närområdet

Förskolenämnden: Målet gällande inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel bör stämma överens med målvärdet i Kommunfullmäktiges indikator.

Individ och familjeomsorgsnämnden: Miljömålen stämmer inte överens med Kommunfullmäktiges indikator för 2017, där målvärdet är 45 % och för 2018 är målvärdet 55 %. Individ- och familjeomsorgen föreslår att målvärdet regleras så att det stämmer överens med indikatorn i Kommunfullmäktiges budget. Inköp av närproducerade livsmedel är ett nytt etappmål och staden behöver definiera begreppet för att underlätta för upphandling. Möjligheten att uppnå målet påverkas av om klienter/brukare är med vid inköp och matlagning. I många av verksamheternas boenden så är tanken att öka självständighet och träna till egna val och initiativ. I dessa situationer är det svårare att påverka till att välja ekologiskt. I en del fall påverkas detta även av de ekonomiska ramar som klienterna har. Ekologiska inköp innebär en merkostnad för dem.

Vård- och äldreomsorgen: Att öka inköpen av ekologiska livsmedel är i linje med det arbetet som pågår 2017 med att kravcertifiera köken inom förskola, skola och äldreomsorg i Borås Stad. Ekologiska livsmedel är bra utifrån flera perspektiv där förutom att det är skonsamt mot miljön även innebär god djursorg, god hälsa och när det gäller KRAV-certifierade produkter även ett socialt ansvar. Inom äldreomsorgens kostverksamhet var andelen ekologiska inköp 34,5% år 2016. Att öka andelen till 50 % är en utmaning och kräver att personalen fortsätter arbetet att ständiga förbättringar vad gäller klimatanpassad matsedel, metodval och minskat matsvinn mm. Detta för att klara målet utan ökad ekonomisk tilldelning.

Sociala omsorgsnämnden: Kommunfullmäktiges indikator för 2017 ligger på 45 procent, för 2018 på 55 procent och för 2025 på 60 procent. Det blir en otydlighet då det är olika mål i miljömålen och Kommunfullmäktiges indikatorer. I miljömålen är det 50 % till 2020 och i KF:s mål 55% 2018. Det kanske vore bättre om det inte var ett fast siffermål i miljömålen utan en hänvisning till KF:s mål.

Inköp av närproducerade livsmedel är ett nytt etappmål och staden behöver definiera begreppet för att underlätta för upphandling. Dessutom blir formuleringen ”och eller” i målet oklart, hur mäter man det? Ekologiskt och närproducerat står som ett mål, samtidigt är det två olika perspektiv. Innebär det att det ska konteras ihop?

De produkter som är miljömärkta eller är bättre miljöval bör markeras särskilt i beställningsprogrammet Agresso med tydliga symboler för att underlätta vid inköp. Sociala omsorgsförvaltningens enheter beställer mest från Ica-city online. Det ska vara enkelt för verksamheter att leta upp och beställa miljömärkta och miljövänliga alternativ om dessa är upphandlade. I Agresso finns viss information om miljömärkta alternativ men denna information bör finnas om alla miljömärkta produkter för att spara tid vid beställningar för eftersökning. Det gäller givetvis också om det nya målet närproducerade livsmedel ska kunna följas upp.

Inom de boendeenheter i Sociala Omsorgsnämnden, där de boende betalar en avgift för inköp av livsmedel kan man inte fullt ut tillämpa inköp av ekologiska livsmedel. Det handlar om de boendes rätt att själv bestämma över sina inköp och då ekologiska inköp innebär en merkostnad för dem. Ekologiska inköp görs inom ramen för det ekonomiska utrymmet som finns för de enskildas inköp. Genom bra inköpsrutiner och minskat matsvinn kan det ekonomiska utrymmet för ekologiska inköp öka.

Utbildningsförvaltningen: Mål om inköp av ekologiska livsmedel följer inte Kommunfullmäktiges indikatorer och inte målvärdet i Kostpolicy. En korrigerande så att dessa målvärde överensstämmer bör göras.

För att förenkla för inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel samt etiska produkter behövs stöd vid inköp. Det vore önskvärt om det fanns tydliga symboler för alla miljömärkta och etiska produkter i beställningsprogrammet Agresso.

Grundskolenämnden: Miljömålen stämmer inte överens med Kommunfullmäktiges indikator för 2017, där målvärdet är 45 procent. För 2018 är målvärdet 55 procent och för 2025 på 65 procent. I Borås Stads ”Kostpolicy” står att ”andelen ekologiska livsmedelsinköp i Borås Stad ska uppgå till minst 25 procent”. Förvaltningen föreslår att målvärdet regleras så att det stämmer överens med indikatorn i Kommunfullmäktiges budget. Under punkten ”Kostnad” sägs att ekologiska livsmedel är dyrare och att kostnader för livsmedel kan öka generellt och att avrop från ramavtal kan hålla kostnaderna nere. Det antas att menyplaneringen och minskat matsvinn skulle ge en god resurshållning. Är dessa antaganden utredda?

Tillägget ”närproducerade livsmedel” är nytt i etappmålet och behöver definieras för att underlätta vid inköp och upphandling.

Borås energi och miljö AB: Högt ställt mål. Det ska vara lätt att göra rätt. Valet kan underlättas genom att ställa högre och tydligare mål utifrån olika varugrupper. T.ex. kan målet för kaffe och mejeriprodukter vara 100% kravmärkt, där alla förvaltningar/bolag snabbt kan göra stor miljönytta.

Servicenämnden: Borås Stads inköp av ekologiska och eller närproducerade livsmedel uppgår till minst 50%. Under punkten ”kostnad” sägs att dessa livsmedel (de ekologiska) är dyrare och att kostnader för livsmedel kan öka generellt och att avrop från ramavtal kan hålla kostnaderna nere.

Det antas också att menyplanering och minskar matsvinn skulle ge en god resurshållning. Är dessa antaganden utredda?

Kommunala funktionsbinderrådet: Definitionen av närproducerat är oklar, detta måste förtydligas för att måluppfyllelse ska kunna mätas.

Svar på synpunkter:

Ett arbete pågår på avdelningen för Koncerninköp med att definiera lokalproducerat och även med att hitta metoder för att följa upp. Arbetet med att minska matsvinn ingår i mål 1c som handlar om KRAV-certifiering av kök. Mål 1c har tillkommit efter remissen.

Beställningssystemet Agresso har redan idag symboler som gör det lätt att välja rätt.

Synpunkter på etappmål 2B

Inköp av etiskt märkta produkter ska öka

Centerpartiet: Inköp av etiskt märkta produkter återfinns även i nu gällande miljömål men då sammankopplat med miljökrav. Det mål som nu föreslås har enbart fokus på etisk märkning och bör därmed strykas ur miljömålen.

Individ och familjeomsorgsnämnden: För att underlätta inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel samt etiska produkter behövs det tydliga symboler om miljömärkta och etiska produkter i beställningsprogrammet Agresso. Alla produkter som uppfyller något av dessa krav bör markeras särskilt i systemet. Detta underlättar för verksamheter att beställa miljömärkta, närproducerade och/eller etiska alternativ.

I de boendeformer som innebär stort självbestämmande och där klienter /brukare själva gör inköp såsom stödboende är detta svårt att följa upp och strikt hålla på att etiskt märkta produkter köps. Det är lättare inom Hem för vård och boende(HVB)

Vård- och äldreomsorgsnämnden: Utifrån att Borås Stad prioriterar omsorg om miljön och följsamhet till etiska värderingar ska verksamheten visa medvetenhet och hänsyn vid inköp av varor och tjänster. Eftersom Borås Stads Koncerninköp använder Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav i ramavtal innebär det att stadens aktuella upphandlingar är anpassade till miljökraven. De varor som i nuläget finns på avtal med etisk märkning (Fairtrade) och som köps in i allt större utsträckning är kaffe, bitsocker och kakao.

Sociala omsorgsnämnden: Kan vara svårt att få en separat uppgift på etiskt märkta, då de samtidigt kan vara kravmärkt som för kravet som för kaffe och bananer. Det är inte rimligt att kunna följa det om det kommer att innebära ytterligare moment för den som konterar. I storköksverksamheter kan det fungera men inte på våra mindre enheter som bostad med särskild service.

De verksamheter som omfattas av kommunens ramavtal kan köpa kaffe, te, bananer, kakao, socker som är etiskt märkta och upphandlade. Det gäller inte i avropsavtalet för småkök konsumentförpackningar, som de mindre enheterna använder, där är det inga specifika livsmedel som är upphandlade utan de har tillgång till att köpa ur hela sortimentet. I dagsläget köper våra verksamheter in både krav och fairtrade-märkta kaffe te och bananer

Grundskolenämnden: Alla skolor köper i dagsläget in etiskt märkta produkter.

För att underlätta inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel samt etiska produkter behövs det tydliga symboler om miljömärkta och etiska produkter i beställningsprogrammet Agresso. Alla produkter som uppfyller något av dessa krav bör markeras särskilt i systemet. Det ska vara enkelt för verksamheter att leta upp och beställa miljömärkta, närproducerade och/eller etiska alternativ.

Både när det gäller ekologiska, närproducerade och etiskt märkta livsmedel saknas en samlad bild över hur mycket kostnaderna för inköp kan förväntas öka.

Borås energi och miljö AB: Etappmål 2b. Inköp av etiskt märkta produkter ska öka. För att öka inköpen av bl.a. fairtrade bör det inte vara upp till varje organisation/bolag att avgöra om avrop om fairtrade skall genomföras. Se Svaret för 2a. Detta bör även gälla inköp av tjänster och vid investeringar.

Servicenämnden: Inköp av etiskt märkta produkter ska öka: En fairtradesamordnare ska tillsättas men det anges inte hur det ska finansieras? Det anges inte heller hur den ökade kostnaden för inköp av dessa produkter ska finansieras. Både när det gäller ekologiska och närproducerade livsmedel och etiskt märkta produkter saknas en samlad bild över hur mycket kostnaderna för inköp kan förväntas öka.

Svar på synpunkter:

Målet om inköp av fler Fair Trade produkter har tagits bort eftersom kommunen idag köper de varor som går med Fair Trade märkning. Det är därför svårt att ta in fler varugrupper. Borås Stad är en Fair Trade kommun och arbetet med Fair Trade kommer därför att fortsätta, även om målet är borta.

Synpunkter på etappmål 2C

Minskad resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning

Centerpartiet: I målformuleringen finns ”ökat återbruk” med men dock saknas åtgärd för att åstadkomma detta. Förslagsvis kan följande tillfogas under rubrik ”åtgärder”:

- Upprätta en handlingsplan för återbruk och inrätta en intern materialbank

Däremot bör åtgärd och tillhörande uppföljning rörande standardisering strykas då det inte rymms inom aktuellt mål med rubrik: ”Minskad resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning”. På vilket sätt en standardisering av inköp skulle leda till minskad resursanvändning är inte beskrivet och det finns ingen given koppling.

Individ och familjeomsorgsnämnden: Individ- och familjeomsorgen anser att det är viktigt att Upphandlingsenheten arbetar med standardiserade inköp av produkter med en god prestanda och lång livslängd för till exempel möbler som passar för en rad olika lokaler och rumsstorlekar. Vi kan t.ex. konstatera att ett stort antal möbler behövt bytas i samband med organisationsförändringen och nya kontor eftersom de inte rymts i nya kontorsytor.

Vård- och äldreomsorgsnämnden: Det är arbetsgivaren som upphandlar arbetskläder. En tydlig standardisering, som underlättar tvätt och återanvändning, behöver arbetas fram i Borås Stad eftersom varje enhet idag beställer olika typer och modeller av kläder. Arbetskläder tvättas av arbetsgivaren som följer de nationella hygienkraven om kemikalier och tvättmedel.

Det är viktigt att avfallshanteringen är enkel och tydlig, samt nära kärnverksamheten. Avfallshanteringen får inte ske på bekostnad av bemanningstid hos brukarna, eftersom det i så fall skulle bli en kostnadsförskjutning till kärnverksamheten. Denna kostnadsförskjutning kompenseras inte i budget idag.

Beträffande funktionsupphandling skulle det vara positivt för Vård- och äldreomsorgsnämnden att kunna hyra hjälpmedel. Idag står hjälpmedel som inte kan användas, i förråd på de olika enheterna. Att hyra hjälpmedel och byta ut dem vid behov, istället för att köpa in nya då nya behov uppstår, skulle spara resurser både ekonomiskt och miljömässigt. Ett alternativ skulle kunna vara att Borås Stad har ett eget centralt förråd för grundutrustning, med personal som kan hjälpa och bistå enheterna med rätt hjälpmedel. Det skulle öka möjligheterna för återanvändning, dels ge-

nom samordnad reparation och underhåll, dels genom att olika hjälpmedel som fortfarande går att använda kommer ut i rätt verksamhet istället för att stå i ett förråd på en enhet där behovet för tillfället inte finns.

Sociala omsorgsnämnden: Det är oklart vilket nämndens ansvar är i det här etappmålet. Under rubriken "Åtgärder" står Kommunstyrelsen, Borås Energi och Miljö AB, Lokalförsörjningsnämnden och Inkubator som ansvariga. Punkterna under rubriken "Uppföljning" syftar till de angivna åtgärderna med angivet ansvar. Under rubriken "Ansvar" står det däremot Kommunstyrelsen, alla nämnder och bolag. Ett förtydligande behöver göras.

Minskat resursanvändning, ökat återbruk och materialåtervinning ingår i arbete med miljöledningssystem (etappmål 1a) Målet kan ev ses som upprepning. Det är dock viktigt att Lokalförsörjningsförvaltningen och Borås Energi och Miljö tar fram ett gemensamt avfallshanteringssystem som erbjuds förvaltningar och bolag för att underlätta för verksamheter. Det är viktigt även att Upphandlingsenheten/Kommunstyrelsen arbetar med standardiserade inköp av produkter med en bättre prestanda och längre livslängd för t.ex. möbler, arbetskläder mm.

Grundskolenämnden: Minskat resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning
Kommentar: Minskat resursanvändning, ökat återbruk och materialåtervinning ingår i arbetet med miljöledningssystem och hållbarhetsarbete på skolorna (etappmål 1a och 1b). Målet kan därför ses som en upprepning. Det är dock viktigt att Lokalförsörjningsförvaltningen och Borås Energi och Miljö tar fram ett gemensamt avfallshanteringssystem som erbjuds förvaltningar och bolag. Det skulle underlätta för verksamheterna. Det är även viktigt att Upphandlingsenheten arbetar med standardiserade inköp av produkter med en god prestanda och lång livslängd för till exempel möbler och arbetskläder.

Servicenämnden: Minskat resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning: Efterfrågan på att hyra produkter istället för att köpa ska öka, vilka produkter avses och finns en hyrmarknad för dem? Inköp av arbetskläder ska standardiseras. Här nämns inte skyddskläder där det finns regler, som t.ex. för varselkläder.

Lokalförsörjningsnämnden: I ombyggnationer ges t ex återbruk möjlighet att hämta material för återvinning och i Bodaskolans ombyggnad plan 4 ställdes krav på återanvändning av material på grund av helt oanvända lokaler.

Svar på synpunkter: En extra aktivitet som handlar om att upprätta ett system för återbrukade av inventarier har lagts till. Standardisering av inköp underlättar återbruk inom avdelningar för exempelvis arbetskläder med kanske ännu mer möbler. Det är Koncerninköp som har ansvar för de flesta aktiviteterna, men förvaltningarna måste vara aktiva i arbetet om standardiseringarna ska bli verkningsfulla.

Synpunkter på etappmål 2D

Byggnationer och markentreprenader ska utföras så de blir miljö- och hälsomässigt hållbara.

Miljöparitet de gröna: Stäm av med trähusstrategin som ligger på remiss och snart ska antas av KF.

Centerparitet: Miljö och hälsomässigt hållbara byggnationer är ett långsiktigt arbete. Den aktuella perioden kan ses som en uppstartsperiod som därmed är svår att utvärdera på kort sikt.

Länsstyrelsen: Överväg om etappmål 2d också bör omfatta renoveringar.

Sambällsbyggnadsnämnden: Målet bygger på att Kommunen använder kvalitets säkra och miljövänliga material vid sina byggnationer. Samhällsbyggnadsnämnden är inte ansvarig för detta mål men framhåller att det är bra att kommunen har ett uttalat mål som ställer krav på hållbarhet så att de kommunala byggprojekten blir förebilder för andra exploatörer.

Servicenämnden: Byggnationer och markentreprenader ska utföras så de blir miljö- och hälsomässigt hållbara: Här görs hänvisning till ”Sunda Hus”-databas som exempel. Det är en kostnad för entreprenörer att gå med i det systemet (jmf certifiering enligt ISO). Små företag väljer ofta bort att inte göra det p.g.a. dessa kostnader. Däremot arbetar de i samma anda. Om det ställs explicita krav på ”Sunda Hus” vid upphandling kommer det med största sannolikhet innebära att antal anbudsgivare blir lägre och det i sin tur påverkar priserna i anbuden negativt (de blir högre). Servicekontoret strävar alltid efter att miljömässig hänsyn tas i de uppdrag som utförs och vid de upphandlingar, av t.ex. lekmaterial, trävaror, grus och asfalt, som vi medverkar i eller själva utför. En av åtgärderna som anges är att det vid byggnation ska föras loggbok som beskriver placering och mängd av olika material. Dessa uppgifter förs redan idag in i den s.k. byggdagboken som upprättas i varje projekt (branschstandard AB 3:13, regleras i AMA AF 07; AFC 37). Ytterligare dokumentation får anses vara överflödiga.

Lokalförsörjningsnämnden: Sunda Hus verksamhetslicens används i nybyggda objekt för att kvalitets säkra miljöbedömningar och har fallit väl ut och används även i vissa större ombyggnationer. Förvaltningsavdelningen har påbörjat arbete med anpassat system för flera mindre ombyggnadsprojekt och kan vara igång fullt 2018. P märkning som kvalitetssäkrar inomhusmiljön angående funktioner fortgår i nybyggda objekt. Inomhusmiljön påverkas av städbarhet och förbättringsarbete pågår för att fånga upp aspekter som påverkar inomhusmiljön utöver funktioner som klarat kraven. Arbetet med att nå miljömål 2d är väl utvecklat i arbetet med Sunda Hus system som kvalitetssäkrar processen med att få material i nybyggnationer miljöbedömt ur livscykelperspektiv. Plan finns att integrera miljömålsarbetet 2d på förvaltningsavdelnings objekt med början 2017 och inarbetat 2018.

Svar på synpunkter: Aktivitet som handlar om träbyggnation har tagits bort då en träbyggnadsstrategi är på väg att antas. Lokalförsörjningsförvaltningen är ett bra exempel på hur arbete med Sunda hus databasen kan genomföras.

Synpunkter på etappmål 2E

Borås stad arbetar med att minska exponeringen för kemikalier som kan skada hälsa och miljö

Centerpartiet: Minskad exponering för skadliga kemikalier är en miljöfråga där Centerpartiet tidigare har fått gehör för våra förslag. Detta område behöver vidareutvecklas så att vi förutom detta miljömål också tar fram en övergripande kemikalieplan som täcker hela detta område. Ett prioriterat område är kemikaliesaneringen i förskolan.

Vård och äldre nämnden: Det är av yttersta vikt att det ställs miljökrav, redan då upphandling sker. Material som inte ska användas, bland annat ur miljösynpunkt, ska inte finnas att tillgå i verksamheterna och därmed inte tillhandahållas av de företag som Borås Stad har upphandlingsavtal med. Verksamheterna har ingen möjlighet att själva kontrollera innehåll i produkterna som köps in. Undantag behöver dock göras för vissa kemikalier och tvättmedel inom vård- och omsorgs verksamheten, eftersom de behövs för att hantera smitta och smittspridning.

Sociala omsorgsnämnden: Nämnden har ansvar att använda och implementera kemikaliehanteringssystem när det har upphandlats i de delar som är relevanta för verksamheten. I punkten ”Utgångs-

läge” står att kemikalieinventering har erbjudits av Miljöförvaltningen, men att det under 2017 inte finns resurser till det. Då resurserna åter finns vore det intressant även för Sociala omsorgsförvaltningens boenden.

Grundskolenämnden: När ett kemikaliehanteringssystem har upphandlats, kommer det att användas vid inköp. Nämnden har Kommunfullmäktiges uppdrag att minska antal kemikalier på skolor i samarbete med Upphandlingsenheten, Miljöförvaltningen och Lokalförsörjningsförvaltningen.

Lokalförsörjningsnämnden: Lokalförsörjningsförvaltningen kan styra användningen av kemikalier för rengöring i lokalerna genom tidiga problemlösningar i samråd med lokalvårdsansvariga för objekten. Miljöansvarig har påbörjat arbetet med öronmärkta medel för att nå miljömålet.

Borås energi och miljö: Borås Energi och Miljö tycker detta är ett bra mål. Däremot bör målet vara att minska användande av ämnen på kemikalieinspektionens prioritetlista och inte Chemsec:s Sin-lista. Detta arbete skulle vara värdefullt att genomföra i gemensam regi för att ta fram en lista på ämnen som skall fasas ut snabbare och tillsammans hitta utbytesprodukter som uppfyller både miljö- och funktionskrav.

Svar på synpunkter: De problem vid inköp av kemikalier som Vård- och äldrenämnden beskriver kan lösas med ett kemikaliehanteringssystem.

Synpunkter på etappmål 2F

Borås koncernen arbetar tematiskt med aktiviteter och projekt som främjar hållbara livsstilar.

Centerpartiet: Detta är mer en beskrivning av det strategiska miljöarbete som bedrivs än ett mätbart miljömål. Vi föreslår att målet stryks.

Samhällsbyggnadsnämnden: För detta mål står Samhällsbyggnadsnämnden som ansvariga tillsammans med flera nämnder. Dokumentet med miljömål tar upp bra aktiviteter som gjorts för att verka för detta mål. Samhällsbyggnadsnämnden anser att exemplen på aktiviteter som kan göras framöver är bra. Ett av exemplen är att jobba med stadsodling där nämnden har ett uppdrag från Kommunfullmäktige. Samhällsbyggnadsnämnden vill samverka med övriga berörda nämnder för att främja hållbara livsstilar.

Servicenämnden: Tematiska projekt och aktiviteter för att främja hållbara livsstilar ska genomföras och en analys av projekten och deras effekt ska ske. Hur ska dessa effekter mätas? Vilka kostnader för aktiviteter, projekt och analyser är det frågan om och hur ska finansieringen ske?

Svar på synpunkter: Arbete med tematiska aktiviteter och projekt som främjar hållbar livsstil behövs för att nå miljömålen. Aktiviteterna är dock ett medel och inte mål, därför har målet tagits bort.

Synpunkter på mål 3

Borås Stad bygger hållbart och skapar förutsättningar för en hälsosam livsmiljö.

Länsstyrelsen: Länsstyrelsen ser att Mål 3 svarar väl mot de behov som kännetecknar viktiga delar av en hållbar samhällsplanering.

Detta är det mål, som också genom de globala och nationella mål som det kopplar mot, tydligast inkluderar den sociala dimensionen av hållbarhet. Länsstyrelsen uppmuntrar därför att kommunen formulerar något etappmål eller åtgärd som syftar till att i samband med fysisk planering ut-

reda vilka förutsättningar olika grupper (exempelvis utifrån ålder, kön och socioekonomiska faktorer) har för att leva hållbart och om någon åtgärd behöver vidtas för att underlätta. Detta kan handla exempelvis om olika gruppers tillgänglighet till grönområden, eller hur olika grupper kan resa mera hållbart. Detta kan göras genom social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys (se också etappmål 4b).

Målformuleringen har tyngdpunkten på Borås tätort och nämner också kort något som kan tolkas som landsbygden. Det vore bra om också de mindre serviceorterna i kommunen inkluderas här, för att kommunen som helhet ska kunna bli hållbar.

I texten om Mål 3 nämner man att kommunen genom fysisk planering ska bidra till hållbar användning av vatten. Miljömålet Levande sjöar och vattendrag berörs därför och bör vara med i rutan "Dessa mål kopplar mot".

- Etappmål 3a. Borås kännetecknas av ett vardagslandskap, där även den oskyddade naturen har höga rekreativvärden och hög biologisk mångfald.

- Etappmål 3b. Borås Stad arbetar integrerat med klimatanpassnings åtgärder i den ordinarie verksamheten.

De föreslagna åtgärderna omfattar de viktigaste områdena som kommunen har rådighet över. För att ytterligare förtydliga sakfrågorna vill Länsstyrelsen peka på följande:

- Värmeeffekter på känsliga grupper i samhället, kan inkluderas i risk- och sårbarhetsanalys och planering.
- Skyfall i urbana miljöer, kan inkluderas i risk- och sårbarhetsanalys, planering och vatten- och avloppsplan.
- Torra (dricks-, verksamhets- och bevattningsvatten): kan inkluderas i risk- och sårbarhetsanalys, planering och vatten- och avloppsplan.
- Styrdokumenten bör presenteras, detta kan även underlätta uppföljning.

Att ta fram prioriterade klimatanpassningsåtgärder utifrån nationella förslag är bra, men Länsstyrelsen vill även peka på de åtgärder som finns i den regionala klimatanpassningsplanen. Under 2017 kommer den att revideras och det finns då möjligheter att påverka utformningen av denna. Av stor vikt är att kommunen själv identifierar vilka åtgärder som bör prioriteras utifrån den kommunala horisonten.

Det kan även nämnas att det i dagsläget saknas nationella riktlinjer för klimatanpassningsåtgärder. Det pågår för närvarande arbete på Boverket med att klargöra hur bebyggelse bör utformas för att klara översvämningar. Länsstyrelsen har sedan tidigare presenterat riktlinjer för hur översvämningar ska hanteras i fysisk planering: verktyget Stigande Vatten. SMHI:s websida Klimatanpassningsportalen har samlat underlag, riktlinjer och exempel.

Länsstyrelsen sammanställde även 2016 ett planeringsunderlag om hur man kan begränsa klimatpåverkan och riskerna med ett förändrat klimat genom fysisk planering.

Borås bör göra en bedömning av behovet av en särskild klimatanpassningsplan. Detta bör föregås av en analys över vilka risker och möjligheter det framtida klimatet kan innebära. Av särskild vikt är att identifiera frågor som rör flera olika fackområden och tydliggöra ansvar för samordningen av dessa. Exempelvis kommer åtgärder för att minska risker med skyfall genom grönbå infrastruktur att beröra tekniska kontor, VA-bolag, fysisk planering och parkförvaltning. Då klimatanpassning rör de flesta av kommunernas ansvarsområden är det lämpligt att hanteringen av denna fråga görs på en nivå över facknämnderna.

Fritids- och folkhälsonämnden: Betydelsen för friluftslivet och folkhälsan är viktig. Närheten till grönområden och rekreation och motion bör prioriteras.

Borås Energi och Miljö AB: Förslag på nytt etappmål:

Använd fjärrvärme till uppvärmning då det är praktiskt möjligt.

Fjärrvärmens produceras idag med 96% förnybara bränslen och med hjälp av kraftvärmeteknik. I och med kraftvärmeverket, produceras förnybar el samtidigt som fjärrvärmens produceras. Ge-

nom att använda klimatsmart fjärrvärme i så stor utsträckning som möjligt maximerar vi produktionen av förnybar el. Fjärrvärme kan användas till mer än att värma upp fastigheter och tappvarmvatten. Exempelvis kan fjärrvärme användas till att hålla trottoarer och torg halkfria vintertid, värma upp konstgräsplaner för längre utnyttningstider mm.

Nu satsar Borås stad på ett nytt kraftvärmeverk, för att säkerställa att fjärrvärmeleveranserna bibehålls, framöver bör så mycket som möjligt av stadens uppvärmning kopplas in till fjärrvärmenätet. Samtidigt som fjärrvärme levereras, produceras förnybar el. I stadens vision Borås 2025 är ett delmål att staden ska vara en mötesplats. Med markvärme kan mötesplatser skapas året runt och invånarnas säkerhet öka.

Förslagna åtgärder:

Öka leveransen av fjärrvärme med 10 GWh fram till 2022 jämfört med värdet från 2016.

Arbeta med energitjänster med energikartläggningar och energibesparingsprojekt i fastigheter/lokaler som ägs av Borås stad.

Öka markvärme på trottoarer, torg och konstgräsplaner med 10% till 2020.

Förslagen uppföljning:

Nyckeltal finns för leverans av fjärrvärme, andelen förnybar energi i fjärrvärmemixen, antal m² trottoarer och torg som har markvärme. Exempelvis värms idag 33 274 m² med markvärme.

Förslagna ansvariga: Tekniska kontoret, stadsbyggnadskontoret, stadens bostadsbolag,

Lokalförsörjningskontoret och Borås energi & miljö.

Svar på synpunkter: Med Borås Stad bygger hållbart menas Borås kommun som organisation. Byggnationerna och arbetssättet gäller hela Borås som geografisk område.

Synpunkter på etappmål 3A

Borås kännetecknas av ett vardagslandskap, där även den oskyddade naturen har höga rekreativvärden och hög biologisk mångfald.

Centerpartiet: Under detta mål behövs förklaring till begreppet ”vardagslandskapet”. Samt att det under rubrik utgångsläge står att år ”2010 bestod 46 procent av landarealen av hårdgjord yta” - beräknat utifrån vilken yta?

Länsstyrelsen: Länsstyrelsen ser positivt på att begreppet grön och blå infrastruktur används och knyts till ekosystemtjänster. Det är angeläget att sprida kunskap och förståelse för dessa relativt nya begrepp och att integrera det i planeringen.

I sammanhanget är det värt att notera att Länsstyrelserna har fått i uppdrag av regeringen att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. De ska till stora delar vara klara 2018.

Handlingsplanen ska visa var det finns bra livsmiljöer med fungerande spridningskorridorer för växter och djur, och peka ut bristområden där det behövs förstärkningsåtgärder. Handlingsplanen ska kunna användas som ett underlag och stöd för bland annat kommunens planering.

Länsstyrelsen vill också påpeka att kompensationsåtgärder för intrång i områden med höga naturvärden ska vara den sista utvägen, om man inte i tidigare skeden kunnat undvika intrång eller anpassa det. Det bör tydliggöras i vilken geografisk kontext texten Utgångsläge rör sig. När gäller det hela kommunen och vad avser enbart staden Borås?

Samhällsbyggnadsnämnden: För detta mål är Samhällsbyggnadsnämnden ansvariga tillsammans med flera nämnder. Åtgärderna som föreslås är bra och viktiga för att öka Boråsarnas tillgång till grönområden med hög kvalitet. Vilket är extra viktigt när staden förtätar och har stark koppling till arbetet med översiktsplanen, grönområdesplanen och detaljplaner.

Servicenämnden: Under punkten ”kostnad” återfinns mycket vaga beskrivningar av de ekonomiska aspekterna, särskilt kostnaderna. Hur ska finansieringen ske?

Serviceämnden: Under punkten ”kostnad” återfinns mycket vaga beskrivningar av de ekonomiska aspekterna, särskilt kostnaderna. Hur ska finansieringen ske?

Svar på synpunkter: Målet har omformulerat eftersom begreppet vardagslandskap var otydligt.

Synpunkter på etappmål 3B

Borås Stad arbetar integrerat med klimatanpassningsåtgärder i den ordinarie verksamheten.

Miljöpartiet de gröna: Vi måste förbättra oss utifrån den låga placeringen i IVL:s ranking om hur staden arbetar med klimatanpassning på ett strategiskt sätt. Klimatanpassningar behöver integreras i ordinarie verksamhet på ett bättre sätt. Vi ser fram mot att ta del av det stöd och de verktyg som ska tas fram på nationellt håll och som kan stötta Borås Stads arbete med klimatanpassning.

Centerpartiet: Klimatanpassning är ett viktigt område i den framtida planeringen av bebyggelse och infrastruktur. Klimatanpassning bör vara en del av ÖP.

Samhällsbyggnadsnämnden: De åtgärder som föreslås är bland annat att integrera klimatanpassning i översiktlig planering, detaljplanering och rutiner för bygglov. Ansvariga för målet är Kommunstyrelsen. Samhällsbyggnadsnämnden anser att det är positivt att målet betonar vikten av bra rutiner i den ordinarie verksamheten och att Plan- och bygglovavdelningen redan har integrerat klimatanpassning i sin ordinarie verksamhet. Plan- och bygglov ser utvecklings-möjligheter i t.ex. rutiner för dagvattenhantering.

Serviceämnden: Under punkten ”kostnad” anges att kostnader ska lyftas in i den ordinarie budgetprocessen. Hur ska finansieringen ske?

Svar på synpunkter: Målet har förtydligats utifrån en bättre förståelse av det arbete som redan pågår på området.

Synpunkter på mål 4

Borås Stads arbetar för att bli fossiloberoende

Vänsterpartiet: vi vill särskilt betona vikten av goda möjligheter för kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafikanter. Mobility management behöver genomsyra planering av infrastruktur och kollektivtrafik, fler bilfria gator i centrum kan vara ett sätt att få fler att välja bort bilen men då måste tillgängligheten med kollektivtrafiken bibehållas. Vidare vill Vänsterpartiet framhålla möjligheterna till fossilfri uppvärmning och tillgång till fossilfritt bränsle genom kommunens (genom Borås Energi och Miljö AB) egen produktion av fjärrvärme och biogas. Av såväl miljömässiga som ekonomiska skäl bör hela kommunen i första hand nyttja dessa produkter.

Länsstyrelsen: Etappmålen är bra och ambitiösa och ligger väl i linje med det regionala målet om ett fossiloberoende Västra Götaland 2030. Det är värdefullt för hela länets klimatarbete att Borås Stads arbete ligger i framkant.

Synpunkter på etappmål 4A och 4B

Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015.

Hälften av resorna inom geografiska kommunen sker med kollektivtrafik, cykel eller gång.

Centerpartiet: Bilen är och kommer att vara ett viktigt kommunikationsmedel för kommunens invånare. Denna punkt behöver kompletteras med fler åtgärder/uppföljning. T.ex. andel miljöfordon i kommunen, antal pendlingsparkeringar, antal laddstolpar.

Svar på synpunkter: Dokumentet redovisar inte hur uppföljningen ska ske i detalj, men det behövs självklart en rad olika nyckeltal för att beskriva om målet nås.

Synpunkter på etappmål 4c och 4D

I 90 procent av all nyproduktion och större ombyggnationer av bostäder och lokaler ska nettovärmebehovet uppgå till högst 35 kilowattimmar per kvadratmeter och år.

Energianvändningen i lokaler och bostäder ska minska med 15 procent från 2015.

Centerpartiet: En sparad kilowattimme är en miljöåtgärd som i många fall är ekonomiskt försvarbar även på mycket kort sikt.

Lokalforsörjningsnämnden: För att nå miljömålen 4c samt 4d krävs ytterligare personella resurser vilket skulle frigöra medel på längre sikt i form av framtagande av kalkyler med förslag på investeringar som ger hög avsättning på investerade medel. Dessa förslag med åtgärder kan kopplas till redan planerade och önskade ombyggnationer och försvara en prioriterad investeringsplan. Nämnden bedömer att det finns goda möjligheter att nå miljömålen om medel tillsätts för detta.

Synpunkter på etappmål 4A

Etappmål 4a Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015

Förskolenämnden: Förvaltningen anser att nämndens ansvar för etappmål 4a, ”Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015”, behöver förtydligas.

Individ och familjeomsorgsnämnden: Detta är nytt etappmål men kommunens förvaltningar har sedan 2013 arbetat med klimatkompensation för resor i tjänst, gjort analyser av resorna och deltagit i olika kampanjer som minskar klimatpåverkan. El-cyklar används när detta är möjligt för lokala transporter och plan finns för förvaltningen att utöka detta. Individ- och familjeomsorgen önskar dock gärna ett förtydligande kring vad som konkret förväntas av nämnden för att bidra till att uppnå detta mål.

Sociala omsorgsnämnden: Detta är nytt etappmål men förvaltningar har sedan 2013 arbetat med klimatkompensation för resor i tjänst, gjort analyser av resorna och redovisat användningen av klimatkompensationsmedlen.

Utbildningsnämnden: Förvaltningen anser att nämndens ansvar för etappmål 4a, ”Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015”, behöver förtydligas.

Grundskolenämnden: Detta är nytt etappmål men kommunens förvaltningar har sedan 2013 arbetat med klimatkompensation för resor i tjänst, gjort analyser av resorna och deltagit i olika kampanjer som minskar klimatpåverkan. Förvaltningen anser dock att nämndens konkreta ansvar gällande detta etappmål behöver förtydligas. Vilken typ av ersättningsbränslen handlar det om? Fordon i Borås tankar förnybart bränsle (fossilfritt eller biogas) i Borås centralort. I ytterområdena finns inte denna möjlighet och inga nya satsningar är inplanerade. Inköp av elbilar går mycket långsamt eftersom utbyggnaden av laddstationer inte har kommit igång. När laddstationer är utplacerade i

anslutning till Borås Stads verksamheter både i centralorten och i ytterområdena blir det enklare för Borås Stad att köpa in fler elbilar. Generellt är elbilar dyrare att hyra, hur ska detta finansieras?

Borås Energi och miljö: Borås Energi och miljö skall nå en helt fossilfri värmeproduktion 2030, föreslås som miljömål.

Ett av bolagets miljömål och som genomsyrar hela bolaget. Ett miljömål som bygger på att värva, behålla och vårda våra kunder.

Föreslagna åtgärder:

Minska andelen använda fossila bränslen som ger upphov till negativ miljöpåverkan.

Effektivisering av energianvändning.

Anslut fler kunder till fjärrvärmenätet.

Ansvar: Borås energi och miljö.

Bör tydligare framgå att ambitionen är att öka andelen

fordon som går på alternativa bränslen och inte enbart är att öka andelen fordon som kan klassas som miljöfordon, men ändå gå på fossila bränslen. För att nå långsiktiga mål om fossilfria transporter behöver det förtydligas att Borås Stad stödjer produktionen av förnybart bränsle och framförallt ett lokalt producerat bränsle, som biogas. Biogas är en resurs som uppkommer som en restprodukt t.ex ifrån det nationella miljömålet om att ta hand om matavfall.

Samtliga biogasbilar inom Borås Stad ska tankas på Borås Energi och Miljö's tre tankställen

Servicenämnden: Vilken typ av ersättningsbränslen handlar det om? Fordon i Borås tankar förnybart bränsle (fossilfritt; biogas, eller HVO) i Borås centralort. I ytterområdena finns inte denna möjlighet. Vi känner inte till att någon sådan utbyggnad är planerad för biogas. Inköp av Elbilar går mycket långsamt eftersom utbyggnaden av laddstationer inte har kommit igång. När laddstationer är utplacerade i anslutning till Borås stads verksamheter, dvs när det finns en infrastruktur både i centralorten och i ytterområdena, blir det också enklare för Borås stad att köpa in fler elfordon. Generellt är elfordon ca dubbelt så dyra; hur ska detta finansieras? Hänsyn behöver också tas till det faktum att flera av fordonen är igång i princip dygnet runt och då uppstår problem med att ladda om man har elfordon. Måste man ha rutiner för hur man hanterar kollektivtrafikkort? Hur är det tänkt att den kvalitativa uppföljningen av riktlinjer för resor och analys av de egna resorna ska utformas, och genomföras?

Miljöpartiet de gröna: Fler än Tekniska Nämnden och Servicenämnden borde vara ansvariga för att fler ska tanka förnybart. Borde gälla alla förvaltningar och bolag som har tjänstebilar.

Svar på synpunkter: Alla förvaltningar är delaktiga i att målet nås genom att följa resepolicyen och ruttplanera.

Synpunkter på etappmål 4B

Hälften av resorna inom geografiska kommunen sker med kollektivtrafik, cykel eller gång.

Länsstyrelsen: Kopplat till arbete med mobility management vill Länsstyrelsen uppmuntra kommunen att ta fram social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys, för att ta reda på hur olika grupper rör sig och reser idag och hur detta kan påverkas. En central fråga i sammanhanget är hur olika grupper upplever trygghet i det offentliga rummet och i kollektivtrafiken. Upplevelsen av trygghet påverkar människors mobilitet.

Länsstyrelsen uppmuntrar att planeringen av infrastruktur, kollektivtrafik och bebyggelse sker i samverkan mellan olika nämnder och förvaltningar, och andra berörda aktörer.

Samhällsbyggnadsnämnden: Här står Samhällsbyggnadsnämnden som ansvariga tillsammans med tekniska nämnden och kommunstyrelsen. Detta är ett viktigt mål med stark koppling till den översiktliga planeringen där det är viktigt att de uppdrag som Samhällsbyggnadsnämndens får leder till en förtätning av staden som främjar hållbara resor.

Svar på synpunkter: Extra aktiviteter är tillagda

Synpunkter på etappmål 4C

I 90 procent av all nyproduktion och större ombyggnationer av bostäder och lokaler ska nettovärmebehovet uppgå till högst 35 kilowattimmar per kvadratmeter och år.

Miljöpartiet de gröna: Är målet att nybyggda och energirenoverade bostäder ska ha en energiförbrukning på högst 35 kWh per kvadratmeter och år realistiskt utan att bygg och hyreskostnader rasar i höjden.

AB Bostäder: AB Bostäder har ett stort fokus med att minska energianvändning i befintligt bestånd. Vi har under senaste 10-års period minskat vår energianvändning med drygt 20 %, varav elanvändningen med drygt 30 %. AB Bostäder använder ca 99 % fjärrvärme för uppvärmningen av vårt fastighetsbestånd. När det gäller att minska Borås Stads klimatpåverkan anser vi att det är mer effektivt att staden satsar på en fossilfri leverans av fjärrvärme.

I all nyproduktion bygger vi enbart lågenergihus (som högst 60 kWh/m²/år), vilket är 33 % lägre än Boverkets nybyggnadskrav. Att ställa ytterligare krav är både kostnads- och hyresdrivande.

- Bolaget föreslår att etappmål 4c på nettovärmebehovet till högst 35 kWh/m²/år ersätts med en energiprestanda motsvarande 33 % bättre än Boverkets nybyggnadsregler. Vi ser att nyckeltalet för energiprestandan bör vara kopplade till nomenklaturen för Boverkets krav gällande energideklarationer. Detta för att vi ska kunna jämföra oss både internt och externt i branschen.

Borås energi och miljö: Mycket viktigt att energikravet kompletteras med krav på Um-värde (genomsnittlig värmegenomgångskoefficient) för att säkerställa en minskning av en byggnads energibehov d.v.s. för att säkerställa en bra prestanda på klimatskärmen.

Borås Energi och Miljö är en producent av både fjärrvärme och el. Energireglernas ambition är att utöver att utgöra minikrav på byggnaders energiprestanda att energikraven också bidra till att driva på takten i energieffektiviseringsarbetet och utvecklingen mot mer energieffektiva byggnader. Genom att ställa krav på byggnadens energibehov tillsammans med Um-värde nås målet om energieffektiva byggnader med bra klimatskal.

Lokalförsörjningsnämnden: Målet är nåbart men är beroende av den arkitektoniska utformningen med omslutande area där byggkostnaden kan bli något dyrare men ge lägre driftkostnader.

IBAB: Målet är nåbart

Svar på synpunkter: Eftersom målet var svårt att förstå har det formulerat om och är nu relaterat till BBR. Målet är tuffare för lokaler eftersom bostäder i dagläget har tuffare krav på energianvändning än lokaler.

Synpunkter på etappmål 4D

Energianvändningen i lokaler och bostäder ska minska med 15 procent från 2015.

Serviceämnden: Det antas att ett mål på 15 % är lågt satt om tillräckliga resurser avsätts. Dessa resurser kostar pengar, hur finansieras detta?

Synpunkter på mål 5

Naturvärden och naturresurser i Borås ska bevaras och utvecklas

Länsstyrelsen: De etappmål som kommunen har satt för bevarande och utveckling av naturvärden och naturresurser är angelägna för att bidra till att uppfylla miljökvalitetsmålen God bebyggd miljö samt Ett rikt växt- och djurliv. Länsstyrelsen saknar dock etappmål för andra viktiga naturmiljöer, exempelvis för hållbart brukande av skogliga miljöer samt värdefulla våtmarker. För att bibehålla biologisk mångfald och fungerande ekosystem krävs en större bredd än nuvarande två etappmål.

I målets informationsruta saknar Länsstyrelsen de nationella miljökvalitets-målen Grundvatten av god kvalitet och Levande sjöar och vattendrag. Miljökvalitetsmålen God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv är angivna men etappmålen under målet kopplar även mot de ovan nämnda målen. I detta mål vore det också värdefullt att om kommunen förhåller sig till grön infrastruktur, se Etappmål 3a.

- Etappmål 5a. Alla yt- och grundvattenförekomster i kommunen ska ha en god ekologisk och kemisk status.

Centerpartiet: Centerpartiet i Borås vill framhålla att det är viktigt att bevara produktiv åkermark och att detta beaktas i detaljplanarbetet.

Svar på synpunkter: Målen inom Hållbar natur har helt formulerat om eftersom områden saknas när målen formuleras utifrån naturtyper. Av den anledning utgår målen nu ifrån blå och gröna strukturer samt det variationsrika mosaiklandskapet.

Synpunkter på etappmål 5A

Alla yt- och grundvattenförekomster i kommunen ska ha en god ekologisk och kemisk status.

Miljöpartiet de gröna: Innefattar även de nationella målen Levande sjöar och vattendrag och Grundvatten av god kvalitet. EU:s Vattendirektiv säger att vi skall uppnå god status i våra vatten. Våra mål bör därför syfta till hur vi skall kunna komma dit.

Centerpartiet: Detta etappmål är snarare en beskrivning av ett strategiskt miljöarbete som bör bedrivas i kommunen, än ett konkret miljömål att följa upp.

Länsstyrelsen: I texten "Utgångsläge" står "Arbete pågår på nationell nivå med att implementera EU's vattendirektiv (2000/60/EG) och ta fram ett åtgärdsprogram för vatten som sedan ska implementeras i kommunerna." Ett nytt åtgärds-program för vatten på regional nivå (Västerhavets vattendistrikt) finns beslutat. I detta åtgärdsprogram finns många åtgärder som riktar sig till kommunerna och som hör ihop med detta etappmål. Arbetet med implementeringen av vattendirektivet pågår därmed på nationell, regional och lokal nivå. Länsstyrelsen tycker att det kan förtydligas hur det kommande styrdokumentet under åtgärder förhåller sig till Vattenresursprogrammet.

Borås energi och miljö: Förslag på ny åtgärd under 5a, Att arbeta med att förbättra statusen för yt- och grundvattenförekomster är ett naturligt led i att även säkerställa en långsiktig bra kvalitet på dricksvatten, minska tungmetaller i renat avloppsvatten samt att återföra näringsämnen till jordbruken.

Bräddningar som beror på driftstörningar ska minska.

Uppströmsarbete ska leda till att avloppsslammets kvalitet ständigt förbättras.

Ansvar: Borås energi och miljö

Kommunala funktionshinderrådet: Det står några rader om Viskan men inte hur vi kan lösa miljöavfallet i Viskan, rådet saknar en strategi för detta.

Synpunkter på etappmål 5B

Bevara och utveckla ett småskaligt odlingslandskap med hög biologisk mångfald.

Centerpartiet: Att marken brukas av aktiva jord- och skogsbrukare är en förutsättning för att nå mål inom hållbar natur och biologisk mångfald. Viktigt att arbetet under denna punkt sker i samverkan med berörda parter.

Synpunkter på uppföljning av miljömål

Miljöpartiet de gröna: I kapitlet uppföljning nämns de nuvarande miljömålen och ”för de mål som inte är uppnådda fortsätter arbetet. Indikatorer knutna till dessa mål kommer att följas i miljömålsuppföljningen”. De miljömål som inte uppnåtts och som fortfarande är relevanta bör återfinnas i de reviderade målen.

Länsstyrelsen: I dokumentet hänvisas till tidigare antagna miljömål som inte har uppnåtts och som man ska fortsätta arbeta med. Länsstyrelsen förstår det som att de miljömålen inte är med i måldokumentet, vilket är synd då de genom att vara med hade gett en bättre helhetsbild och kompletterat de nu föreslagna miljömålen. För beskrivningar och annat kopplat till de målen kan hänvisning till det tidigare dokumentet göras.

Länsstyrelsen tycker att det är positivt att miljömålsuppföljningen kompletteras med uppföljning av energi- och klimatstrategin, miljöarbete i beslut, motioner och projekt samt riktlinjerna för resor. Det är oklart vad etappmålsbedömningen innebär jämfört med miljömålsuppföljningen. Vad är det som skiljer de två bedömningarna/uppföljningarna åt? Under vissa av etappmålen anges utöver uppföljning även kompletterande indikatorer. Hur är tanken att de indikatorerna ska användas? Ska de användas i uppföljningen eller är det en möjlighet? Det hade varit bra med en

Samhällsbyggnadsnämnden: Tillsammans med miljömålen och miljöpolicyen har en uppföljningshandbok tagits fram som i sin nuvarande form uppfattas som otydlig vad gäller inrapportering och ansvarsfördelning. Samhällsbyggnadsnämnden förutsätter att uppföljning och inrapportering kommer att ske i Borås Stads befintliga uppföljningsprogram Stratsys där ansvar och inrapporteringstider förtydligas.

Fritids- och folkhälsonämnden: Förvaltningen anser att uppföljningen och rapporteringen av miljömålen bör ske vid ett tillfälle per år och i samband med årsredovisningen.

Utbildningsnämnden: Förvaltningen anser att strukturen i ”Borås Stads miljömål 2017-2020” kunde förtydligas. Det borde klart framgå vad som skall följas upp av respektive nämnd. Gällande uppföljningen ser förvaltningen det som positivt att åtgärdsarbetet av de reviderade miljömålen förslås ske två gånger per år, vid tertiäl 2 och årsredovisningen. Med anledning av att alla förvaltningar skall ha ett miljöledningssystem, där mål och åtgärder följs upp, finns risk för dubbelrapportering.

Grundskolenämnden: Nämnden anser att strukturen i styrdokumentet kunde förtydligas. Det är inte i alla sammanhang självklart vad som skall följas upp och av vilken nämnd. En fråga som väcktes är om åtgärderna skall följas upp särskilt eller endast det som står under rubriken ”Uppföljning”.

Under ”Uppföljning” finns i endast indikatorer i nuläget. Om åtgärderna också skall följas upp, bör dessa vara samlade under samma uppföljningsrubrik.

Rubriksättningen skulle kunna förtydligas, till exempel genom att ändra rubriken ”Uppföljning” till ”Indikatorer” eftersom denna term används i det IT-stöd som används för uppföljning av miljömålen.

Nämnden ställer sig frågande till vad som menas med ”kompletterande indikatorer” och hur dessa skiljer sig vad gäller uppföljningen? På etappmål 4a står till exempel Grundscolenämnden inte som ansvarig nämnd. Dock finns nämnden med under rubriken ”Kompletterande indikatorer/uppföljning”. Ett förtydligande gällande vad detta innebär konkret för nämnden bör göras.

Grundscolenämnden: På sidan 27 står att nämnden två gånger per år skall redovisa det åtgärdsarbete som bedrivs samt att nämnden skall godkänna redovisningen. Förvaltningen anser att det är positivt att uppföljning sker vid två tillfällen per år. Förvaltningen ställer sig i detta sammanhang frågande till om detta även inkluderar uppföljning av indikatorer och etappmål. Om inte, föreslår förvaltningen att även indikatorer och mål också skall följas upp som mest två gånger per år.

Svar på synpunkter: Mål från tidigare miljömål är med i det nya förslaget till miljömål i de fall de fortfarande är relevanta. Vilka indikatorer som kommer följas upp är i dagsläget inte klart utan arbetet med uppföljning kommer intensifiera när målen är antagna.

§ 214

Dnr. 2017-0209

Borås Stads miljöpolicy

Miljö- och konsumentnämndens beslut

Miljö- och konsumentnämnden godkänner Borås Stads miljöpolicy och skickar ärendet vidare till kommunstyrelsen för fastställande.

Ärendet

Miljö- och konsumentnämnden fick i budget 2015 uppdraget att revidera Borås Stads miljömål 2012-2016 som även innehöll en miljöpolicy. I de reviderade miljömålen har miljöpolicyen separerats från miljömålen, vilket innebär att miljöpolicyen är ett separat styrdokument. Miljöpolicyen var på remiss under våren 2017, men inga ändringar har gjorts eftersom inga kritiska synpunkter kom in.

Revidering av miljöpolicy

Miljöpolicyen har reviderats så den kan användas i ett miljöledningssystem och fungerar som miljöpolicy för förvaltningar i arbete med att införa miljöledningssystem.

Beslutsgång

Ordförande finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Beslutsunderlag

Miljöförvaltningens tjänsteskrivelse 2017-11-07
Miljöpolicy

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

TID OCH PLATS

Tisdagen den 21 november 2017, kl. 17:00 – 20.00, Sobacken Borås

Ajour: 17.50 -18.20

Omfattning

§§197-219

Beslutande

Anita Persson (V)	Ordförande
Karl-Eric Nilsson (C)	Förste vice ordförande
Lasse Jutemar (MP)	Andre vice ordförande
Per Månsson (M)	
Inga-Britt Olsson (M)	
Jan-Åke Carlsson (S)	
Irving Torstenson (SD)	

Tjänstgörande ersättare

Cecilia Kochan (S) för Cristina Nichta (S)	§§ 197-219
Alexander Andersson (C) för Marcus Nilsen (L)	§§ 197-219

Närvarande ersättare

Joel Carlberg-Torsell (V)
 Susanne Karlsson (SD)
 Sofia Sandängar (M)
 Katrine Andersson (M)
 Sumeyya Gencoglu (MP)

Ledamöter som meddelat förhinder

Magnus Persson (S)
 Cristina Nichta (S)
 Marcus Nilsen (L)
 Magnus Sjödahl (KD)

Tjänstemän och övriga

Miljöchef Agneta Sander	§§ 197-219	Nämndsekreterare Marlene Andersson	§§ 197-219
Avdelningschef Zygmunt Cieslak	§§ 197-219	Administratör Maj-Britt Johansson	§§ 197-219
Avdelningschef Annelie Johansson	§§ 197-219		
Avdelningschef Karin Öhman	§§ 197-219		
Avdelningschef Niclas Björkström	§§ 197-219		

Justering

Per Månsson (M) utses att justera och Inga-Britt Olsson (M) utses till justerarens ersättare. Protokollet justeras 2017-11-24 på Miljöförvaltningens expedition.

Nämndsekreterare Marlene Andersson

Ordförande Anita Persson

Justerande Per Månsson

Justering har tillkännagivits genom anslag den 2017-11-24 på kommunens anslagstavla. Protokollet förvaras på Miljöförvaltningen.

Nr 10

Borås Stads miljömål

2018-01-08 Dnr KS 2018-00067

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Fastställa Borås stads miljömål.

I beslutet deltog inte Annette Carlson (M), Kerstin Hermansson (C), Morgan Hjalmarsson (L), Marie Fridén (M), Faco Guldenpfennig samt Patric Silfverklunga (SD)

Sammanfattning

Miljö- och konsumentnämnden fick i budget 2016 uppdraget att revidera Borås Stads miljömål 2012-2016. Reviderade miljömål var på remiss mellan 2017-02-22 och 2017-04-27 och 34 instanser skickade in ett svar på remissen till Miljö- och konsumentnämnden. Svaren har sammanställts och miljömålen har i vissa avseenden reviderats utifrån de inkomna synpunkterna. Uppdraget är nu slutfört och nämnden har upprättat dokumentet Borås Stads miljömål i samma process som dokumentet Borås Stads miljöpolicy samt sänt båda till Kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

1. Borås stads miljömål
2. Redogörelse av miljömålsremiss.pdf
3. Protokoll från Miljö- och konsumentnämnden 2017-11-21

Beslutet expedieras till

Samtliga nämnder och bolag.

Tom Andersson
Kommunalråd

Bengt Himmelmann
Chef för Strategisk samhällsplanering

Strategi

Program

• **Plan**

Policy

Riktlinjer

Regler

Borås Stads Miljömål

Borås Stads styrdokument

Aktiverande

STRATEGI – avgörande vägval för att nå målen för Borås

PROGRAM – verksamheter och metoder i riktning mot målen

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

REGLER – absoluta gränser och ska-krav

| Fastställt av: Kommunfullmäktige
| För revidering ansvarar: Miljö- och konsumentnämnden
| För ev uppföljning och tidplan för denna ansvarar: Miljö- och
| konsumentnämnden
| Dokumentet gäller för: Alla nämnder, förvaltningar och kommunala bolag
| Dokumentet gäller till och med: 2021

Illustrationer: Ida Brogren

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Borås – en ledande miljökommun	4
Miljömålen uppbyggnad och genomförande	4
Uppföljning	5
Resurser	5
HÅLLBARA PERSPEKTIV	6
Mål 1. Borås Stad har ett strukturerat miljöarbete och hög kompetens inom miljöområdet	6
Etappmål 1a. Alla förvaltningar och bolag med mer än tio anställda ska ha ett miljöledningssystem	6
Etappmål 1b. Alla förskolor, grundskolor och gymnasieskolor ska ha system för arbetet med miljöfrågor exempelvis Grön Flagg	7
Etappmål 1c. Borås Stads kök ska uppnå Kravcertifieringen enligt nivå 2 eller liknande	7
Etappmål 1d. Alla anställda och förtroendevalda inom Borås Stad ska vara miljöutbildade	7
Mål 2. Borås Stad bidrar till hållbar konsumtion	7
Etappmål 2a. Minskat resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning	7
Etappmål 2b. Minska användningen av kemikalier som kan skada hälsa och miljö	7
Etappmål 2c. Livsmedel med palmolja ska successivt fasas ut och alla varor på livsmedelsavtal ska vara palmolfjefria	8
Etappmål 2d. Borås Stad inköp av ekologiska och eller närproducerade livsmedel uppgår till minst 50 procent	8
HÅLLBAR SAMHÄLLSPLANERING	9
Mål 3. Borås Stad bygger hållbart och skapar förutsättningar för en hälsosam livsmiljö	9
Etappmål 3a. Byggnationer och markentreprenader ska vara miljö- och hälsomässigt hållbara	10
Etappmål 3b. Ekosystemtjänster, grön- och blå infrastruktur värnas i översiktsplaner, detaljplaner och vägplaner	10
Etappmål 3c. Den fysiska planeringen ska anpassas till framtidens klimat- och väderfenomen	10
FOSSILBRÄNSLEFRITT OCH ENERGIEFFEKTIVT BORÅS	11
Mål 4. Borås Stad arbetar för att bli fossiloberoende	12
Etappmål 4a. Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015	12
Etappmål 4b. I nyproduktion och större ombyggnationer ska energianvändningen vara minst 15 % lägre för bostäder och 30 % lägre för lokaler än kravet i Boverkets byggregler, BBR	12
Etappmål 4c. Energinvändningen för lokaler, bostäder och offentlig utomhusbelysning ska minska med 15 procent från 2016	12
Etappmål 4d. Andelen resor inom Borås Stads geografiska område som sker till fots, med cykel eller kollektivtrafik ska öka	12
HÅLLBAR NATUR	13
Mål 5. Tillgänglig och rik natur för människor, växter och djur	13
Etappmål 5a. Skapa en samlad bild av den gröna och blå strukturen i kommunen och värna viktiga korridorer	13
Etappmål 5b. Stärka det variationsrika och artrika mosaiklandskapet	14

BORÅS – EN LEDANDE MILJÖKOMMUN

Borås Stad har ett aktivt miljöarbete som är väl spritt i organisationen inom många olika områden. Nämnder och bolag klimatkompenserar sina resor och använder pengarna till miljöarbete. Detta har bidragit till spridningen av miljöarbetet inom organisationen och har gjort det smidigare att hitta finansiering för enkla aktiviteter på enheterna. En stor andel av skolorna är Grön Flagg certifierade och en del förvaltningar och bolag har ett miljöledningssystem.

I de tidigare miljömålen ”Miljömål för Borås 2013–2016”, beslutat av Kommunfullmäktige i december 2012, finns ett antal mål som är helt eller delvist uppnådda. Med de nya målen utvecklas och skärps Borås Stads miljömål och miljömålsarbete.

En Energi- och klimatstrategi antogs 2015 vilket kompletterar miljömålen. Arbetet med Energi- och klimatstrategin gjordes tillsammans med framtagandet av översiktplanen vilket bidrar till energi- och miljöfrågornas tydliga avtryck i planarbetet.

Borås Stad är drivande i miljöarbetet och involverar medborgare, näringsliv och andra organisationer i arbetet. Arbetet ska leda till ett gott liv för alla som bor och verkar i Borås kommun idag och för kommande generationer. Vi arbetar för ekologisk hållbarhet lokalt och globalt och för att säkra att en långsiktigt god hushållning tryggas utifrån en ekologisk, social och ekonomisk dimension.

Miljömålsarbetet i Borås Stad bidrar till att nå de nationella miljökvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen. Omfattande aktiviteter och förändringar i många delar av samhället krävs för att nå dessa mål. Därför pågår det lokala miljömålsarbetet i samspel med andra aktörer lokalt, regionalt och internationellt. De nätverk Borås Stad ingår i inkluderar ett flertal länder och handlar om hållbar stadsutveckling och hållbara livsstilar. Borås Stad nyttjar andras erfarenheter och delar gärna med sig av egna erfarenheter både lokalt, nationellt och internationellt.

Borås Stad ska fortsätta vara en ledande miljökommun och ett gott exempel på lokalt arbete med Sveriges nationella miljömål och FN:s globala hållbarhetsmål.

MILJÖMÅLENS UPPBYGGNAD OCH GENOMFÖRANDE

Miljömålen är indelade i fyra perspektiv. Under varje perspektiv finns en beskrivning av kommunens ambitioner samt en faktaruta som visar vilka andra mål på regional, nationell och internationell nivå som relaterar till området. I faktaruta finns även antagna kommunala styrdokument och mål. Texten i faktarutorna uppdateras varje år med de nya budgetmålen och med relevanta mål från nya styrdokument.

Inom de fyra perspektiven finns fler mål med texter som beskriver Borås Stads ambition. Dessutom finns etappmål med aktiviteter. För varje aktivitet finns en ansvarig och den nämnd/bolag som står först är ansvarig för målet och samordnar arbetet.

En del mål har exakta målnivåer med siffror som kan följas upp. För andra mål får en bedömning göras av sakkunnig för att avgöra om målet nåtts eller ej.

Måluppfyllelsen påverkas av andra aktiviteter som staden gör utöver de som föreslås i måldokumentet. Om målen uppfylls kan påverkas av externa aktörers aktiviteter och försvåra/förenkla det interna miljömålsarbetet. Därför är en kontinuerlig uppföljning och revidering av aktiviteterna och målen en förutsättning.

Miljöförvaltningen samordnar miljömålsarbetet och stöttar förvaltningar och bolag med expertstöd. Miljöförvaltningen är även en diskussionspartner för förvaltningar och bolag som vill utveckla sitt miljömålsarbete.

UPPFÖLJNING

Nämnder och bolag ansvarar för den årliga miljömålsuppföljningen som utgör underlag till verksamhetsplanering och budgetarbete. Nämnderna och bolagen ska i samband med tertiälsuppföljning i augusti samt i samband med årsredovisningen redovisa det aktivitetsarbete som bedrivits. Nämnd eller styrelse ska godkänna redovisningen.

Vilka etappmål som följs upp vid respektive tillfälle ska meddelas i god tid inför verksamhetsplanering av Miljö- och konsumentnämnden, som samordnar kommunkoncernens miljömålsuppföljning. I samordningen ingår att sammanfatta redovisningen till Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige. Denna sammanställning utgör också återkoppling till verksamheterna.

Miljömålsuppföljningen integreras med uppföljningen av Borås Stads Energi – och klimatstrategi och Borås Stads Riktlinjer för resor.

Nämndövergripande expertisgrupper kan komma att tillsättas och ansvara för en tematisk kvalitativ uppföljning av vissa etappmål. Det är också möjligt att möjligheten till internrevisioner nyttjas på sikt för att utveckla miljöarbetet.

RESURSER

Miljömålsarbetet ska ske inom ramen för nämnders- och bolags ordinarie budget. I de fall extra resurser behövs kan nämnder och bolag ta med aktiviteterna i budgetprocessen. Den nämnd eller bolag som är ansvarig för ett miljömål är även ansvarig för att ta fram kostnadskalkyler när det behövs och integrera aktiviteter i budgetprocessen.

Nämnder och bolags avgift inom klimatkompenseringsystemet används för att skynda på miljömålsarbetet. Miljömålsarbetet kan dock inte till fullo finansieras med klimatkompenseringsmedel. Klimatkompenseringsavgiften kan exempelvis användas till följande:

- Fortbildning för miljökoordinatorer.
- Miljöutbildning av personal (men inte vikariekostnader vid ordinarie personals deltagande i miljöutbildning).
- Kostnader för arbete med Grön Flagg.
- Inköp av cyklar.

Målet är att klimatavgiften ständigt ska minska i takt med att klimatutsläppen från resor sjunker. Därför får klimatkompenseringsavgiften inte användas för ständigt återkommande kostnader.

Detta målområde kopplar mot:
FN:s globala hållbarhetsmål 2030

Nationella miljökvalitetsmål

Giftfri miljö.
Ett rikt odlingslandskap.
God bebyggd miljö

Borås 2025 vision och strategi

Vi utvecklar Borås Stad till en lärande organisation där medarbetare samverkar över förvaltnings- och bolagsgränserna.

Vi stärker samverkan kring barn och ungas utveckling och lärande såväl inom Borås Stad som mellan kommunen och andra offentliga aktörer.

Vi minimerar förekomsten av skadliga kemikalier i samhället.

Folkhälsomål

Barn och ungas uppväxtvillkor.
Hälsa i arbetsmiljön.
Miljöer och produkter.

Energi- och klimatstrategi

Skapa förutsättningar för en hållbar livsstil.
Arbeta med klimatsmart upphandling och gröna finanser.

Kostpolicy

Avfallsplan

Budget 2017

Andel ekologiska och/eller närproducerade livsmedel ska vara 55 % 2018 och 65 % 2025.

HÅLLBARA PERSPEKTIV

I Borås Stad finns kunskap och engagemang i hållbarhetsfrågor. Kunskap och delaktighet ger grund för hållbara val vid konsumtion av varor och tjänster. Ett strukturerat miljöarbete ger förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling.

Mål 1. Borås Stad har ett strukturerat miljöarbete och hög kompetens inom miljöområdet

Nämnder och bolag ska ha ett strukturerat och organiserat miljöarbete i ett ledningssystem och samtliga anställda ska vara miljöutbildade. Miljöutbildning kan tillsammans med ett praktiskt miljöarbete öka förståelsen om den egna miljöpåverkan och öka delaktigheten för att nå målen.

Etappmål 1a. Alla förvaltningar och bolag med mer än tio anställda ska ha ett miljöledningssystem.

Ett miljöledningssystem är ett strukturerat arbetssätt för att minska verksamhetens negativa miljöpåverkan och nå ständiga förbättringar. Verksamheterna bestämmer själva om miljöledningssystemet ska vara tredjeparts certifierat eller inte. Systemet ska minst omfatta en kartläggning av verksamhetens betydande miljöpåverkan, innehålla en handlingsplan (avseende hur miljöpåverkan ska minska, utpekande av ansvar och årlig uppföljning), samt årlig intern eller externrevidering av hela systemet. Alla förvaltningar och bolag ska ha en miljökoordinator som är kontaktperson för Miljöförvaltningen.

Aktivitet: Införa eller upprätthålla ett miljöledningssystem.
Ansvar: Alla ansvarar för införande och upprätthållande. Miljö- och konsumentnämnden ansvarar för samordning av gemensamma funktioner. Bolag med färre än tio anställda ska ha en miljökoordinator.

Etappmål 1b. Alla förskolor, grundskolor och gymnasieskolor ska ha system för arbetet med miljöfrågor exempelvis Grön Flagga.

Grön Flagga är ett program som hjälper lärare och pedagoger att väcka upptäckarglädje kring hållbarhetsfrågor hos barn och unga, programmet används till stor del redan idag, och arbetet kan ständigt utvecklas.

Aktivitet: Införa eller upprätthålla system för hållbarhetsarbete i samtliga skolor, exempelvis Grön Flagga.

Ansvar: Förskolenämnden, Grundskolenämnden samt Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Etappmål 1c. Borås Stads kök ska uppnå Kravcertifieringen enligt nivå 2 eller liknande.

KRAV-certifieringen av restauranger och storhushåll är ett sätt för köken att få ett strukturerat miljöarbete, med rutiner och strategier för hur andelen ekologiskt ska öka och verksamhetens negativa miljöpåverkan ska minska. Alla kök inom kostorganisationen blev sommaren 2017 KRAV-certifierade enligt nivå 1, vilket motsvarar 25 % ekologiska råvaror. KRAV-certifieringen har gett en viktig skjuts i arbetet för att fortsätta öka andelen ekologiskt men också minska övrig negativ miljöpåverkan i köken med bland annat förbättrad avfalls- och kemikaliehantering.

Aktivitet: införa kravcertifiering enligt nivå 2, eller motsvarande i kommunens restauranter.

Ansvar: Kommunstyrelsen i samverkan med Grundskolenämnden, Förskolenämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Vård- och äldreomsorgsnämnden samt Servicenämnden.

FAKTA

KRAV är Sveriges mest kända miljömärkning för mat och dryck uppbyggd på ekologisk grund, med särskilt höga krav på djuromsorg, hälsa, socialt ansvar och klimatpåverkan. En restaurang kan vara certifierad enligt nivå 1, 2 eller 3 vilket innebär 25, 50 respektive 90 procent ekologiska livsmedel.

Etappmål 1d. Alla anställda och förtroendevalda inom Borås Stad ska vara miljöutbildade.

Kunskap ger grund för ett hållbart agerande i vardagen. Genom en miljöutbildning för samtliga anställda vill Borås Stad verka för höjd kunskapsnivå om globala miljöaspekter och lägga grunden för Borås Stads interna

miljöarbete. Utbildningen ska inkludera hur Borås Stad arbetar med miljöfrågor och hur den anställda kommer i kontakt med detta i sitt arbete. Miljöutbildning ska även finnas med i introduktionen av nyanställda.

Aktivitet: Alla anställda ska genomgå en miljöutbildning.
Ansvar: Alla nämnder och bolag. Miljö- och konsumentnämnden ska tillhandahålla en miljöutbildning till alla anställda som motsvara kravet.

Mål 2. Borås Stad bidrar till hållbar konsumtion

Hållbar konsumtion innebär att vi använder tjänster och produkter utan att kommande generationers behov äventyras. Det gör vi genom effektiv användning av resurser och minimering av giftiga material. Dessutom minimerar vi utsläpp av föroreningar under tjänsten eller produktens hela livscykel.

Borås Stad inspirerar invånare, föreningar och näringsliv att delta i arbetet genom utåtriktade projekt och aktiviteter. I arbetet med avfallsfrågor anses avfall vara en resurs samtidigt som avfallsmängderna minskar.

Etappmål 2a. Minskat resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning.

Aktivitet: Standardisera inköpen för att förbättra miljöprestanda på varor. Exempelvis arbetskläder, möbler och engångsartiklar.

Ansvar: Kommunstyrelsen i samarbete med berörda nämnder.

Aktivitet: Ta fram ett gemensamt system för avfall som uppkommer i kommunal regi som kan erbjudas förvaltningar och kommunala bolag.

Ansvar: Borås Energi och Miljö AB i samarbete med Lokalförsörjningsnämnden och Servicenämnden.

Aktivitet: Arbeta med funktionsupphandling som innebär att produkter hyrs istället för att köpas.

Ansvar: Kommunstyrelsen tillsammans med berörda nämnder

Aktivitet: Upprätta ett system för återbrukande av kommunens inventarier.

Ansvar: Kommunstyrelsen tillsammans med arbetslivsnämnden

Etappmål 2b. Minska användningen av kemikalier som kan skada hälsa och miljö.

Aktivitet: Köpa in ett övergripande kemikaliehanteringssystem, där listor över ämnena som är upptagna på ChemSec:s Sin-lista ingår. Bolagen ska ha möjlighet att använda systemet.

Ansvar: Kommunstyrelsen i samverkan med Miljö- och konsumentnämnden. Alla nämnder och bolag har ansvar för att använda systemet.

Aktivitet: Ta fram indikator eller utgångsläge angående användningen av ämnena på ChemSec:s Sin-lista.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden

Aktivitet: Minska exponeringen för farliga kemikalier i förskolor.

Ansvar: Förskolenämnden i samverkan med Miljö- och konsumentnämnden.

Aktivitet: Fasa ut livsmedelsförpackningar med det hormonstörande ämnet bisfenol A och ersättas med andra förpackningsalternativ.

Ansvar: Kommunstyrelsen, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Vård- och äldreomsorgsnämnden samt Servicenämnden.

FAKTA

SIN-LISTAN

ChemSec är en ideell organisation som arbetar för att få bort miljö- och hälsofarliga kemikalier från samhället. Organisationen har tagit fram en lista på farliga ämnen som man anser bör ersättas, den så kallade SIN-listan (Substitute It Now).

Listan bygger på samma kriterier som används för att införa ämnen på kandidatförteckningen inom EU:s kemikalielagstiftning Reach, men ChemSec går fortare fram i sitt arbete eftersom de inte går igenom den omfattande process som lagstiftningen inom EU innebär. Därför fanns det våren 2015 över 800 ämnen på SIN-listan men bara 161 ämnen på kandidatförteckningen.

Källa: Upphandlingsmyndigheten.

Etappmål 2c. Livsmedel med palmolja ska successivt fasas ut och alla varor på livsmedelsavtal ska vara palmoljefria.

Produktion av palmolja omvandlar regnskogar till odlingsmonokulturer och utarmar den biologiska mångfalden. Borås Djurpark har under flera år arbetat framgångsrikt med att fasa ut palmoljan ur sin verksamhet.

Aktivitet: Fasa ut varor på livsmedelsavtal som innehåller palmolja.

Ansvar: Kommunstyrelsen i samverkan med berörda nämnder och bolag.

Etappmål 2d. Borås Stad inköp av ekologiska och eller närproducerade livsmedel uppgår till minst 50 procent.

Aktivitet: Öka inköpen av ekologiska livsmedel i Borås Stads förvaltningar och bolag.

Ansvar: Alla nämnder och bolag.

Aktivitet: Öka Borås Stads inköp av närproducerade livsmedel.

Ansvar: Kommunstyrelsen.

HÅLLBAR SAMHÄLLSPLANERING

Borås Stad planerar för ett hållbart samhälle och arbetar för att invånare ska ha en hälsosam livsmiljö både i stad och på landsbygd. Nybyggnad sker i första hand genom förtätning i tätorter och nära kollektivtrafik. En hållbar stad är en tät och blandad stad där vi bygger på redan byggda ytor och på så sätt har kvar tillgången till gröna stråk, vattendrag och parker. Hållbar förtätning innebär att människor kan transportera sig på ett hållbart sätt. Avfallshanteringen är dessutom väl utbyggd för att underlätta för invånarna.

Mål 3. Borås Stad bygger hållbart och skapar förutsättningar för en hälsosam livsmiljö

Genom fysisk planering och på det sätt vi exploaterar ska vi bidra till långsiktig hållbar användning av mark och vatten. Genom att integrera miljö- och naturhän- syn i planeringen ska vi bidra till ett gott miljötillstånd och en hälsosam livsmiljö som är förutsättningen för en attraktiv stad.

Klimatavtrycket från byggnader kan minska genom att minska energianvändningen i byggnader eller genom att bygga med material med liten klimatpåverkan som exempelvis trä.

Etappmål 3a. Byggnationer och markentreprenader ska vara miljö- och hälsomässigt hållbara.

Byggnaders miljöpåverkan påverkas av materialval. Genom miljöanpassad upphandling, i samband med byggnation, kan vi verka för att ett livscykelperspektiv integreras redan på ett tidigt stadie och att materialval blir så miljövänliga som möjligt.

Målområdet är kopplat till FN:s globala hållbarhetsmål

Nationella miljö kvalitetsmål

God bebyggd miljö.
Ett rikt växt och djurliv.
Begränsad miljöpåverkan.

Folkhälsomål

Miljöer och produkter.
Fysisk aktivitet.

Borås 2025 vision och strategi

Vi effektiviserar energianvändningen och använder bara förnybar energi.

Vi minimerar förekomsten av skadliga kemikalier i samhället.

Vi behåller och utvecklar de natur- och kultur- värden som finns i Borås.

Översiktsplan

Energi- och klimatstrategin

Skapa förutsättningar för resurseffektiva bebyggelsestrukturer.

Minska klimatavtrycket från byggnader.

Grönområdesplan

Vatten och avloppsplan i Borås Stad

Borås Stads budget 2017

Kollektivtrafiken ska bli mer attraktiv och kollektivtrafikresandet ska öka varje år. År 2018 och 2025 ska kollektivtrafikresandet vara 4 %.

Aktivitet: I markentreprenader och byggnationer ska använda material vara inom kategori A eller B endast i undantagsfall C inom Sunda Hus databasen eller motsvarande.

Ansvar: Lokalförvaltningsnämnden, Servicenämnden, Fritid- och folkhälsönämnden och de kommunala bolagen.

Aktivitet: Kvalitets säkra nya byggnader med särskild fokus på fukt, ljud och innemiljö. Exempelvis med P-märkning eller Miljöbyggnad nivå silver/guld.

Ansvar: Lokalförvaltningsnämnden.

FAKTA

SUNDA HUS är en databas som klassar byggmaterial utifrån miljöprestanda. Databasen används för att hitta material med liten miljöpåverkan.

Etappmål 3b. Ekosystemtjänster, grön- och blå infrastruktur värnas i översiktsplaner, detaljplaner och vägplaner.

När nya områden exploateras eller utökas, får gröna ytor inte per automatik betraktas som ledig byggmark. När små detaljplaner tas fram behöver hänsyn tas till den gröna strukturen även utanför planområdet. Etappmålet har särskilt fokus på områden som inte behandlas i grönområdesplanen.

Aktivitet: Utveckla verktyg för hur grön och blå infrastruktur kan beaktas i detaljplaner.

Ansvar: Samhällbyggnadsnämnden i samverkan med Kommunstyrelsen, Tekniska nämnden, Miljö- och konsumentnämnden.

Aktivitet: Grönytefaktorn ska användas som verktyg i fysisk planering.

Ansvar: Miljö- konsumentnämnden och Samhällbyggnadsnämnden.

FAKTA

GRÖNYTEFAKTOR

Grönytefaktorn är ett sätt att mäta och utveckla ekosystemtjänster i områden som idag utgörs av exploaterad mark i samband med fysisk planering och exploatering.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Är tjänster från naturens ekosystem som bidrar till vårt välbefinnande. Det handlar om vanliga tjänster som att rena vatten, reglera klimat och pollinera växter. Vi människor får nyttan antingen direkt som när växter producerar syre, eller genom en insats, som när vi bedriver jordbruk som ger livsmedel.

Etappmål 3c. Den fysiska planeringen ska anpassas till framtidens klimat och väder fenomen.

Aktivitet: Kartlägga framtida climateffekter som beskriver risker inom dricksvattenförsörjning, hälsorisker, ras, skred och översvämningar.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden i samverkan med berörda nämnder och bolag.

Aktivitet: Etablera klimatanpassningsarbetet i befintliga strukturer som exempelvis planarbete, miljötillsyn, bygglov och skötselplaner.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden i samverkan med berörda nämnder och bolag.

FOSSILBRÄNSLEFRITT OCH ENERGIEFFEKTIVT BORÅS

Borås Stad minimerar utsläpp av växthusgaser. Förnybara energislag används till transporter, uppvärmning och el. Genom resurssnålhet, hållbara transportlösningar och inspiration till miljömedvetna resvanor når vi det hållbara samhället.

Mål 4. Borås Stad arbetar för att bli fossiloberoende

Genom att möjliggöra en ökad andel fossilfria resor och transporter såväl i den egna organisationen som i hela kommunen bidrar vi till uppsatta klimatmål men också minskad trängsel, buller, luftföroreningar och ett effektivare användande av befintlig infrastruktur.

Etappmål 4a. Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015.

Styrdokumentet Riktlinjer för resor är en utmärkt vägledning i hur anställda inom kommunkoncernen kan minska utsläppen från sina resor.

Aktivitet: Effektivisera transporterna genom ruttplanering, exempelvis ruttplanering som också tar hänsyn till bra cykelrundor.

Ansvar: Vård- och äldreutskottet, Sociala omsorgsnämnden, Arbetslivsnämnden, Tekniska nämnden, Servicenämnden, Borås elnät AB och Borås energi och miljö AB.

Målområdet är kopplat till FN:s globala hållbarhetsmål:

Nationella miljö kvalitetsmål

Begränsad klimatpåverkan.
Frisk luft.
Skyddande ozonskikt.
Folkhälsomål
Fysisk aktivitet.

Transportpolitiska mål

Speciellt preciseringen; Barns möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet, och vistas i trafikmiljöer ökar.

Regionala mål

Lätt att gå, cykla och åka kollektivt.
Många åker kollektivt.

Utvecklingsplan för Stadstrafiken

År 2025 ska var tredje motoriserad resa göras med kollektivtrafik.

Borås Stads Cykelplan

Skapa attraktiva förutsättningar och bra möjligheter till att invånarna i Borås Stad i större grad ska använda cykel som transportmedel.

Borås 2025 vision och strategi

Vi effektiviserar energianvändningen och använder bara förnybar energi.

Vi gör delar av stadskärnan bilfri och låter de kollektiva transportsystemen dominera med nya tekniska lösningar.

Vi gör det lätt för människor att förflytta sig inom stadskärnan och till andra delar av staden.

Borås Stads Riktlinjer för resor

Borås Stads Parkeringsregler

Energi- och klimatstrategin

Borås Stad har anslutit sig till Västra Götalandsregionens mål om en fossiloberoende region 2030.

Utsläppen av koldioxid från energianvändning ska minska med 60 procent per invånare från 1990 till 2020. Energianvändningen ska minska med 30 procent per invånare från 1990 till 2020.

Borås Stads budget 2017

Total energiproduktion från solenergi ska öka till 200 MWh 2018 och 350 MWh 2025.

Etappmål 4b. I nyproduktion och större ombyggnationer ska energianvändningen vara minst 15 % lägre för bostäder och 30 % lägre för lokaler än kravet i Boverkets byggregler, BBR.

Den högre procentsatsen för lokaler beror på att BBR har en schabloniserad energianvändning för varmvatten på 25 kWh/m² i bostäder och 2 kWh/m² i lokaler. Det betyder att BBR i dagsläget är tuffare för bostäder än för lokaler.

Undantag kan förekomma eftersom alla byggnader inte har samma möjlighet att nå målet, exempelvis i djurparkens lokaler.

Aktivitet: Ställ krav på energianvändning vid upphandling av byggnation.

Ansvar: Lokalförvaltningsnämnden, och de kommunala bostadsbolagen.

Aktivitet: Utvärdera om vite kopplat till energianvändning i upphandling är ett bra verktyg som kan användas av fler.

Ansvar: Fristadbostäder i samverkan med Kommunstyrelsen

FAKTA

Boverkets byggregler, BBR, är en samling av föreskrifter och allmänna råd som fastställs av Boverket och gäller svenska byggnader. BBR innehåller krav och råd gällande bland annat utformning, bärförmåga, brand, hygien, buller, säkerhet och energihushållning.

Etappmål 4c. Energianvändningen för lokaler, bostäder och offentlig utomhusbelysning ska minska med 15 procent från 2016.

Aktivitet: Energieffektivisera befintliga byggnader i samband med renoveringar.

Ansvar: Lokalförvaltningsnämnden och de kommunala bolag som har egna lokaler eller bostäder.

Aktivitet: Öka arbetet med energieffektiviseringar i kommunens lokaler och bostäder.

Ansvar: Lokalförvaltningsnämnden och de kommunala bolag som har egna lokaler eller bostäder.

Aktivitet: Utredda vilka behov av personella resurser och investeringar som behövs för att nå målet om energieffektivisering i lokaler.

Ansvar: Lokalförvaltningsnämnden.

Aktivitet: Öka arbetet med effektivisering av den offentliga utomhusbelysningen.

Ansvar: Tekniska nämnden, Fritid- och folkhälsonämnden och lokalförvaltningsnämnden.

Etappmål 4d Andelen resor inom Borås Stads geografiska område som sker till fots, med cykel eller kollektivtrafik ska öka.

Aktivitet: Ta fram en plan för arbetet med mobility management i Borås Stad.

Ansvar: Tekniska nämnden i samverkan Miljö- och konsumentnämnden.

Aktivitet: Genomföra en resvaneundersökning som kan användas som underlag i arbetet med hållbara resor.

Ansvar: Kommunstyrelsen

FAKTA

Mobility management är ett koncept för att främja hållbara transporter och påverka bilanvändningen genom att förändra resenärers attityder och beteenden. Grundläggande för mobility management är användningen av mjuka aktiviteter så som information och kommunikation, organisation av tjänster och koordination av olika parter verksamheter. Mobility management får nya eller befintliga tekniska lösningar att ge större effekt

HÅLLBAR NATUR

Borås Stad värnar sina naturresurser. Vi arbetar för att stärka förutsättningarna och trygga platser för såväl friluftslivet som växt- och djurlivet. En rik biologisk mångfald är en förutsättning för fungerande ekosystem som bland annat renar vatten och luft och pollinerar våra grödor. Naturen har även ett stort värde för vår fysiska och psykiska hälsa, som en plats för rekreation och källa till välbefinnande.

Mål 5. Tillgänglig och rik natur för människor, växter och djur

Ekosystemens funktion och processer bygger på att det finns en biologisk mångfald, eftersom det i ekosystemen sker ett samspel mellan olika arter som alla har olika roller. Fungerande ekosystem med en stor mångfald av arter finns i mosaiklandskap med skog, mark och vattenförekomster. En landskapstyp som är vanlig i Borås kommun. För att bevara ett art- och variationsrikt landskap krävs att marker brukas och att säkra passager och spridningsmöjligheter finns. Framtagandet av en kommunal Plan för biologisk mångfald har påbörjats och beräknas vara klart under 2018.

Etappmål 5a. Skapa en samlad bild av den gröna och blå strukturen i kommunen och värna viktiga korridorer.

Aktivitet: Kartlägg kommunens blå och gröna infrastruktur.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden.

Målområdet är kopplat till FN:s globala hållbarhetsmål

FN:s konvention om biologisk mångfald

EU:s Art och habitatdirektiv

EU:s ramdirektiv för vatten

EU:s Fågeldirektiv

Nationella miljökvalitetsmål

Ett rikt odlingslandskap.

Levande skogar.

Myllrande våtmarker.

Levande sjöar och vattendrag.

Ett rikt växt och djurliv.

Grundvatten av god kvalitet.

Regionala miljömål

Borås 2025 vision och strategi

Vi verkar för öppna landskap och för lokal ekologisk matproduktion som främjar biologisk mångfald

Vi behåller och utvecklar de natur- och kulturvärden som finns i Borås

Grönområdesplan

Översiktplan

Riktlinjer för förvärv och försäljning av mark

Energi- och klimatstrategin

Testa metoder för produktion av biobränsle som utvecklar de biologiska och rekreativa värdena.

Aktivitet: Genomföra strategiska markköp eller skapa avtal för särskilt viktiga områden i den gröna och blå strukturen.

Ansvar: Kommunstyrelsen i samverkan med Miljö- och konsumentnämnden.

Etappmål 5b. Stärka det variationsrika och artrika mosaiklandskapet.

Aktivitet: Kartlägga och förbättra livsmiljöer för strikt skyddade arter.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden i samverkan med Tekniska nämnden.

Aktivitet: Skapa säkra passager och förbättra spridningsmöjligheter för djur och växter.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden i samarbete med Tekniska nämnden.

Aktivitet: Öka andelen ädellövskog genom gallring, röjning och plantering

Ansvar: Tekniska nämnden.

Aktivitet: Öka kunskapen om biologisk värdefulla områden hos organisationer och markägare för att inspirera till ökade naturvårdsåtgärder.

Ansvar: Miljö- och konsumentnämnden.

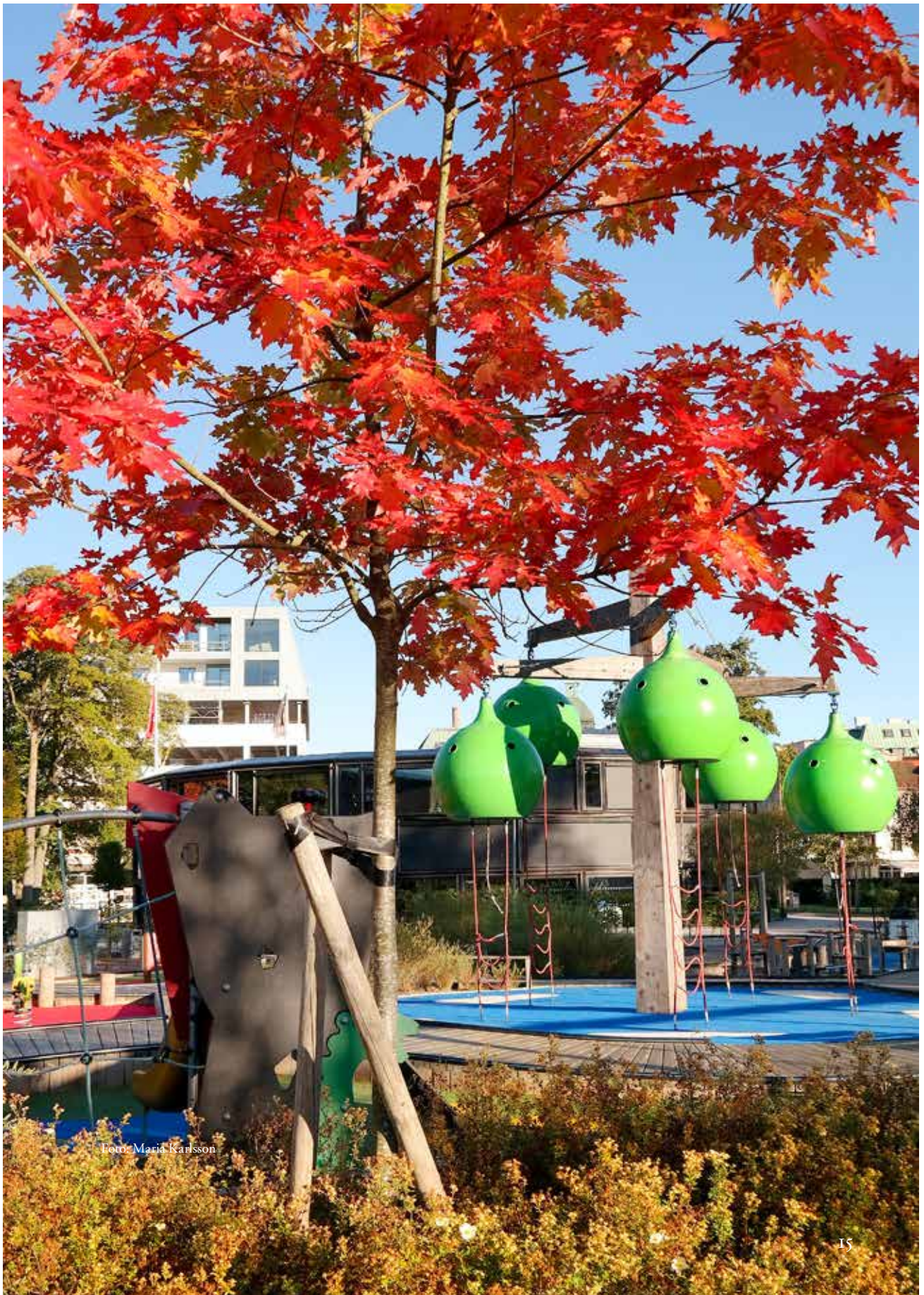

Foto: Maria Karlsson

BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se

Redogörelse av miljömålsremiss

De reviderade miljömålen var på remiss mellan den 2017-02-22 och 2017-04-27 och 34 instanser skickade in ett svar på remissen.

Remissvaret från följande organisationer innehåller en tydlig tillstyrkning av remissen: Vänsterpartiet, Centerpartiet, Förskolenämnden, Kulturnämnden, Arbetslivsnämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Fritid- och folkhälsonämnden, Tekniska nämnden tillstyrker remissen under förutsättning av att nämndens yttrande beaktas, Kommunstyrelsen, Lokalforsörjningsnämnden, IBAB

Avstyrker remiss: Liberalerna, Servicenämnden

Revisionskollegiet avstår från att yttra sig; Ulricehamns kommun har inga synpunkter; Västrafik har inga synpunkter.

Generella synpunkter

Vänsterpartiet: Det är en ambitiös och heltäckande plan som har arbetats fram. Att kopplingen till såväl internationella, nationella och lokala mål och strategier görs tydlig uppskattar vi, likaså ambitionen att integrera det miljöstrategiska arbetet i ordinarie kvalitetsarbete.

Liberalerna: Vi saknar en analys över kostnader, arbetsinsats och konsekvenser för våra nämnder och bolag. Förslaget bör omarbetas för att bli mer stringent och kortfattat. Antalet mål och åtgärder bör kraftigt begränsas för att koncentreras på några få miljömål som är av särskild betydelse och lätta att följa upp.

Miljömålen bör inriktas i första hand med hänsyn till barn och ungas välbefinnande.

Sammanfattningsvis föreslår Liberalerna Borås att Miljömålen återremitteras till Miljö och konsumentnämnden för omarbetning enligt våra intensioner.

Centerpartiet: Centerpartiet ställer sig bakom ambitionerna om att Borås skall vara en ledande miljökommun. Vi vill understryka vikten av att Borås Stad arbetar för att säkra en långsiktigt god hushållning med resurser och att kommunens verksamhet bidrar till en hållbar utveckling utifrån en ekologisk, social och ekonomisk dimension.

Det går att se de föreslagna miljömålen också som en vision då flera av målen sträcker sig långt längre än den period som miljömålen omfattar.

För att de berörda nämnderna och bolagen lättare skall kunna prioritera bland åtgärder vore det bra med en analys av de kostnader som är förknippade med de åtgärder som presenteras. En bedömning av kostnaderna finns i nuläget endast i några enstaka fall.

Centerpartiet saknar också en beskrivning av de förändringar som nu föreslås jämfört med de miljömål som tidigare antagits i kommunen. Vilka överväganden har gjorts och vad är bakgrunden till att vissa mål strukits och andra tillkommit?

Önskvärt vore om det fanns ett bakgrundsmaterial innehållande en övergripande analys av vilka de viktigaste miljöfrågorna för vår kommun är samt var kommunen möter de största utmaningarna. Detta skulle ge större tyngd åt målen. En sådan analys skulle också ge en mer trygg förvisning om att Borås Stad har valt rätt mål och åtgärder att jobba med.

Moderata Samlingspartiet i Borås: Vi förordar ett mer visionärt/idébaserat och mindre detaljstyrt måldokument, där enskilda mål mer är ägnade att kunna utvärdera rörelseriktningen än att detaljstyra. Erfarenhet från ledarskap visar att värdestyrning normalt är överlägsen detaljstyrning, detta

då människor -om man förstår syftet – kan agera självständigt och innovativt snarare än att styras av gamla tankar.

Vi föreslår därför:

1. Antalet mål/ målområden begränsas. Dokumentet innehåller fler än 50 st etappmål som ska nås under de kommande åren. Vi förordar att antalet mål begränsas kraftigt för att nämnder och styrelser ska ha en rimlig chans att hinna med samt kunna nå uppsatta mål, målen får heller inte bli så administrativ betungande att arbetet blir ineffektivt. Det mål som finns kvar bör i största möjliga grad baseras på resultat och inte på teknik.
2. Det detaljerade mål som föreslås bör förses med en realistisk kostnadsbedömning. Trots att ordet ”kostnad” finns redovisad under varje etappmål, redovisas ingen beräknad Kostnad för arbetet med att nå målet eller hur detta förväntas finansieras. Miljö- och Konsumentnämnden pekar särskilt på, i Miljörapporten 2016, att när det inte avsätts Resurser i nämndernas budgetar försvåras arbetssituationen för miljökoordinatorer och Miljömålsrapportörer.
3. De mål som föreslås måste vara relevanta och realistiska. Det brukar anges att mål ska vara specifika, mätbara, attraktiva, realistiska, tidsbestämda och accepterade, så är inte alltid fallet med de föreslagna målen. Exempelvis föreslås i etappmål 4b att hälften av alla resor inom kommunen (geografiskt) ska ske med kollektivtrafik, cykel- eller gångtrafik. Idag är cirka 65-66 % bilresor och kollektivtrafiken står för 16 % vilket är väldigt lågt. Är målet realistiskt, är det attraktivt och är det accepterat av boråsarna?

Moderaterna i Borås kan därför inte ställa sig bakom förslaget till miljömål utan vi ser behov av en betydande omarbetning av målen.

Svenljunga kommun: Anser att Borås Stad har ett gediget och inspirerande miljöarbete.

Trafikverket: Förslaget till Borås stads miljömål är överskådligt och begripligt. Förslaget fångar de flesta miljöproblemen och beskriver flera viktiga åtgärder för att nå målen. Tidsperspektivet för föreslagna mål och åtgärder är fram till 2020. Övergripande mål i ett längre perspektiv (t.ex. 2040) saknas. Det vore inte fel om det togs upp kortfattat.

Det är positivt att Borås Stad fokuserar på frågor som rör energi, klimat, samhällsplanering och transporter. Alla miljömål påverkas på ett eller annat sätt av trafiken. Generellt sett mår all miljö bättre av mindre trafik. Det innebär att det är viktigt med bilsnål samhällsplanering för att uppnå de flesta miljömålen.

Trafikverket ser gärna att Borås Stads Miljömål ges en tydligare koppling till de Transportpolitiska målen. Särskilt hänsynmålet för säkerhet, miljö och hälsa med preciseringar bör vägas in där de berörs i utvecklingen av Borås Stad för en hållbar samhällsutveckling. Flertalet mål bör kunna kopplas mer konkret till översiktsplanen. Trafikverket ser positivt på att Borås stad har höga ambitioner för att arbeta med mobility management i samhällsplaneringen.

Trafikverket har, tillsammans med Borås Stad, arbetat fram ÅVS Noden Borås. Studiens resultat och målen i denna kan med fördel inarbetas i miljömålen.

Trafikverket ser gärna ett fortsatt samarbete inom utvecklingsområden som berör Trafikverkets verksamhet och anläggningar där samverkan är nödvändig för att uppnå störst möjliga miljöeffekter och en hållbar samhällsutveckling som t ex mobility management, klimatåtgärdsplan, bulleråtgärdsplan, trafikstrategi och samhällsinvesteringar. Trafikverket ser fram emot fortsatt deltagande i ärendet.

Länsstyrelsen: Borås Stads miljömål är ett kort och koncist dokument där det syns att Borås har arbetat med sina lokala miljömål länge. Målen har en bra bredd områdesmässigt och utifrån kommunens verksamhet, och ansvaret för etappmålen framgår tydligt. Figurerna, illustrationerna och informationsrutorna är tydliga, lättar upp dokumentet och underlättar för förståelsen.

Länsstyrelsen ser gärna att miljömålsdokumentet kopplade mer till de regionala miljömålen/miljömålsarbetet för att tydliggöra hela kedjan från nationell till lokal nivå. Den kopplingen finns delvis under mål 4 men saknas på de övriga målen samt i inledningen.

Borås – en ledande miljökommun. Det är lovvärt att kommunen fortsätter att öka takten i sitt interna arbete inom kommunkoncernen. Att vara föregångare är ett viktigt strategisk arbetsätt för att få genomslag i miljömålsarbetet.

Upplägget att förvaltningar och bolag klimatkompenserar sina resor och använder pengarna till miljöarbete ses som mycket positivt både ur ett åtgärds- och kunskapsperspektiv.

De dokument som finns kopplade till miljömålen i figuren på sidan 5 bör vara lätta att hitta.

Länsstyrelsen har till exempel inte hittat Vattenresursprogrammet som man hänvisar till när det gäller vattenfrågorna. I figuren saknas vidare ”Naturvårdsprogram” samt ”Översiktsplan”.

Avslutningsvis vill Länsstyrelsen upprepa att Borås Stad genom sina miljö-mål på ett bra sätt tagit ansvar för den lokala anpassningen av riksdagens miljömål. Det framgår att Borås har arbetat med sina lokala miljömål länge.

Samhällsbyggnadsnämnden: När det gäller Miljömålen ställer Samhällsbyggnadsnämnden sig positiv till miljömålen utformning. Ansvar för etappmålen är uppdelat på olika nämnder och bolag. Vissa av etappmålen står Samhällsbyggnadsnämnden som ansvarig för. Målen och etappmålen för nämnderna och bolagen beskrivs med åtgärder samt indikatorer. Åtgärderna har en hög ambitionsnivå i linje med miljöpolicy och innebär i vissa fall att såväl ekonomiska som personella resurser, men även kompetensutveckling, krävs för att nå målen.

Vård och äldrenämnden: Generellt för samtliga mål inklusive etappmål, är att om aktiviteter i syfte att uppnå miljömålen förläggs till verksamheterna, behöver en utförlig kostnadsberäkning genomföras. Det är i verksamheten som den kostnadsdrivande effekten uppstår i form av personaltid för att utföra åtgärder och verksamheten behöver därför ekonomisk kompensation.

I arbetet med att nå uppsatta miljömål, bör även den sociala hållbarhetsaspekten beaktas. Genom konceptet med resursgrupper, som idag är ett samarbete mellan Vård- och äldrenämnden och Arbetslivsnämnden, sker ett arbete som innebär såväl miljömässiga vinster som samordningsvinster. De personer som ingår i resursgruppen har idag en anställning utifrån arbetsmarknadsstöd eller har beviljat försörjningsstöd. De får genom att t.ex. sköta tvätt av arbetskläder och bilvård för hemtjänstens bilar, meningsfull sysselsättning som syftar till att komma ut på arbetsmarknaden.

Fritids- och folkbälsonämnden: de reviderade miljömålen är välarbetade och omfattande. Det är positivt att miljömålen så långt det är möjligt ingår i det ordinarie kvalitetsarbetet.

Det underlättar att det finns en särskild miljöpolicy för staden att förhålla sig till i det kommande arbetet med miljöledningssystemet.

Tekniska nämnden: vill poängtera hur viktigt det är att varje miljömål:

- Är tydligt och har en huvudansvarig.
- Har åtgärder som är konkreta och mätbara.
- Specificerar nämndernas/styrelsernas ansvar.
- Har en uppföljning endast om utgångsläget är känt och mätbart.

Tekniska nämnden förutsätter att Tekniska förvaltningen kommer att beredas tillfälle att medverka innan de slutliga miljömålen tas.

Tekniska nämndens yttrande i sin helhet Tekniska nämnden har beretts möjlighet att yttra sig över ett nytt förslag till Miljömål. Kommunens nuvarande miljömål har förlängts så att de gäller även för 2017. De nya miljömålen bör därför inte gälla förrän 2018. Målen måste kunna uppnås av de kommunala nämnderna och bolagen på egen hand – vi kan inte ha mål där det krävs att andra aktörer som stat och allmänhet gör insatser för vi råder inte över dem. Det finns däremot

inget som hindrar att kommunen har mål och genomför åtgärder som ökar människors miljömedvetenhet. Det är ingen nackdel om det finns tidssatta etappmål – dvs mål som skall vara uppfyllda före 2020. När uppföljning och kompletterande indikatorer används måste de vara kopplade till specifika mål och åtgärder. Det måste framgå här eller i målet vad vi skall nå fram till. Det är ingen mening att mäta något bara för mätandets skull. I kapitlet uppföljning nämns de nuvarande miljömålen och ”för de mål som inte är uppnådda fortsätter arbetet. Indikatorer knutna till dessa mål kommer att följas i miljömålsuppföljningen”. Nämnden anser att de miljömål som inte uppnåtts och som fortfarande är relevanta bör återfinnas i de reviderade målen. Underlaget till de gamla miljömålen togs fram av olika arbetsgrupper där förvaltningar och bolag var representerade. Det är ett bra sätt att arbeta på. Tekniska nämnden förutsätter att Tekniska förvaltningen kommer att beredas tillfälle att medverka innan de slutliga miljömålen tas. I övrigt hänvisas till mer detaljerade synpunkter som behöver beaktas till bilagan.

Kommunstyrelsen: Under respektive etappmål anges en eller flera nämnder/bolag, under rubriken "ansvar". Vad detta ansvar betyder för respektive delmål behöver förtydligas. Är det tänkt att den nämnd som står först i raden ska ha ett huvudansvar, projektleda och rapportera status för hela etappmålet eller ska var och en av de uppräknade nämnderna/bolagen var och en för sig åtgärda, bekosta och rapportera bara för den egna verksamheten.

Uppföljningen bör kunna göras mer konkret och direkt kopplat till åtgärderna. De arbetsätt som anges under "åtgärder" och de indikatorer som anges under "uppföljning" kan gärna i ökad utsträckning kvantifieras och tidssättas. Vissa begrepp behöver förtydligas för att underlätta uppföljning, till exempel vad som menas med "grönområde" och "vardagslandskap".

Stadsledningskansliet kan ge stöd till Miljöförvaltningen för att bidra till att produkten blir mer användbar och tydlig.

Sociala omsorgsnämnden: Miljömålen och Miljöpolicyen har båda ett bra och relevant innehåll. I miljömålen finns det behov av ett antal förtydliganden främst när det gäller struktur och ansvar. Miljömålen har i sin helhet ett bra och relevant innehåll, det finns dock oklarheter och behov av förtydliganden. Här nedan följer nämndens kommentarer och synpunkter som inleds med en allmän synpunkt på strukturen och därefter tas i första hand upp de mål och etappmål som berör förvaltningen direkt

Under varje etappmål står rubrikerna: - Åtgärder – Uppföljning – Ansvar – Kostnad – Utgångsläge. Det framgår inte tydligt vad som ska följas upp. Om åtgärderna också ska följas upp bör det samlas under en uppföljningsrubrik. Det kan bli tydligare om rubriken ”Uppföljning” ändras till ”Indikatorer” eftersom den termen används i uppföljningssystemet.

Under tre av etappmålen finns andra rubriker. Det är etappmål 1a – Kompletterande indikatorer, etappmål 3a – Uppföljning/indikatorer samt etappmålen 4a och 4b Kompletterade indikatorer/uppföljning. Ett förtydligande behöver göras om vilken skillnad det innebär i uppföljningen. Är det inte någon större skillnad vore det bättre om alla etappmål hade samma struktur.

Grundskolenämnden: ”Borås stads miljömål 2017-2020” innehåller många viktiga aspekter för att kommunen skall kunna fortsätta utvecklas till att bli en ännu mer miljövänlig kommun. Generellt sett är förslagen till målen väsentliga och åtgärderna och indikatorerna är nära kopplade till målen. Det är bra att det vid varje mål finns en informationsruta där det tas upp vilka andra mål, strategier och planer som målet är kopplat till.

Förvaltningarnas miljöledningssystem, Miljödiplomering enligt svensk Miljöbas, innefattar väsentligt miljöarbete som påverkar miljön och klimatet. I miljöledningssystemet ingår en miljöutredning vilken innefattar viktiga mål och åtgärder som verksamheterna behöver jobba med. De områden som innefattas i nuläget är till exempel tjänsteresor och utbildning. Dessa områden skall enligt Miljöledningssystemet följas upp och eventuellt revideras årligen. Eftersom samma områden återfinns i förslaget till Miljömål för 2017-2020, finns risk för dubbelrapportering. Önskvärt

vore därför färre mål och åtgärder, vilka inte redan innefattas av förvaltningarnas miljöledningssystem. Ett annat sätt skulle kunna vara att Miljöförvaltningen gör någon form av internrevision och tittar på hur förvaltningarnas arbete med miljöledningssystemet fungerar, till exempel att mål och åtgärder följs upp och att det finns en aktuell miljöutredning. Miljöförvaltningen skulle då kunna vara ett direkt stöd i arbetet med förvaltningarnas Miljöledningssystem.

I miljömålen finns ”Kostnad” visserligen med som en punkt vid varje etappmål men finansieringen av målet antingen saknas, är mycket vagt formulerat och/eller dåligt underbyggt och detta anser Grundskolenämnden vara en brist i planen. Det finns en medvetenhet om att målen är kostnadsdrivande, men för många av målen anges inte hur finansiering ska ske.

Förslaget till Miljömål har en mycket detaljerad karaktär och riskerar skapa omfattande administration för Grundskolenämnden. Miljöarbetet är viktigt och just därför får det inte uppfattas som ett hinder i det vardagliga arbetet. Grundskolenämnden föreslår att dokumentet renodlas så att det blir stringent hållet och enkelt att arbeta med för nämnderna. Det sätt som förslaget till miljömål byggts upp på gör det svårt att bedöma konsekvenser för nämndens verksamhet.

Serviceämnden: Serviceämnden ser att upplägget i förslaget till Borås stads miljömål 2017-2020 är bra. Där finns hänvisningar och kopplingar mot både Borås stads styrdokument och mot nationella och globala mål inom området. Serviceämnden konstaterar att miljömålen är framtagna med stor kunnighet och entusiasm för miljöfrågor. Serviceämnden konstaterar också att det generellt sett är så att om man vill åstadkomma förändringar inom något område kräver detta förändrade beteenden, man måste agera annorlunda mot vad man gjort tidigare. Ur det perspektivet kan miljömålen ses som framåtsträvande, något som i sig är bra.

I miljömålen finns ”kostnad” visserligen med som en punkt vid varje etappmål, men finansieringen av målet antingen saknas, är mycket vagt formulerat och/eller dåligt underbyggt och detta anser Serviceämnden vara en brist i planen. Det finns en medvetenhet om att målen är kostnadsdrivande, men för många av målen anges inte hur finansiering ska ske.

Fristadbostäder: Bolaget har egna miljömål och egen miljöpolicy som vi arbetar mycket aktivt med. Vi finner att Borås Stads miljömål och miljöpolicy följer samma linje vilket gör det lätt för oss att ställa oss bakom dem.

Vårgårda kommun: Vårgårda kommun vill framföra att miljömålsdokument är välarbetat, Ambitiöst och har en bra och tydlig struktur. Det är även föredömligt att Målen kopplas till andra mål och styrdokument kring miljö och hållbarhet. Genomförandet av åtgärderna kommer vara en viktig del i att skapa det Hållbara samhället.

Hyresgästföreningen: Hyresgästföreningen är till övervägande delar positiv till förslaget och kan ställa sig bakom. Det finns dock vissa förbättringsförslag som att all form av bostadsbyggnation i kommunen förutsätter att miljöklassat material används i samband med ny- och ombyggnad. Material som uppfyller kraven kan även med fördel hämtas ifrån andra länder när pris och kvalitet sammantaget gör det valet konkurrenskraftigt. Hyresgästföreningen tillstyrker förslaget när det gäller vilka miljöaspekter som ska vägas in med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden. Det är angeläget att de överväganden som görs främjar bostadsbyggandet och utveckling av bostadsbestånden. Samtidigt vill Hyresgästföreningen påpeka betydelsen av att planläggning sker så att så kallad blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer eftersträvas. Hyresgästföreningen anser att förslaget i stort sett är bra, men följande tillägg skulle öka acceptansen för förslaget. Hyresgästföreningen anser att det saknas Hållbar livsstil för boende i Borås kommun. En utgångspunkt för ett sådant avsnitt är att alla kan göra något för miljön, varje dag. Dina val har betydelse – hur du bor, vad du handlar, hur du reser och vad du äter. Här finns en rad möjligheter att lyfta fram:

Hyresgästföreningen hade välkomnat ett utförligare och ett djupare resonemang kring olika miljöfrågor, i övrigt tillstyrker vi förslaget.

IBAB: Styrelsen bedömer att det finns goda möjligheter att nå miljömålen.

Kommunala funktionshinderrådet: Rådet anser att slutresultatet är bra men vill föra fram några delar som upplevs oklart.

Centrala pensionärsrådet: Rådet anser att det är för många mål. Prioritera några mål. Borås har fått pris två år i rad för sitt strukturerade arbete med att hålla Borås rent och snyggt. Ska vi leva ett gott liv ska det ske i en bra miljö. Informera om vikten av miljöarbete. Vi måste lära våra barn i ett tidigt skede. Det är bra att skolan arbetar aktivt med miljöfrågor, t ex med matsvinn och sopsortering. Nedskräpning är en viktig del i miljöarbetet, vid våra sopstationer och busshållplatser ligger det mycket skräp. Här finns förbättringar att göra.

Svar på synpunkter:

Miljömålsarbetet ska ske inom ramen för nämnders- och bolags ordinarie budget. I de fall extra resurser behövs kan nämnder och bolag ta med aktiviteterna i budgetprocessen. Den nämnd eller bolag som är ansvarig för ett miljömål är även ansvarig för att ta fram kostnads kalkyler när det behövs och integrera aktiviteter i budgetprocessen.

Nämnder och bolags avgift inom klimatkompenseringsystemet används för att skynda på miljömålsarbetet. Miljömålsarbetet kan dock inte till fullo finansieras med klimatkompenseringsmedel. Klimatkompenseringsavgiften för inte användas till återkommande kostnader eftersom klimatkompenseringsavgiften ska minska över tid. Klimatkompenseringspengar får inte användas för vikariekostnader när personal går på miljöutbildning. Detta ställningstagande är gjort eftersom det då inte skulle finnas pengar kvar till miljöarbete.

Synpunkter på mål 1

Borås Stad har ett strukturerat miljöarbete och hög kompetens inom miljöområdet

Grundskolenämnden: Kommentar till etappmål 1a och 1b. Dessa etappmål har funnits sedan 2013. Kunskap för att införa ett miljöledningssystem i utbildningsklustret tillsammans med övriga förvaltningar på Olovsholmsgatan finns. Förvaltningen ser svårighet att prioritera arbete med miljöledningssystem då det saknas en miljökoordinator.

Synpunkter på etappmål 1A

Alla förvaltningar och bolag med mer än tio anställda ska ha ett miljöledningssystem

Centerpartiet: Etappmålet och dess uppföljning måste följas åt så målen blir tydliga. I nuläget är det först då man läser under rubrik ”Ansvar” som det framgår att målet egentligen är två olika beroende på förvaltningens/bolagets storlek.

Förslaget är att stryka enligt nedan och komplettera texten i själva målformuleringen i stället.

ANSVAR: Alla nämnder och bolag med mer än tio anställda ska ha ett miljöledningssystem. Bolag med färre anställda ska ha en miljökoordinator med kompetens om miljöledningssystem och internrevision.

Förskolenämnden: Eftersom samma områden återfinns i förslaget till ”Miljömål för 2017-2020, finns risk för dubbelrapportering. Önskvärt vore därför färre mål och åtgärder, vilka inte redan innefattas av förvaltningarnas miljöledningssystem. Ett annat tillvägagångssätt skulle kunna vara att Miljöförvaltningen gör någon form av internrevision och tittar på hur förvaltningarnas arbete med miljöledningssystemet fungerar.

Individ- och familjeomsorgsnämnden: Individ- och familjeomsorgen är en ny förvaltning och har ännu inte inlett ett arbete med att starta upp ett miljöledningssystem. Ett stort antal av den personal som tillhör förvaltningens verksamheter har dock genomgått miljöutbildning. På t.ex. boenden inom verksamheter för Barn och Unga och verksamhet för vuxna krävs resurser för att täcka vikariekostnader för att genomföra utbildningar.

Vård- och äldreomsorgsnämnden: Det är relevant att förvaltningar med mer än tio anställda har ett miljöledningssystem då det skapar struktur i miljöarbetet. Miljöledningssystemet ska, enligt förslag till Borås Stads miljömål 2017-2020, omfatta krav på miljöutbildning för samtliga medarbetare och förtroendevalda. I och med detta krav måste Vård- och äldreomsorgsnämndens verksamheter ersättas ekonomiskt för att täcka kostnader för vikarier, planering och bemanning. Verksamheten värnar om kontinuiteten för brukarna, vilket gör att extra resurser för planering, behövs inför frånvaro för t.ex. miljöutbildning.

Sociala omsorgsnämnden: Detta etappmål har funnits sedan 2013 och är ett viktigt mål för att nå framgång i miljöarbetet. Det kräver resurser för att genomföras. Vikariekostnader borde kunna räknas som klimatkompensering. I personalintensiva verksamheter är det en av de större kostnaderna och ofta en förutsättning för att personal ska kunna frigöras och gå på utbildning. Arbete pågår med att införa miljöledningssystem inom Sociala omsorgsförvaltningen.

Borås energi och miljö AB: Det är ett ambitiöst mål att alla förvaltningar och bolag skall ha ett eget miljöledningssystem. Det bör tydligare framgå att det inte enbart behöver vara certifierat utan även kan vara ett diplomerat miljöledningssystem. Det finns risk för att administrationen för miljöledningssystemen, för små förvaltningar och bolag, blir relativt sett högre än vad investeringar i miljöarbetet kostar.

Servicenämnden: Det anges att klimatkompensationspengar får användas för avgifter för miljöledningssystem, men till det kommer andra kostnader, t.ex. för årliga revisioner, vikariekostnad när medarbetare genomgår utbildning, och för miljökoordinator. Hur dessa kostnader ska finansieras anges inte.

Lokalförsörjningsnämnden: Lokalförsörjningsförvaltningen är certifierad enligt ISO 14001 vilket ställer krav på ständiga förbättringar.

Synpunkter på etappmål 1B

Alla förskolor, grundskolor och gymnasieskolor har ett miljöledningssystem.

Centerpartiet: Mycket bra miljömål där vi får ett ledningssystem och når till många kommuninvånare.

Grundskolenämnden: Majoriteten av skolorna arbetar med miljöcertifieringen ”Grön Flagg”. Det saknas dock risk- och konsekvensanalys kring hur kostnader för arbete med Grön Flagg på skolor ska prioriteras då Grön Flagg-arbete konkurrerar om personalens tid och resurser kopplade till andra mål. Detta medför att Grön Flagg-arbete kan komma att prioriteras ned på vissa skolor för att skapa utrymme för annat förbättringsarbete under viss tid.

Svar på synpunkter:

Miljömålsarbetet ska ske inom ramen för nämnders- och bolags ordinarie budget. I de fall extra resurser behövs kan nämnder och bolag ta med aktiviteterna i budgetprocessen. Miljömålet är

Vänsterpartiet: Borås bidrar till hållbar konsumtion, anser vi att det är värdefullt att även inköp av etiskt märkta produkter lyfts fram och att det finns en strategi för det fortsatta arbetet med Borås Fairtrade City.

Länsstyrelsen: I ruta ”Dessa mål kopplar mot” bör också stå med God bebyggd miljö, eftersom:

- 2c berör preciseringen Hållbar avfallshantering
- 2d berör preciseringen Hushållning med energi och naturresurser
- 2e berör preciseringen hälsa och säkerhet (om också byggd miljö avses)
- 2f berör det regionala tilläggs målet nr 4 om ekosystemtjänster.

Arbetslivsnämnden: För att uppnå etappmål 2a. är det viktigt med tydliga styrmedel kopplade till upphandlingsenhetens ramavtal. En del av målen bör göras mer mätbara, t.ex. etappmål 2b. Mål med öka eller minska behöver konkretiseras. Tydliga aktiviteter med regelbunden uppföljning behöver säkerställas för att målarbetet ska bli effektivt.

Synpunkter på etappmål 2A

Borås Stads inköp av ekologiska och eller närproducerade livsmedel uppgår till minst 50 procent

Centerpartiet: Bra att närproducerat lyfts som en viktig del i livsmedelsstrategin och inte enbart inriktar sig på ekologiskt. Eftersom åtgärder för att minska matsvinnet står med under rubrik ”uppföljning” så bör det också finnas som mål. Centerpartiet föreslår därför ett nytt separat etappmål för minskat matsvinn.

Tillägg/ändring under åtgärder:

- En handlingsplan för att öka avropen/inköpen på ekologiska livsmedel och närproducerade ska uppdateras årligen. (Ansvar: Kommunstyrelsen)

- Införa en distributionscentral

Tilläggsförslag under rubrik ”uppföljning”:

- Andel närproducerade livsmedel och vilka inköp som gjorts i närområdet

Förskolenämnden: Målet gällande inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel bör stämma överens med målvärdet i Kommunfullmäktiges indikator.

Individ och familjeomsorgsnämnden: Miljömålen stämmer inte överens med Kommunfullmäktiges indikator för 2017, där målvärdet är 45 % och för 2018 är målvärdet 55 %. Individ- och familjeomsorgen föreslår att målvärdet regleras så att det stämmer överens med indikatorn i Kommunfullmäktiges budget. Inköp av närproducerade livsmedel är ett nytt etappmål och staden behöver definiera begreppet för att underlätta för upphandling. Möjligheten att uppnå målet påverkas av om klienter/brukare är med vid inköp och matlagning. I många av verksamheternas boenden så är tanken att öka självständighet och träna till egna val och initiativ. I dessa situationer är det svårare att påverka till att välja ekologiskt. I en del fall påverkas detta även av de ekonomiska ramar som klienterna har. Ekologiska inköp innebär en merkostnad för dem.

Vård- och äldreomsorgen: Att öka inköpen av ekologiska livsmedel är i linje med det arbetet som pågår 2017 med att kravcertifiera köken inom förskola, skola och äldreomsorg i Borås Stad. Ekologiska livsmedel är bra utifrån flera perspektiv där förutom att det är skonsamt mot miljön även innebär god djuromsorg, god hälsa och när det gäller KRAV-certifierade produkter även ett socialt ansvar. Inom äldreomsorgens kostverksamhet var andelen ekologiska inköp 34,5% år 2016. Att öka andelen till 50 % är en utmaning och kräver att personalen fortsätter arbetet att ständiga förbättringar vad gäller klimatanpassad matsedel, metodval och minskat matsvinn mm. Detta för att klara målet utan ökad ekonomisk tilldelning.

Sociala omsorgsnämnden: Kommunfullmäktiges indikator för 2017 ligger på 45 procent, för 2018 på 55 procent och för 2025 på 60 procent. Det blir en otydlighet då det är olika mål i miljömålen och Kommunfullmäktiges indikatorer. I miljömålen är det 50 % till 2020 och i KF:s mål 55% 2018. Det kanske vore bättre om det inte var ett fast siffermål i miljömålen utan en hänvisning till KF:s mål.

Inköp av närproducerade livsmedel är ett nytt etappmål och staden behöver definiera begreppet för att underlätta för upphandling. Dessutom blir formuleringen ”och eller” i målet oklart, hur mäter man det? Ekologiskt och närproducerat står som ett mål, samtidigt är det två olika perspektiv. Innebär det att det ska konteras ihop?

De produkter som är miljömärkta eller är bättre miljöval bör markeras särskilt i beställningsprogrammet Agresso med tydliga symboler för att underlätta vid inköp. Sociala omsorgsförvaltningens enheter beställer mest från Ica-city online. Det ska vara enkelt för verksamheter att leta upp och beställa miljömärkta och miljövänliga alternativ om dessa är upphandlade. I Agresso finns viss information om miljömärkta alternativ men denna information bör finnas om alla miljömärkta produkter för att spara tid vid beställningar för eftersökning. Det gäller givetvis också om det nya målet närproducerade livsmedel ska kunna följas upp.

Inom de boendeenheter i Sociala Omsorgsnämnden, där de boende betalar en avgift för inköp av livsmedel kan man inte fullt ut tillämpa inköp av ekologiska livsmedel. Det handlar om de boendes rätt att själv bestämma över sina inköp och då ekologiska inköp innebär en merkostnad för dem. Ekologiska inköp görs inom ramen för det ekonomiska utrymmet som finns för de enskildas inköp. Genom bra inköpsrutiner och minskat matsvinn kan det ekonomiska utrymmet för ekologiska inköp öka.

Utbildningsförvaltningen: Mål om inköp av ekologiska livsmedel följer inte Kommunfullmäktiges indikatorer och inte målvärdet i Kostpolicyn. En korrigeringsåtgärd så att dessa målvärde överensstämmer bör göras.

För att förenkla för inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel samt etiska produkter behövs stöd vid inköp. Det vore önskvärt om det fanns tydliga symboler för alla miljömärkta och etiska produkter i beställningsprogrammet Agresso.

Grundskolenämnden: Miljömålen stämmer inte överens med Kommunfullmäktiges indikator för 2017, där målvärdet är 45 procent. För 2018 är målvärdet 55 procent och för 2025 på 65 procent. I Borås Stads ”Kostpolicy” står att ”andelen ekologiska livsmedelsinköp i Borås Stad ska uppgå till minst 25 procent”. Förvaltningen föreslår att målvärdet regleras så att det stämmer överens med indikatorn i Kommunfullmäktiges budget. Under punkten ”Kostnad” sägs att ekologiska livsmedel är dyrare och att kostnader för livsmedel kan öka generellt och att avrop från ramavtal kan hålla kostnaderna nere. Det antas att menyplaneringen och minskat matsvinn skulle ge en god resurshållning. Är dessa antaganden utredda?

Tillägget ”närproducerade livsmedel” är nytt i etappmålet och behöver definieras för att underlätta vid inköp och upphandling.

Borås energi och miljö AB: Högt ställt mål. Det ska vara lätt att göra rätt. Valet kan underlättas genom att ställa högre och tydligare mål utifrån olika varugrupper. T.ex. kan målet för kaffe och mejeriprodukter vara 100% kravmärkt, där alla förvaltningar/bolag snabbt kan göra stor miljönytta.

Servicenämnden: Borås Stads inköp av ekologiska och eller närproducerade livsmedel uppgår till minst 50%. Under punkten ”kostnad” sägs att dessa livsmedel (de ekologiska) är dyrare och att kostnader för livsmedel kan öka generellt och att avrop från ramavtal kan hålla kostnaderna nere.

Det antas också att menyplanering och minskar matsvinn skulle ge en god resurshållning. Är dessa antaganden utredda?

Kommunala funktionsbinderrådet: Definitionen av närproducerat är oklar, detta måste förtydligas för att måluppfyllelse ska kunna mätas.

Svar på synpunkter:

Ett arbete pågår på avdelningen för Koncerninköp med att definiera lokalproducerat och även med att hitta metoder för att följa upp. Arbetet med att minska matsvinn ingår i mål 1c som handlar om KRAV-certifiering av kök. Mål 1c har tillkommit efter remissen.

Beställningssystemet Agresso har redan idag symboler som gör det lätt att välja rätt.

Synpunkter på etappmål 2B

Inköp av etiskt märkta produkter ska öka

Centerpartiet: Inköp av etiskt märkta produkter återfinns även i nu gällande miljömål men då sammankopplat med miljökrav. Det mål som nu föreslås har enbart fokus på etisk märkning och bör därmed strykas ur miljömålen.

Individ och familjeomsorgsnämnden: För att underlätta inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel samt etiska produkter behövs det tydliga symboler om miljömärkta och etiska produkter i beställningsprogrammet Agresso. Alla produkter som uppfyller något av dessa krav bör markeras särskilt i systemet. Detta underlättar för verksamheter att beställa miljömärkta, närproducerade och/eller etiska alternativ.

I de boendeformer som innebär stort självbestämmande och där klienter /brukare själva gör inköp såsom stödboende är detta svårt att följa upp och strikt hålla på att etiskt märkta produkter köps. Det är lättare inom Hem för vård och boende(HVB)

Vård- och äldreomsorgsnämnden: Utifrån att Borås Stad prioriterar omsorg om miljön och följsamhet till etiska värderingar ska verksamheten visa medvetenhet och hänsyn vid inköp av varor och tjänster. Eftersom Borås Stads Koncerninköp använder Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskrav i ramavtal innebär det att stadens aktuella upphandlingar är anpassade till miljökraven. De varor som i nuläget finns på avtal med etisk märkning (Fairtrade) och som köps in i allt större utsträckning är kaffe, bitsocker och kakao.

Sociala omsorgsnämnden: Kan vara svårt att få en separat uppgift på etiskt märkta, då de samtidigt kan vara kravmärkt som för kravet som för kaffe och bananer. Det är inte rimligt att kunna följa det om det kommer att innebära ytterligare moment för den som konterar. I storköksverksamheter kan det fungera men inte på våra mindre enheter som bostad med särskild service.

De verksamheter som omfattas av kommunens ramavtal kan köpa kaffe, te, bananer, kakao, socker som är etiskt märkta och upphandlade. Det gäller inte i avropsavtalet för småkök konsumentförpackningar, som de mindre enheterna använder, där är det inga specifika livsmedel som är upphandlade utan de har tillgång till att köpa ur hela sortimentet. I dagsläget köper våra verksamheter in både krav och fairtrade-märkta kaffe te och bananer

Grundskolenämnden: Alla skolor köper i dagsläget in etiskt märkta produkter.

För att underlätta inköp av ekologiska och/eller närproducerade livsmedel samt etiska produkter behövs det tydliga symboler om miljömärkta och etiska produkter i beställningsprogrammet Agresso. Alla produkter som uppfyller något av dessa krav bör markeras särskilt i systemet. Det ska vara enkelt för verksamheter att leta upp och beställa miljömärkta, närproducerade och/eller etiska alternativ.

Både när det gäller ekologiska, närproducerade och etiskt märkta livsmedel saknas en samlad bild över hur mycket kostnaderna för inköp kan förväntas öka.

Borås energi och miljö AB: Etappmål 2b. Inköp av etiskt märkta produkter ska öka. För att öka inköpen av bl.a. fairtrade bör det inte vara upp till varje organisation/bolag att avgöra om avrop om fairtrade skall genomföras. Se Svaret för 2a. Detta bör även gälla inköp av tjänster och vid investeringar.

Servicenämnden: Inköp av etiskt märkta produkter ska öka: En fairtradesamordnare ska tillsättas men det anges inte hur det ska finansieras? Det anges inte heller hur den ökade kostnaden för inköp av dessa produkter ska finansieras. Både när det gäller ekologiska och närproducerade livsmedel och etiskt märkta produkter saknas en samlad bild över hur mycket kostnaderna för inköp kan förväntas öka.

Svar på synpunkter:

Målet om inköp av fler Fair Trade produkter har tagits bort eftersom kommunen idag köper de varor som går med Fair Trade märkning. Det är därför svårt att ta in fler varugrupper. Borås Stad är en Fair Trade kommun och arbetet med Fair Trade kommer därför att fortsätta, även om målet är borta.

Synpunkter på etappmål 2C

Minskad resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning

Centerpartiet: I målformuleringen finns ”ökat återbruk” med men dock saknas åtgärd för att åstadkomma detta. Förslagsvis kan följande tillfogas under rubrik ”åtgärder”:

- Upprätta en handlingsplan för återbruk och inrätta en intern materialbank

Däremot bör åtgärd och tillhörande uppföljning rörande standardisering strykas då det inte rymms inom aktuellt mål med rubrik: ”Minskad resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning”. På vilket sätt en standardisering av inköp skulle leda till minskad resursanvändning är inte beskrivet och det finns ingen given koppling.

Individ och familjeomsorgsnämnden: Individ- och familjeomsorgen anser att det är viktigt att Upphandlingsenheten arbetar med standardiserade inköp av produkter med en god prestanda och lång livslängd för till exempel möbler som passar för en rad olika lokaler och rumsstorlekar. Vi kan t.ex. konstatera att ett stort antal möbler behövt bytas i samband med organisationsförändringen och nya kontor eftersom de inte rymts i nya kontorsytor.

Vård- och äldreomsorgsnämnden: Det är arbetsgivaren som upphandlar arbetskläder. En tydlig standardisering, som underlättar tvätt och återanvändning, behöver arbetas fram i Borås Stad eftersom varje enhet idag beställer olika typer och modeller av kläder. Arbetskläder tvättas av arbetsgivaren som följer de nationella hygienkraven om kemikalier och tvättmedel.

Det är viktigt att avfallshanteringen är enkel och tydlig, samt nära kärnverksamheten. Avfallshanteringen får inte ske på bekostnad av bemanningstid hos brukarna, eftersom det i så fall skulle bli en kostnadsförskjutning till kärnverksamheten. Denna kostnadsförskjutning kompenseras inte i budget idag.

Beträffande funktionsupphandling skulle det vara positivt för Vård- och äldreomsorgsnämnden att kunna hyra hjälpmedel. Idag står hjälpmedel som inte kan användas, i förråd på de olika enheterna. Att hyra hjälpmedel och byta ut dem vid behov, istället för att köpa in nya då nya behov uppstår, skulle spara resurser både ekonomiskt och miljömässigt. Ett alternativ skulle kunna vara att Borås Stad har ett eget centralt förråd för grundutrustning, med personal som kan hjälpa och bistå enheterna med rätt hjälpmedel. Det skulle öka möjligheterna för återanvändning, dels ge-

nom samordnad reparation och underhåll, dels genom att olika hjälpmedel som fortfarande går att använda kommer ut i rätt verksamhet istället för att stå i ett förråd på en enhet där behovet för tillfället inte finns.

Sociala omsorgsnämnden: Det är oklart vilket nämndens ansvar är i det här etappmålet. Under rubriken "Åtgärder" står Kommunstyrelsen, Borås Energi och Miljö AB, Lokalförsörjningsnämnden och Inkubator som ansvariga. Punkterna under rubriken "Uppföljning" syftar till de angivna åtgärderna med angivet ansvar. Under rubriken "Ansvar" står det däremot Kommunstyrelsen, alla nämnder och bolag. Ett förtydligande behöver göras.

Minskat resursanvändning, ökat återbruk och materialåtervinning ingår i arbete med miljöledningssystem (etappmål 1a) Målet kan ev ses som upprepning. Det är dock viktigt att Lokalförsörjningsförvaltningen och Borås Energi och Miljö tar fram ett gemensamt avfallshanteringssystem som erbjuds förvaltningar och bolag för att underlätta för verksamheter. Det är viktigt även att Upphandlingsenheten/Kommunstyrelsen arbetar med standardiserade inköp av produkter med en bättre prestanda och längre livslängd för t.ex. möbler, arbetskläder mm.

Grundskolenämnden: Minskat resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning
Kommentar: Minskat resursanvändning, ökat återbruk och materialåtervinning ingår i arbetet med miljöledningssystem och hållbarhetsarbete på skolorna (etappmål 1a och 1b). Målet kan därför ses som en upprepning. Det är dock viktigt att Lokalförsörjningsförvaltningen och Borås Energi och Miljö tar fram ett gemensamt avfallshanteringssystem som erbjuds förvaltningar och bolag. Det skulle underlätta för verksamheterna. Det är även viktigt att Upphandlingsenheten arbetar med standardiserade inköp av produkter med en god prestanda och lång livslängd för till exempel möbler och arbetskläder.

Servicenämnden: Minskat resursanvändning genom ökat återbruk och materialåtervinning: Efterfrågan på att hyra produkter istället för att köpa ska öka, vilka produkter avses och finns en hyrmarknad för dem? Inköp av arbetskläder ska standardiseras. Här nämns inte skyddskläder där det finns regler, som t.ex. för varselkläder.

Lokalförsörjningsnämnden: I ombyggnationer ges t ex återbruk möjlighet att hämta material för återvinning och i Bodaskolans ombyggnad plan 4 ställdes krav på återanvändning av material på grund av helt oanvända lokaler.

Svar på synpunkter: En extra aktivitet som handlar om att upprätta ett system för återbrukade av inventarier har lagts till. Standardisering av inköp underlättar återbruk inom avdelningar för exempelvis arbetskläder med kanske ännu mer möbler. Det är Koncerninköp som har ansvar för de flesta aktiviteterna, men förvaltningarna måste vara aktiva i arbetet om standardiseringarna ska bli verkningsfulla.

Synpunkter på etappmål 2D

Byggnationer och markentreprenader ska utföras så de blir miljö- och hälsomässigt hållbara.

Miljöpartiet de gröna: Stäm av med trähusstrategin som ligger på remiss och snart ska antas av KF.

Centerpartiet: Miljö och hälsomässigt hållbara byggnationer är ett långsiktigt arbete. Den aktuella perioden kan ses som en uppstartsperiod som därmed är svår att utvärdera på kort sikt.

Länsstyrelsen: Överväg om etappmål 2d också bör omfatta renoveringar.

Sambällsbyggnadsnämnden: Målet bygger på att Kommunen använder kvalitets säkra och miljövänliga material vid sina byggnationer. Samhällsbyggnadsnämnden är inte ansvarig för detta mål men framhåller att det är bra att kommunen har ett uttalat mål som ställer krav på hållbarhet så att de kommunala byggprojekten blir förebilder för andra exploatörer.

Servicenämnden: Byggnationer och markentreprenader ska utföras så de blir miljö- och hälsomässigt hållbara: Här görs hänvisning till ”Sunda Hus”-databas som exempel. Det är en kostnad för entreprenörer att gå med i det systemet (jmf certifiering enligt ISO). Små företag väljer ofta bort att inte göra det p.g.a. dessa kostnader. Däremot arbetar de i samma anda. Om det ställs explicita krav på ”Sunda Hus” vid upphandling kommer det med största sannolikhet innebära att antal anbudsgivare blir lägre och det i sin tur påverkar priserna i anbuden negativt (de blir högre). Servicekontoret strävar alltid efter att miljömässig hänsyn tas i de uppdrag som utförs och vid de upphandlingar, av t.ex. lekmaterial, trävaror, grus och asfalt, som vi medverkar i eller själva utför. En av åtgärderna som anges är att det vid byggnation ska föras loggbok som beskriver placering och mängd av olika material. Dessa uppgifter förs redan idag in i den s.k. byggdagboken som upprättas i varje projekt (branschstandard AB 3:13, regleras i AMA AF 07; AFC 37). Ytterligare dokumentation får anses vara överflödigt.

Lokalförsörjningsnämnden: Sunda Hus verksamhetslicens används i nybyggda objekt för att kvalitets säkra miljöbedömningar och har fallit väl ut och används även i vissa större ombyggnationer. Förvaltningsavdelningen har påbörjat arbete med anpassat system för flera mindre ombyggnadsprojekt och kan vara igång fullt 2018. P märkning som kvalitetssäkrar inomhusmiljön angående funktioner fortgår i nybyggda objekt. Inomhusmiljön påverkas av städbarhet och förbättringsarbete pågår för att fånga upp aspekter som påverkar inomhusmiljön utöver funktioner som klarat kraven. Arbetet med att nå miljömål 2d är väl utvecklat i arbetet med Sunda Hus system som kvalitetssäkrar processen med att få material i nybyggnationer miljöbedömt ur livscykelperspektiv. Plan finns att integrera miljömålsarbetet 2d på förvaltningsavdelnings objekt med början 2017 och inarbetat 2018.

Svar på synpunkter: Aktivitet som handlar om träbyggnation har tagits bort då en träbyggnadsstrategi är på väg att antas. Lokalförsörjningsförvaltningen är ett bra exempel på hur arbete med Sunda hus databasen kan genomföras.

Synpunkter på etappmål 2E

Borås stad arbetar med att minska exponeringen för kemikalier som kan skada hälsa och miljö

Centerpartiet: Minskad exponering för skadliga kemikalier är en miljöfråga där Centerpartiet tidigare har fått gehör för våra förslag. Detta område behöver vidareutvecklas så att vi förutom detta miljömål också tar fram en övergripande kemikalieplan som täcker hela detta område. Ett prioriterat område är kemikaliesaneringen i förskolan.

Vård och äldre nämnden: Det är av yttersta vikt att det ställs miljökrav, redan då upphandling sker. Material som inte ska användas, bland annat ur miljösynpunkt, ska inte finnas att tillgå i verksamheterna och därmed inte tillhandahållas av de företag som Borås Stad har upphandlingsavtal med. Verksamheterna har ingen möjlighet att själva kontrollera innehåll i produkterna som köps in. Undantag behöver dock göras för vissa kemikalier och tvättmedel inom vård- och omsorgs verksamheten, eftersom de behövs för att hantera smitta och smittspridning.

Sociala omsorgsnämnden: Nämnden har ansvar att använda och implementera kemikaliehanteringssystem när det har upphandlats i de delar som är relevanta för verksamheten. I punkten ”Utgångs-

läge” står att kemikalieinventering har erbjudits av Miljöförvaltningen, men att det under 2017 inte finns resurser till det. Då resurserna åter finns vore det intressant även för Sociala omsorgsförvaltningens boenden.

Grundskolenämnden: När ett kemikaliehanteringssystem har upphandlats, kommer det att användas vid inköp. Nämnden har Kommunfullmäktiges uppdrag att minska antal kemikalier på skolor i samarbete med Upphandlingsenheten, Miljöförvaltningen och Lokalförsörjningsförvaltningen.

Lokalförsörjningsnämnden: Lokalförsörjningsförvaltningen kan styra användningen av kemikalier för rengöring i lokalerna genom tidiga problemlösningar i samråd med lokalvårdsansvariga för objekten. Miljöansvarig har påbörjat arbetet med öronmärkta medel för att nå miljömålet.

Borås energi och miljö: Borås Energi och Miljö tycker detta är ett bra mål. Däremot bör målet vara att minska användande av ämnen på kemikalieinspektionens prioriteringslista och inte Chemsec:s Sin-lista. Detta arbete skulle vara värdefullt att genomföra i gemensam regi för att ta fram en lista på ämnen som skall fasas ut snabbare och tillsammans hitta utbytesprodukter som uppfyller både miljö- och funktionskrav.

Svar på synpunkter: De problem vid inköp av kemikalier som Vård- och äldrenämnden beskriver kan lösas med ett kemikaliehanteringssystem.

Synpunkter på etappmål 2F

Borås koncernen arbetar tematiskt med aktiviteter och projekt som främjar hållbara livsstilar.

Centerpartiet: Detta är mer en beskrivning av det strategiska miljöarbete som bedrivs än ett mätbart miljömål. Vi föreslår att målet stryks.

Samhällsbyggnadsnämnden: För detta mål står Samhällsbyggnadsnämnden som ansvariga tillsammans med flera nämnder. Dokumentet med miljömål tar upp bra aktiviteter som gjorts för att verka för detta mål. Samhällsbyggnadsnämnden anser att exemplen på aktiviteter som kan göras framöver är bra. Ett av exemplen är att jobba med stadsodling där nämnden har ett uppdrag från Kommunfullmäktige. Samhällsbyggnadsnämnden vill samverka med övriga berörda nämnder för att främja hållbara livsstilar.

Servicenämnden: Tematiska projekt och aktiviteter för att främja hållbara livsstilar ska genomföras och en analys av projekten och deras effekt ska ske. Hur ska dessa effekter mätas? Vilka kostnader för aktiviteter, projekt och analyser är det frågan om och hur ska finansieringen ske?

Svar på synpunkter: Arbete med tematiska aktiviteter och projekt som främjar hållbar livsstil behövs för att nå miljömålen. Aktiviteterna är dock ett medel och inte mål, därför har målet tagits bort.

Synpunkter på mål 3

Borås Stad bygger hållbart och skapar förutsättningar för en hälsosam livsmiljö.

Länsstyrelsen: Länsstyrelsen ser att Mål 3 svarar väl mot de behov som kännetecknar viktiga delar av en hållbar samhällsplanering.

Detta är det mål, som också genom de globala och nationella mål som det kopplar mot, tydligast inkluderar den sociala dimensionen av hållbarhet. Länsstyrelsen uppmuntrar därför att kommunen formulerar något etappmål eller åtgärd som syftar till att i samband med fysisk planering ut-

reda vilka förutsättningar olika grupper (exempelvis utifrån ålder, kön och socioekonomiska faktorer) har för att leva hållbart och om någon åtgärd behöver vidtas för att underlätta. Detta kan handla exempelvis om olika gruppers tillgänglighet till grönområden, eller hur olika grupper kan resa mera hållbart. Detta kan göras genom social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys (se också etappmål 4b).

Målformuleringen har tyngdpunkten på Borås tätort och nämner också kort något som kan tolkas som landsbygden. Det vore bra om också de mindre serviceorterna i kommunen inkluderas här, för att kommunen som helhet ska kunna bli hållbar.

I texten om Mål 3 nämner man att kommunen genom fysisk planering ska bidra till hållbar användning av vatten. Miljömålet Levande sjöar och vattendrag berörs därför och bör vara med i rutan "Dessa mål kopplar mot".

- Etappmål 3a. Borås kännetecknas av ett vardagslandskap, där även den oskyddade naturen har höga rekreativvärden och hög biologisk mångfald.

- Etappmål 3b. Borås Stad arbetar integrerat med klimatanpassnings åtgärder i den ordinarie verksamheten.

De föreslagna åtgärderna omfattar de viktigaste områdena som kommunen har rådighet över. För att ytterligare förtydliga sakfrågorna vill Länsstyrelsen peka på följande:

- Värmeeffekter på känsliga grupper i samhället, kan inkluderas i risk- och sårbarhetsanalys och planering.
- Skyfall i urbana miljöer, kan inkluderas i risk- och sårbarhetsanalys, planering och vatten- och avloppsplan.
- Torra (dricks-, verksamhets- och bevattningsvatten): kan inkluderas i risk- och sårbarhetsanalys, planering och vatten- och avloppsplan.
- Styrdokumenten bör presenteras, detta kan även underlätta uppföljning.

Att ta fram prioriterade klimatanpassningsåtgärder utifrån nationella förslag är bra, men Länsstyrelsen vill även peka på de åtgärder som finns i den regionala klimatanpassningsplanen. Under 2017 kommer den att revideras och det finns då möjligheter att påverka utformningen av denna. Av stor vikt är att kommunen själv identifierar vilka åtgärder som bör prioriteras utifrån den kommunala horisonten.

Det kan även nämnas att det i dagsläget saknas nationella riktlinjer för klimatanpassningsåtgärder. Det pågår för närvarande arbete på Boverket med att klargöra hur bebyggelse bör utformas för att klara översvämningar. Länsstyrelsen har sedan tidigare presenterat riktlinjer för hur översvämningar ska hanteras i fysisk planering: verktyget Stigande Vatten. SMHI:s websida Klimatanpassningsportalen har samlat underlag, riktlinjer och exempel.

Länsstyrelsen sammanställde även 2016 ett planeringsunderlag om hur man kan begränsa klimatpåverkan och riskerna med ett förändrat klimat genom fysisk planering.

Borås bör göra en bedömning av behovet av en särskild klimatanpassningsplan. Detta bör föregås av en analys över vilka risker och möjligheter det framtida klimatet kan innebära. Av särskild vikt är att identifiera frågor som rör flera olika fackområden och tydliggöra ansvar för samordningen av dessa. Exempelvis kommer åtgärder för att minska risker med skyfall genom grönbå infrastruktur att beröra tekniska kontor, VA-bolag, fysisk planering och parkförvaltning. Då klimatanpassning rör de flesta av kommunernas ansvarsområden är det lämpligt att hanteringen av denna fråga görs på en nivå över facknämnderna.

Fritids- och folkhälsonämnden: Betydelsen för friluftslivet och folkhälsan är viktig. Närheten till grönområden och rekreation och motion bör prioriteras.

Borås Energi och Miljö AB: Förslag på nytt etappmål:

Använd fjärrvärme till uppvärmning då det är praktiskt möjligt.

Fjärrvärmens produceras idag med 96% förnybara bränslen och med hjälp av kraftvärmeteknik. I och med kraftvärmeverket, produceras förnybar el samtidigt som fjärrvärmens produceras. Ge-

nom att använda klimatsmart fjärrvärme i så stor utsträckning som möjligt maximerar vi produktionen av förnybar el. Fjärrvärme kan användas till mer än att värma upp fastigheter och tappvarmvatten. Exempelvis kan fjärrvärme användas till att hålla trottoarer och torg halkfria vintertid, värma upp konstgräsplaner för längre utnyttjningstider mm.

Nu satsar Borås stad på ett nytt kraftvärmeverk, för att säkerställa att fjärrvärmeleveranserna bibehålls, framöver bör så mycket som möjligt av stadens uppvärmning kopplas in till fjärrvärmenätet. Samtidigt som fjärrvärme levereras, produceras förnybar el. I stadens vision Borås 2025 är ett delmål att staden ska vara en mötesplats. Med markvärme kan mötesplatser skapas året runt och invånarnas säkerhet öka.

Förslagna åtgärder:

Öka leveransen av fjärrvärme med 10 GWh fram till 2022 jämfört med värdet från 2016.

Arbeta med energitjänster med energikartläggningar och energibesparingsprojekt i fastigheter/lokaler som ägs av Borås stad.

Öka markvärme på trottoarer, torg och konstgräsplaner med 10% till 2020.

Förslagen uppföljning:

Nyckeltal finns för leverans av fjärrvärme, andelen förnybar energi i fjärrvärmemixen, antal m² trottoarer och torg som har markvärme. Exempelvis värms idag 33 274 m² med markvärme.

Förslagna ansvariga: Tekniska kontoret, stadsbyggnadskontoret, stadens bostadsbolag,

Lokalförsörjningskontoret och Borås energi & miljö.

Svar på synpunkter: Med Borås Stad bygger hållbart menas Borås kommun som organisation. Byggnationerna och arbetssättet gäller hela Borås som geografisk område.

Synpunkter på etappmål 3A

Borås kännetecknas av ett vardagslandskap, där även den oskyddade naturen har höga rekreativvärden och hög biologisk mångfald.

Centerpartiet: Under detta mål behövs förklaring till begreppet ”vardagslandskapet”. Samt att det under rubrik utgångsläge står att år ”2010 bestod 46 procent av landarealen av hårdgjord yta” - beräknat utifrån vilken yta?

Länsstyrelsen: Länsstyrelsen ser positivt på att begreppet grön och blå infrastruktur används och knyts till ekosystemtjänster. Det är angeläget att sprida kunskap och förståelse för dessa relativt nya begrepp och att integrera det i planeringen.

I sammanhanget är det värt att notera att Länsstyrelserna har fått i uppdrag av regeringen att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. De ska till stora delar vara klara 2018.

Handlingsplanen ska visa var det finns bra livsmiljöer med fungerande spridningskorridorer för växter och djur, och peka ut bristområden där det behövs förstärkningsåtgärder. Handlingsplanen ska kunna användas som ett underlag och stöd för bland annat kommunens planering.

Länsstyrelsen vill också påpeka att kompensationsåtgärder för intrång i områden med höga naturvärden ska vara den sista utvägen, om man inte i tidigare skeden kunnat undvika intrång eller anpassa det. Det bör tydliggöras i vilken geografisk kontext texten Utgångsläge rör sig. När gäller det hela kommunen och vad avser enbart staden Borås?

Samhällsbyggnadsnämnden: För detta mål är Samhällsbyggnadsnämnden ansvariga tillsammans med flera nämnder. Åtgärderna som föreslås är bra och viktiga för att öka Boråsarnas tillgång till grönområden med hög kvalitet. Vilket är extra viktigt när staden förtätar och har stark koppling till arbetet med översiktsplanen, grönområdesplanen och detaljplaner.

Servicenämnden: Under punkten ”kostnad” återfinns mycket vaga beskrivningar av de ekonomiska aspekterna, särskilt kostnaderna. Hur ska finansieringen ske?

Servicenämnden: Under punkten ”kostnad” återfinns mycket vaga beskrivningar av de ekonomiska aspekterna, särskilt kostnaderna. Hur ska finansieringen ske?

Svar på synpunkter: Målet har omformulerat eftersom begreppet vardagslandskap var otydligt.

Synpunkter på etappmål 3B

Borås Stad arbetar integrerat med klimatanpassningsåtgärder i den ordinarie verksamheten.

Miljöpartiet de gröna: Vi måste förbättra oss utifrån den låga placeringen i IVL:s ranking om hur staden arbetar med klimatanpassning på ett strategiskt sätt. Klimatanpassningar behöver integreras i ordinarie verksamhet på ett bättre sätt. Vi ser fram mot att ta del av det stöd och de verktyg som ska tas fram på nationellt håll och som kan stötta Borås Stads arbete med klimatanpassning.

Centerpartiet: Klimatanpassning är ett viktigt område i den framtida planeringen av bebyggelse och infrastruktur. Klimatanpassning bör vara en del av ÖP.

Sambällsbyggnadsnämnden: De åtgärder som föreslås är bland annat att integrera klimatanpassning i översiktlig planering, detaljplanering och rutiner för bygglov. Ansvariga för målet är Kommunstyrelsen. Sambällsbyggnadsnämnden anser att det är positivt att målet betonar vikten av bra rutiner i den ordinarie verksamheten och att Plan- och bygglovavdelningen redan har integrerat klimatanpassning i sin ordinarie verksamhet. Plan- och bygglov ser utvecklings-möjligheter i t.ex. rutiner för dagvattenhantering.

Servicenämnden: Under punkten ”kostnad” anges att kostnader ska lyftas in i den ordinarie budgetprocessen. Hur ska finansieringen ske?

Svar på synpunkter: Målet har förtydligats utifrån en bättre förståelse av det arbete som redan pågår på området.

Synpunkter på mål 4

Borås Stads arbetar för att bli fossiloberoende

Vänsterpartiet: vi vill särskilt betona vikten av goda möjligheter för kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafikanter. Mobility management behöver genomsyra planering av infrastruktur och kollektivtrafik, fler bilfria gator i centrum kan vara ett sätt att få fler att välja bort bilen men då måste tillgängligheten med kollektivtrafiken bibehållas. Vidare vill Vänsterpartiet framhålla möjligheterna till fossilfri uppvärmning och tillgång till fossilfritt bränsle genom kommunens (genom Borås Energi och Miljö AB) egen produktion av fjärrvärme och biogas. Av såväl miljömässiga som ekonomiska skäl bör hela kommunen i första hand nyttja dessa produkter.

Länsstyrelsen: Etappmålen är bra och ambitiösa och ligger väl i linje med det regionala målet om ett fossiloberoende Västra Götaland 2030. Det är värdefullt för hela länets klimatarbete att Borås Stads arbete ligger i framkant.

Synpunkter på etappmål 4A och 4B

Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015.

Hälften av resorna inom geografiska kommunen sker med kollektivtrafik, cykel eller gång.

Centerpartiet: Bilen är och kommer att vara ett viktigt kommunikationsmedel för kommunens invånare. Denna punkt behöver kompletteras med fler åtgärder/uppföljning. T.ex. andel miljöfordon i kommunen, antal pendlingsparkeringar, antal laddstolpar.

Svar på synpunkter: Dokumentet redovisar inte hur uppföljningen ska ske i detalj, men det behövs självklart en rad olika nyckeltal för att beskriva om målet nås.

Synpunkter på etappmål 4c och 4D

I 90 procent av all nyproduktion och större ombyggnationer av bostäder och lokaler ska nettovärmebehovet uppgå till högst 35 kilowattimmar per kvadratmeter och år.

Energianvändningen i lokaler och bostäder ska minska med 15 procent från 2015.

Centerpartiet: En sparad kilowattimme är en miljöåtgärd som i många fall är ekonomiskt försvarbar även på mycket kort sikt.

Lokalforsörjningsnämnden: För att nå miljömålen 4c samt 4d krävs ytterligare personella resurser vilket skulle frigöra medel på längre sikt i form av framtagande av kalkyler med förslag på investeringar som ger hög avkastning på investerade medel. Dessa förslag med åtgärder kan kopplas till redan planerade och önskade ombyggnationer och försvara en prioriterad investeringsplan.

Nämnden bedömer att det finns goda möjligheter att nå miljömålen om medel tillsätts för detta.

Synpunkter på etappmål 4A

Etappmål 4a Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015

Förskolenämnden: Förvaltningen anser att nämndens ansvar för etappmål 4a, ”Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015”, behöver förtydligas.

Individ och familjeomsorgsnämnden: Detta är nytt etappmål men kommunens förvaltningar har sedan 2013 arbetat med klimatkompensation för resor i tjänst, gjort analyser av resorna och deltagit i olika kampanjer som minskar klimatpåverkan. El-cyklar används när detta är möjligt för lokala transporter och plan finns för förvaltningen att utöka detta. Individ- och familjeomsorgen önskar dock gärna ett förtydligande kring vad som konkret förväntas av nämnden för att bidra till att uppnå detta mål.

Sociala omsorgsnämnden: Detta är nytt etappmål men förvaltningar har sedan 2013 arbetat med klimatkompensation för resor i tjänst, gjort analyser av resorna och redovisat användningen av klimatkompensationsmedlen.

Utbildningsnämnden: Förvaltningen anser att nämndens ansvar för etappmål 4a, ”Användning av fossilt fordonsbränsle i kommunkoncernen ska minska med 60 procent från 2015”, behöver förtydligas.

Grundskolenämnden: Detta är nytt etappmål men kommunens förvaltningar har sedan 2013 arbetat med klimatkompensation för resor i tjänst, gjort analyser av resorna och deltagit i olika kampanjer som minskar klimatpåverkan. Förvaltningen anser dock att nämndens konkreta ansvar gällande detta etappmål behöver förtydligas. Vilken typ av ersättningsbränslen handlar det om? Fordon i Borås tankar förnybart bränsle (fossilfritt eller biogas) i Borås centralort. I ytterområdena finns inte denna möjlighet och inga nya satsningar är inplanerade. Inköp av elbilar går mycket långsamt eftersom utbyggnaden av laddstationer inte har kommit igång. När laddstationer är utplacerade i

anslutning till Borås Stads verksamheter både i centralorten och i ytterområdena blir det enklare för Borås Stad att köpa in fler elbilar. Generellt är elbilar dyrare att hyra, hur ska detta finansieras?

Borås Energi och miljö: Borås Energi och miljö skall nå en helt fossilfri värmeproduktion 2030, föreslås som miljömål.

Ett av bolagets miljömål och som genomsyrar hela bolaget. Ett miljömål som bygger på att värva, behålla och vårda våra kunder.

Föreslagna åtgärder:

Minska andelen använda fossila bränslen som ger upphov till negativ miljöpåverkan.

Effektivisering av energianvändning.

Anslut fler kunder till fjärrvärmenätet.

Ansvar: Borås energi och miljö.

Bör tydligare framgå att ambitionen är att öka andelen

fordon som går på alternativa bränslen och inte enbart är att öka andelen fordon som kan klassas som miljöfordon, men ändå gå på fossila bränslen. För att nå långsiktiga mål om fossilfria transporter behöver det förtydligas att Borås Stad stödjer produktionen av förnybart bränsle och framförallt ett lokalt producerat bränsle, som biogas. Biogas är en resurs som uppkommer som en restprodukt t.ex ifrån det nationella miljömålet om att ta hand om matavfall.

Samtliga biogasbilar inom Borås Stad ska tankas på Borås Energi och Miljös tre tankställen

Servicenämnden: Vilken typ av ersättningsbränslen handlar det om? Fordon i Borås tankar förnybart bränsle (fossilfritt; biogas, eller HVO) i Borås centralort. I ytterområdena finns inte denna möjlighet. Vi känner inte till att någon sådan utbyggnad är planerad för biogas. Inköp av Elbilar går mycket långsamt eftersom utbyggnaden av laddstationer inte har kommit igång. När laddstationer är utplacerade i anslutning till Borås stads verksamheter, dvs när det finns en infrastruktur både i centralorten och i ytterområdena, blir det också enklare för Borås stad att köpa in fler elfordon. Generellt är elfordon ca dubbelt så dyra; hur ska detta finansieras? Hänsyn behöver också tas till det faktum att flera av fordonen är igång i princip dygnet runt och då uppstår problem med att ladda om man har elfordon. Måste man ha rutiner för hur man hanterar kollektivtrafikkort? Hur är det tänkt att den kvalitativa uppföljningen av riktlinjer för resor och analys av de egna resorna ska utformas, och genomföras?

Miljöpartiet de gröna: Fler än Tekniska Nämnden och Servicenämnden borde vara ansvariga för att fler ska tanka förnybart. Borde gälla alla förvaltningar och bolag som har tjänstebilar.

Svar på synpunkter: Alla förvaltningar är delaktiga i att målet nås genom att följa resepoliticyn och ruttplanera.

Synpunkter på etappmål 4B

Hälften av resorna inom geografiska kommunen sker med kollektivtrafik, cykel eller gång.

Länsstyrelsen: Kopplat till arbete med mobility management vill Länsstyrelsen uppmuntra kommunen att ta fram social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys, för att ta reda på hur olika grupper rör sig och reser idag och hur detta kan påverkas. En central fråga i sammanhanget är hur olika grupper upplever trygghet i det offentliga rummet och i kollektivtrafiken. Upplevelsen av trygghet påverkar människors mobilitet.

Länsstyrelsen uppmuntrar att planeringen av infrastruktur, kollektivtrafik och bebyggelse sker i samverkan mellan olika nämnder och förvaltningar, och andra berörda aktörer.

Samhällsbyggnadsnämnden: Här står Samhällsbyggnadsnämnden som ansvariga tillsammans med tekniska nämnden och kommunstyrelsen. Detta är ett viktigt mål med stark koppling till den översiktliga planeringen där det är viktigt att de uppdrag som Samhällsbyggnadsnämndens får leder till en förtätning av staden som främjar hållbara resor.

Svar på synpunkter: Extra aktiviteter är tillagda

Synpunkter på etappmål 4C

I 90 procent av all nyproduktion och större ombyggnationer av bostäder och lokaler ska nettovärmebehovet uppgå till högst 35 kilowattimmar per kvadratmeter och år.

Miljöpartiet de gröna: Är målet att nybyggda och energirenoverade bostäder ska ha en energiförbrukning på högst 35 kWh per kvadratmeter och år realistiskt utan att bygg och hyreskostnader rasar i höjden.

AB Bostäder: AB Bostäder har ett stort fokus med att minska energianvändning i befintligt bestånd. Vi har under senaste 10-års period minskat vår energianvändning med drygt 20 %, varav elanvändningen med drygt 30 %. AB Bostäder använder ca 99 % fjärrvärme för uppvärmningen av vårt fastighetsbestånd. När det gäller att minska Borås Stads klimatpåverkan anser vi att det är mer effektivt att staden satsar på en fossilfri leverans av fjärrvärme.

I all nyproduktion bygger vi enbart lågenergihus (som högst 60 kWh/m²/år), vilket är 33 % lägre än Boverkets nybyggnadskrav. Att ställa ytterligare krav är både kostnads- och hyresdrivande.

- Bolaget föreslår att etappmål 4c på nettovärmebehovet till högst 35 kWh/m²/år ersätts med en energiprestanda motsvarande 33 % bättre än Boverkets nybyggnadsregler. Vi ser att nyckeltalet för energiprestandan bör vara kopplade till nomenklaturen för Boverkets krav gällande energideklarationer. Detta för att vi ska kunna jämföra oss både internt och externt i branschen.

Borås energi och miljö: Mycket viktigt att energikravet kompletteras med krav på Um-värde (genomsnittlig värmegenomgångskoefficient) för att säkerställa en minskning av en byggnads energibehov d.v.s. för att säkerställa en bra prestanda på klimatskärmen.

Borås Energi och Miljö är en producent av både fjärrvärme och el. Energireglernas ambition är att utöver att utgöra minikrav på byggnaders energiprestanda att energikraven också bidra till att driva på takten i energieffektiviseringsarbetet och utvecklingen mot mer energieffektiva byggnader. Genom att ställa krav på byggnadens energibehov tillsammans med Um-värde nås målet om energieffektiva byggnader med bra klimatskal.

Lokalförsörjningsnämnden: Målet är nåbart men är beroende av den arkitektoniska utformningen med omslutande area där byggkostnaden kan bli något dyrare men ge lägre driftkostnader.

IBAB: Målet är nåbart

Svar på synpunkter: Eftersom målet var svårt att förstå har det formulerat om och är nu relaterat till BBR. Målet är tuffare för lokaler eftersom bostäder i dagläget har tuffare krav på energianvändning än lokaler.

Synpunkter på etappmål 4D

Energianvändningen i lokaler och bostäder ska minska med 15 procent från 2015.

Serviceämnden: Det antas att ett mål på 15 % är lågt satt om tillräckliga resurser avsätts. Dessa resurser kostar pengar, hur finansieras detta?

Synpunkter på mål 5

Naturvärden och naturresurser i Borås ska bevaras och utvecklas

Länsstyrelsen: De etappmål som kommunen har satt för bevarande och utveckling av naturvärden och naturresurser är angelägna för att bidra till att uppfylla miljö kvalitetsmålen God bebyggd miljö samt Ett rikt växt- och djurliv. Länsstyrelsen saknar dock etappmål för andra viktiga naturmiljöer, exempelvis för hållbart brukande av skogliga miljöer samt värdefulla våtmarker. För att bibehålla biologisk mångfald och fungerande ekosystem krävs en större bredd än nuvarande två etappmål.

I målets informationsruta saknar Länsstyrelsen de nationella miljö kvalitets-målen Grundvatten av god kvalitet och Levande sjöar och vattendrag. Miljö kvalitetsmålen God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv är angivna men etappmålen under målet kopplar även mot de ovan nämnda målen. I detta mål vore det också värdefullt att om kommunen förhåller sig till grön infrastruktur, se Etappmål 3a.

- Etappmål 5a. Alla yt- och grundvattenförekomster i kommunen ska ha en god ekologisk och kemisk status.

Centerpartiet: Centerpartiet i Borås vill framhålla att det är viktigt att bevara produktiv åkermark och att detta beaktas i detaljplanarbetet.

Svar på synpunkter: Målen inom Hållbar natur har helt formulerat om eftersom områden saknas när målen formuleras utifrån naturtyper. Av den anledning utgår målen nu ifrån blå och gröna strukturer samt det variationsrika mosaiklandskapet.

Synpunkter på etappmål 5A

Alla yt- och grundvattenförekomster i kommunen ska ha en god ekologisk och kemisk status.

Miljöpartiet de gröna: Innefattar även de nationella målen Levande sjöar och vattendrag och Grundvatten av god kvalitet. EU:s Vattendirektiv säger att vi skall uppnå god status i våra vatten. Våra mål bör därför syfta till hur vi skall kunna komma dit.

Centerpartiet: Detta etappmål är snarare en beskrivning av ett strategiskt miljöarbete som bör bedrivas i kommunen, än ett konkret miljö mål att följa upp.

Länsstyrelsen: I texten ”Utgångsläge” står ”Arbete pågår på nationell nivå med att implementera EU’s vattendirektiv (2000/60/EG) och ta fram ett åtgärdsprogram för vatten som sedan ska implementeras i kommunerna.” Ett nytt åtgärds-program för vatten på regional nivå (Västerhavets vattendistrikt) finns beslutat. I detta åtgärdsprogram finns många åtgärder som riktar sig till kommunerna och som hör ihop med detta etappmål. Arbetet med implementeringen av vattendirektivet pågår därmed på nationell, regional och lokal nivå. Länsstyrelsen tycker att det kan förtydligas hur det kommande styrdokumentet under åtgärder förhåller sig till Vattenresursprogrammet.

Borås energi och miljö: Förslag på ny åtgärd under 5a, Att arbeta med att förbättra statusen för yt- och grundvattenförekomster är ett naturligt led i att även säkerställa en långsiktig bra kvalitet på dricksvatten, minska tungmetaller i renat avloppsvatten samt att återföra näringsämnen till jordbruken.

Bräddningar som beror på driftstörningar ska minska.

Uppströmsarbete ska leda till att avloppsslammets kvalitet ständigt förbättras.

Ansvar: Borås energi och miljö

Kommunala funktionsbinderrådet: Det står några rader om Viskan men inte hur vi kan lösa miljöavfallet i Viskan, rådet saknar en strategi för detta.

Synpunkter på etappmål 5B

Bevara och utveckla ett småskaligt odlingslandskap med hög biologisk mångfald.

Centerpartiet: Att marken brukas av aktiva jord- och skogsbrukare är en förutsättning för att nå mål inom hållbar natur och biologisk mångfald. Viktigt att arbetet under denna punkt sker i samverkan med berörda parter.

Synpunkter på uppföljning av miljömål

Miljöpartiet de gröna: I kapitlet uppföljning nämns de nuvarande miljömålen och ”för de mål som inte är uppnådda fortsätter arbetet. Indikatorer knutna till dessa mål kommer att följas i miljömålsuppföljningen”. De miljömål som inte uppnåtts och som fortfarande är relevanta bör återfinnas i de reviderade målen.

Länsstyrelsen: I dokumentet hänvisas till tidigare antagna miljömål som inte har uppnåtts och som man ska fortsätta arbeta med. Länsstyrelsen förstår det som att de miljömålen inte är med i måldokumentet, vilket är synd då de genom att vara med hade gett en bättre helhetsbild och kompletterat de nu föreslagna miljömålen. För beskrivningar och annat kopplat till de målen kan hänvisning till det tidigare dokumentet göras.

Länsstyrelsen tycker att det är positivt att miljömålsuppföljningen kompletteras med uppföljning av energi- och klimatstrategin, miljöarbete i beslut, motioner och projekt samt riktlinjerna för resor. Det är oklart vad etappmålsbedömningen innebär jämfört med miljömålsuppföljningen. Vad är det som skiljer de två bedömningarna/uppföljningarna åt? Under vissa av etappmålen anges utöver uppföljning även kompletterande indikatorer. Hur är tanken att de indikatorerna ska användas? Ska de användas i uppföljningen eller är det en möjlighet? Det hade varit bra med en

Samhällsbyggnadsnämnden: Tillsammans med miljömålen och miljöpolicyen har en uppföljningshandbok tagits fram som i sin nuvarande form uppfattas som otydlig vad gäller inrapportering och ansvarsfördelning. Samhällsbyggnadsnämnden förutsätter att uppföljning och inrapportering kommer att ske i Borås Stads befintliga uppföljningsprogram Stratsys där ansvar och inrapporteringstider förtydligas.

Fritids- och folkhälsonämnden: Förvaltningen anser att uppföljningen och rapporteringen av miljömålen bör ske vid ett tillfälle per år och i samband med årsredovisningen.

Utbildningsnämnden: Förvaltningen anser att strukturen i ”Borås Stads miljömål 2017-2020” kunde förtydligas. Det borde klart framgå vad som skall följas upp av respektive nämnd. Gällande uppföljningen ser förvaltningen det som positivt att åtgärdsarbetet av de reviderade miljömålen förslås ske två gånger per år, vid tertial 2 och årsredovisningen. Med anledning av att alla förvaltningar skall ha ett miljöledningssystem, där mål och åtgärder följs upp, finns risk för dubbelrapportering.

Grundskolenämnden: Nämnden anser att strukturen i styrdokumentet kunde förtydligas. Det är inte i alla sammanhang självklart vad som skall följas upp och av vilken nämnd. En fråga som väcktes är om åtgärderna skall följas upp särskilt eller endast det som står under rubriken ”Uppföljning”.

Under ”Uppföljning” finns i endast indikatorer i nuläget. Om åtgärderna också skall följas upp, bör dessa vara samlade under samma uppföljningsrubrik.

Rubriksättningen skulle kunna förtydligas, till exempel genom att ändra rubriken ”Uppföljning” till ”Indikatorer” eftersom denna term används i det IT-stöd som används för uppföljning av miljömålen.

Nämnden ställer sig frågande till vad som menas med ”kompletterande indikatorer” och hur dessa skiljer sig vad gäller uppföljningen? På etappmål 4a står till exempel Grundskolenämnden inte som ansvarig nämnd. Dock finns nämnden med under rubriken ”Kompletterande indikatorer/uppföljning”. Ett förtydligande gällande vad detta innebär konkret för nämnden bör göras.

Grundskolenämnden: På sidan 27 står att nämnden två gånger per år skall redovisa det åtgärdsarbete som bedrivs samt att nämnden skall godkänna redovisningen. Förvaltningen anser att det är positivt att uppföljning sker vid två tillfällen per år. Förvaltningen ställer sig i detta sammanhang frågande till om detta även inkluderar uppföljning av indikatorer och etappmål. Om inte, föreslår förvaltningen att även indikatorer och mål också skall följas upp som mest två gånger per år.

Svar på synpunkter: Mål från tidigare miljömål är med i det nya förslaget till miljömål i de fall de fortfarande är relevanta. Vilka indikatorer som kommer följas upp är i dagsläget inte klart utan arbetet med uppföljning kommer intensifiera när målen är antagna.

§ 213

Dnr. 2015-2817

Borås Stads miljömål

Miljö- och konsumentnämndens beslut

Miljö- och konsumentnämnden godkänner Borås Stads miljömål och skickar dem till Kommunstyrelsen för fastställande.

Ärendet

Miljö- och konsumentnämnden fick i budget 2016 uppdraget att revidera Borås Stads miljömål 2012-2016. Styrgruppen för revidering av miljömålen anser nu att revideringen är klar och därför skickas miljömålen till Miljö- och konsumentnämnden för beslut.

Miljöförvaltningens synpunkter

Borås Stad har ett aktivt miljöarbete som är väl spritt i organisationen. De senaste åren har Borås Stad klättrat i miljörankningen av Sveriges kommuner och kan numera kalla sig en ledande miljökommun.

Sedan 2013 när miljömålen antogs har ett stort antal förvaltningar och bolag miljöcertifierats. Borås Stad är ledande i Sverige när det gäller hur många skolor som deltar i arbetet med grön flagg. Alla kommunala kök är KRAV-certifierade. Arbetet med miljöcertifiering har även lett till att ett antal events i Borås har miljödiplomerats. Koldioxid utsläppen från fordonsbränsle har minskat med 60 procent. Förvaltningar och bolag kan visa upp fina exempel på byggande av energisnåla hus men även byggande med giftfria och klimatvänliga material. Antalet kommunala naturreservat har ökat och arbetet med de gröna frågorna i fysisk planering har förbättrats. Integreringen av miljöfrågor i upphandling har bland annat lett till en lyckat och uppmärksammat upphandling av köksutensilier. En bra livsmedelsupphandling har även gjort det möjligt att fördubbla andelen ekologiska livsmedel. Miljövänliga upphandlingar gynnar även de kommuner som har upphandlingsavtal med Borås stad. I arbetet med gröna finanser är Borås ett utmärkt exempel i Sverige och bidra även i det globala arbetet.

Miljömålsarbetet i Borås Stad bidrar till att nå de nationella miljö kvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen. Omfattande åtgärder och förändringar i många delar av samhället krävs för att nå målen. Därför pågår det lokala miljömålsarbetet i samspel med andra aktörer lokalt, regionalt och internationellt. Borås Stad driver projekt hållbar landsbygd i Sjuhärad deltar i Alliance for Urban Sustainability och EU-projektet Sinfonia. Nätverken inkluderar ett flertal länder och handlar om hållbar stadsutveckling och hållbara livsstilar.

Forts. § 213

Dnr. 2015-2817

Arbetet med revideringen av miljömålen har gjorts i samverkan med nyckelpersoner inom förvaltningar och bolag, för att säkra att målen blir utmanande utan att vara omöjliga att uppnå. En styrgrupp med politiker från Miljö- och konsumentnämnden samt de två kommunalråden har diskuterat målformuleringar under resans gång. De reviderade miljömålen har varit på remiss under våren 2017 och har ändrat utifrån de synpunkter som kom in.

Beslutsgång

Ordförande finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Beslutsunderlag

Miljöförvaltningens tjänsteskrivelse 2017-11-07
Borås Stads miljömål.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

TID OCH PLATS

Tisdagen den 21 november 2017, kl. 17:00 – 20.00, Sobacken Borås

Ljour: 17.50–18.20

Omfattning

§§197-219

Beslutande

Anita Persson (V)	Ordförande
Karl-Eric Nilsson (C)	Förste vice ordförande
Lasse Jutemar (MP)	Andre vice ordförande
Per Månsson (M)	
Inga-Britt Olsson (M)	
Jan-Åke Carlsson (S)	
Irving Torstenson (SD)	

Tjänstgörande ersättare

Cecilia Kochan (S) för Cristina Nichta (S)	§§ 197-219
Alexander Andersson (C) för Marcus Nilsen (L)	§§ 197-219

Närvarande ersättare

Joel Carlberg-Torsell (V)
Susanne Karlsson (SD)
Sofia Sandängar (M)
Katrine Andersson (M)
Sumeyya Gencoglu (MP)

Ledamöter som meddelat förhinder

Magnus Persson (S)
Cristina Nichta (S)
Marcus Nilsen (L)
Magnus Sjö Dahl (KD)

Tjänstemän och övriga

Miljöchef Agneta Sander	§§ 197-219	Nämndsekreterare Marlene Andersson	§§ 197-219
Avdelningschef Zygmunt Cieslak	§§ 197-219	Administratör Maj-Britt Johansson	§§ 197-219
Avdelningschef Annelie Johansson	§§ 197-219		
Avdelningschef Karin Öhman	§§ 197-219		
Avdelningschef Niclas Björkström	§§ 197-219		

Justering

Per Månsson (M) utses att justera och Inga-Britt Olsson (M) utses till justerarens ersättare.
Protokollet justeras 2017-11-24 på Miljöförvaltningens expedition.

Nämndsekreterare Marlene Andersson

Ordförande Anita Persson

Justerande Per Månsson

Justering har tillkännagivits genom anslag den 2017-11-24 på kommunens anslagstavla. Protokollet förvaras på Miljöförvaltningen.

Nr 11

Ombildning och namnändring av Borås Textile Fashion Center AB, likvidering av Borås Kongresscenter AB samt överföring av hyresavtal och uppdraget inköp av inventarier till det nybildade bolaget

2018-01-22 Dnr KS 2017-00835

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta:

Borås Stad Textile Fashion Center AB ombildas och byter namn 2018-03-27 till Akademiplatsen AB (arbetsnamn).

Bolaget Borås Kongresscenter AB likvideras omgående efter 2018-03-27.

Hyresavtalet på kongresshuset med bolaget Eolus 6 AB samt KFs beslut om inköp av inventarier för kongresshuset överförs till det ombildade bolaget Akademiplatsen AB.

Sammanfattning

Ett nytt bolag bildas med arbetsnamnet Akademiplatsen AB. Det nya bolaget tar över de uppgifter som idag ligger på Borås Stad Textile Fashion Center AB och Kongresscenter AB. Akademiplatsen AB skall ha en samordnande funktion för verksamheten i och kring Textile Fashion Center och för det nya kongresshuset. De befintliga bolagen Borås Stad Textile Fashion Center AB och Borås Kongresscenter AB läggs ner.

Ärendet i sin helhet

Bakgrund

Kommunfullmäktige har 2016-03-17 och i samband med fastställande av nämndsorganisationen fr.o.m. 2017-01-01 gett Kommunstyrelsen i uppdrag att svara för ett antal utredningsuppdrag avseende bolagen.

Uppdragen motsvarar de förslag som lämnades av den politiska styrgruppen för översyn av nämndsorganisationen.

Ett av uppdragen var att göra en särskild utredning kring Borås Textile Fashion Center AB (BSTF AB) avseende bl.a. strukturer och samordningsmöjligheter. Frågan har behandlats av den politiska styrgruppen vid mötet 2016-12-01.

Nuvarande bolag

Borås Stad Textile Fashion Center AB, BSTF

BSTF startade 2013 och har förenklats följande uppgifter:

- Stötta och skapa förutsättningar för verksamheterna i Textile Fashion Center
- Marknadsföra Textile Fashion Center och berätta om dess innehåll och vad som händer i huset.
- Fungera som en plattform för samverkan mellan olika delar i Textil Fashion Center.

Genom att tillhandahålla gemensamhetsytor, den s.k. ”Gula zonen”, som består av kommunikationsytor, reception/informationsdisk och ett mindre antal mötesrum skapar man förutsättningar för verksamheten i huset och får för detta ett årligt koncernbidrag på knappt 9 mnkr.

Borås Kongresscenter AB

Genom bolaget skall man tillse att kongresshuset i Borås, Eolus 6, får rätt funktioner för att på bästa sätt främja kongressverksamheten i Borås.

Bolaget skall förhyra kongresshusfastigheten Eolus 6 och erbjuda marknaden att på marknadsmässiga villkor hyra för kongressverksamheten ändamålsenliga lokaler.

Bolaget kommer att investera ca 32 mnkr i inventarier i det nybyggda kongresshuset.

Nytt bolag

Akademiplatsen AB

Syftet med Borås Kongresscenter AB är snart uppfyllt och genomfört. Funktionen att vara en hyresvärd till den externa kongresshusoperatören kvarstår och behöver kunna utvecklas framöver.

Kongresshuset är liksom verksamheten i Textile Fashion Center en del av innovationssystemet i Borås och ett gemensamt bolag kan leda till fortsatt innovation och utveckling för området och de verksamheter som finns där.

Ägardirektiv för Akademiplatsen AB

Kommunen skall genom Borås Stadshus AB äga bolaget för att driva och utveckla området kring Akademiplatsen. Bolaget skall ha en samordnande funktion för Borås Kongress och arbeta med ett centrum, Textile Fashion Center, där verksamheter inom områdena vetenskap, kompetens, kultur, innovation och näringsliv främst inom textil och mode, skall samverka för att attrahera möten, besökare, skapa tillväxt, initiera förnyelse och företagsutveckling, både lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Styrelse för Akademiplatsen AB och ledningsråd

Fem ordinarie styrelseledamöter som är politiskt tillsatta. Inga ersättare i styrelsen.

Som ett ledningsråd för bolaget på taktisk nivå tillsätts följande deltagare:

VD Akademiplatsen - ordförande

Fastighetsägaren Kanico

Science Park Borås

Textilhögskolan

Textilmuséet

Inkubatorn

Smart Textiles

Nordisk Textilakademi/Proteko

MarketPlace Borås

Convention Bureau

Samverkan

Ej aktuellt.

Beslutet expedieras till

1. Borås Stadshus AB
2. Borås Stad Textile Fashion Center AB

Ulf Olsson
Kommunalråd

Magnus Widén
Ekonomichef

Nr 12

Aktieöverlåtelse mellan Borås Stad och Industribyggnader i Borås AB avseende aktierna i Borås Lokaltrafik AB

2018-01-22 Dnr KS 2017-00806

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Samtliga aktier i Borås Lokaltrafik AB överläts 2018-04-30 till Industribyggnader i Borås AB, i enlighet med upprättat aktieöverlåtelseavtal. Köpeskillingen ska motsvara Borås Lokaltrafik AB: s bokförda egna kapital per överlåtelseögonblicket, vilket bedöms uppgå till 305 000 kronor.

Styrelsen i Industribyggnader i Borås AB uppdras att utveckla Borås Lokaltrafik AB i enlighet med av Kommunfullmäktige fastställd bolagsordning och ägardirektiv.

Sammanfattning

Borås Lokaltrafik AB: s huvudsakliga verksamhet har upphört i april 2017, och verksamheten framöver består av förvaltning och uthyrning av ägd fastighet. Med anledning därav sker en organisatorisk förändring, där Industribyggnader i Borås AB förvärvar aktierna av Borås Stad, och Borås Lokaltrafik AB blir ett dotterbolag till Industribyggnader i Borås AB.

Ärendet i sin helhet

Borås Lokaltrafik förlorade per april 2017 driftsoperatörsavtalet avseende stadstrafiken. Bolagets verksamhet består efter detta enbart av att förvalta och hyra ut Strömsdalsfastigheten inklusive bussgarage. Med anledning av att bolagets huvudsakliga verksamhet upphört minskades bolagets styrelse vid bolagsstämman den 31 mars 2017.

Dialog har förts mellan Borås Stad, Borås Lokaltrafik AB och Industribyggnader i Borås AB kring Borås Lokaltrafik AB: s framtida organisation. Industribyggnader i Borås AB har därefter inkommit med framställan om köp av Borås Lokaltrafik AB.

Då verksamheten nu består av förvaltning och uthyrning av industrifastighet bedöms det naturligt att Industribyggnader i Borås AB övertar ansvaret och ägandet av verksamheten. Verksamheten läggs tills vidare som ett dotterbolag till Industribyggnader i Borås AB istället för att fusionera bolagen, främst för att bibehålla en handlingsfrihet avseende Strömsdalsfastighetens framtida användningsområde.

Samtliga aktier i Borås Lokaltrafik AB föreslås därför överlåtas 2018-04-30 till Industribyggnader i Borås AB. Köpeskillingen sätts till belopp motsvarande Borås Lokaltrafik AB:s bokförda egna kapital per överlåtelse tidpunkten. Köpeskillingen bedöms därmed uppgå till 305 000 kronor, förutsatt att aktieutdelning av det fria egna kapitalet beslutas på bolagsstämma och verkställs före överlåtelsen.

Köparen avser driva Borås Lokaltrafik AB vidare med oförändrad verksamhet. Den personal som finns anställd i bolaget vid tillträdesdagen 2018-04-30 jobbar vidare med oförändrade anställningsvillkor. Anställningen för bolagets nuvarande VD fortlöper med oförändrade anställningsvillkor till och med 2018-04-30, varefter anställningen upphör.

Kommunfullmäktige beslutar separat om styrelse i bolaget. Styrelsen utgörs av presidiet i moderbolagets styrelse.

Kommunfullmäktige beslutar separat om bolagsordning och ägardirektiv för de kommunala bolagen, att fastställas på bolagsstämmorna i mars 2018.

Beslutsunderlag

1. Beslutsförslag
2. Kommunfullmäktigeskrivelse
3. Framställan från Industribyggnader i Borås AB -köp av Borås Lokaltrafik AB
4. Förslag till aktieöverlåtelseavtal

Samverkan

Ej aktuellt

Ulf Olsson
Kommunstyrelsens ordförande

Magnus Widén
Ekonomichef

Borås 2017-12-08

IBAB / Lars Nordin

Kommunfullmäktige Borås Kommun

Framställan - köp av Borås Lokaltrafik AB.

I enlighet med förda förhandlingar samt bifogade handlingar och fattat beslut 2017-12-08 av styrelsen för Industribyggnader i Borås AB, "IBAB". Föreslår styrelsen och verkställande direktören Kommunfullmäktige:

att ge Industribyggnader i Borås AB, tillstånd att förvärva Borås Lokaltrafik AB. Bolaget kommer efter förvärv att bli ett dotterbolag till IBAB,

Köpeskillingen för bolaget är förhandlad till 305.000 kr, i enlighet med bifogat köpekontrakt.

Styrelsen för IBAB föreslår: att Kommunfullmäktige beslutar:

att Industribyggnader i Borås AB får tillstånd att genomföra köp av Borås Lokaltrafik AB:s samtliga aktier, till en köpeskillning om 305.000 kr. (trehundrafemtusen kronor).

att uppdra åt styrelsen i IBAB att som dotterbolag utveckla bolagets verksamhet i enlighet med av Kommunfullmäktige fastställd bolagsordning.

att dotterbolaget i tillämpliga delar skall följa samma ägardirektiv och bolagsordning som moderbolaget.

Dag som ovan

Industribyggnader i Borås AB

Magnus Johansson

Styrelseordförande

Lars Nordin

Verkställande direktör

MELLAN

Borås Stad, 212000-1561, (nedan kallat "Säljaren")

OCH

Industribyggnader i Borås AB, 556080-0087, (nedan kallat "Köparen")

HAR DENNA DAG TRÄFFATS FÖLJANDE

AVTAL OM ÖVERLÅTELSE AV AKTIE

1. Överlåtelse och vissa definitioner

Härmed avtalas om överlåtelse av samtliga aktier ("Aktierna"), i Borås Lokaltrafik AB 556043-2246, ("Bolaget"), från Säljaren till Köparen på i detta avtal intagna villkor.

Aktierna skall tillträdas den 30 april 2018 ("Tillträdesdagen").

2. Köpeskillingen och dess betalning

Köpeskillingen uppgår till värdet på Bolagets bokförda egna kapital per 2017-12-31, med avdrag för per tillträdesdagen beslutad och utbetald vinstutdelning. Köpeskillingen beräknas på motsvarande sätt som nedanstående per Avtalsdagen preliminära köpeskillning:

Eget kapital 2016-12-31	63 692 tkr	
-Avgår utdelat efter beslut på bolagsstämman 2017-03-31	-15 000 tkr	
Prognosticerat resultat 2017 (enligt rapport per 17-08-31)	8 800 tkr	
-Avgår skatt på resultat 22 %	-1 936 tkr	
-Ev utdelning som beslutas på Bolagets stämman 2018-03-27 och utbetalas före 2018-04-30	-55 251 tkr	Fritt ek 16-12-31: 63 387 tkr Utdelning 17: -15 000 tkr Årets prognos 17: 6 864 tkr =Summa: 55 251 tkr
Preliminär köpeskillning	305 tkr	

Köpeskillingen skall av Köparen erläggas kontant genom insättning på av Säljaren angivet konto på Tillträdesdagen.

Säljaren skall mot erhållande av köpeskillingen till Köparen överlämna aktiebrev, aktiebok samt skriftlig generalfullmakt för Köparen att från och med Tillträdesdagen företräda Bolaget i obegränsad omfattning.

3. Perioden mellan avtals- och tillträdesdag

Säljaren skall under perioden mellan Avtalsdagen och Tillträdesdagen tillse att Bolagets verksamhet bedrivs enligt tidigare tillämpade affärsprinciper och att Bolagets ledning i alla för Bolaget väsentliga frågor rådgör med Köparens representant. Köparen skall ha rätt till full insyn i Bolaget. Säljaren skall omedelbart informera Köparen om varje omständighet som medför eller kan komma att medföra avvikelse från lämnad garanti eller utfästelse.

4. Bolagets styrelse

Kommunfullmäktige i Borås beslutar om styrelse i Bolaget. Styrelsen utgörs av presidiet i moderbolagets styrelse.

5. Underlag för överlåtelsen

Säljaren garanterar att inte medvetet eller på grund av oaktsamhet underlåtit att till Köparen lämna någon uppgift eller upplysning, som är eller borde vara känd för Säljaren, och som måste antas vara av betydelse för Köparens bedömning av de sålda Aktierna och Bolaget, såsom Bolagets fasta och lösa egendom, dess förpliktelser, ställning och verksamhet samt personalförhållanden.

6. Bolagets aktier

Säljaren garanterar att

- a) Bolagets aktiekapital uppgår till 250 000 kronor fördelat på 2 500 aktier á 100 kr.
- b) Ovan omnämnda aktier utgör samtliga av Bolaget utgivna aktier och att dessa till fullo betalats
- c) Säljaren innehar Bolagets samtliga aktier med full äganderätt och att dessa ej graveras av panträtt, optionsrätt, överlåtelsebegränsningar i avtal eller bolagsordningen eller andra belastningar
- d) Alla Bolagets aktier har samma rätt
- e) Beslut ej fattats om utgivande av nya aktier, teckningsoptioner eller konvertibler.

7. Ekonomiska förhållanden

Så vitt gäller Bolagets ekonomiska förhållanden garanterar Säljaren per Tillträdesdagen att inga finansiella krediter upptagits eller säkerheter lämnats utöver vad som framgår av årsredovisningen per 2016-12-31.

8. Personal

Köparen avser driva Bolaget vidare med oförändrad verksamhet. Den personal som finns anställd i Bolaget vid Tillträdesdagen jobbar vidare med oförändrade anställningsvillkor. Anställningen för Bolagets nuvarande VD fortlöper med oförändrade anställningsvillkor till och med 2018-04-30, varefter anställningen upphör.

Bolaget har ansvar för pensionsförpliktelser för VD och övrig personal. I bilaga till detta avtal framgår specificering av dessa pensionsförpliktelser inklusive per försäljningstillfället aktuell storlek på pensionsavsättningen.

9. Bolagets avtal och förbindelser

Säljaren garanterar att

- a) Bolaget inte är bundet av något avtal eller någon förbindelse som är främmande för Bolagets verksamhet eller som ingåtts på annat än för branschen sedvanliga och marknadsmässiga villkor.

10. Skatter och avgifter; garanti

Säljaren garanterar att

- a) Erforderliga avsättningar för skatter, avgifter och andra pålagor har skett i Bolaget.
- b) Bolaget ej är eller kommer att bli föremål för eftertaxering, skattetillägg eller andra liknande åtgärder med avseende på verksamheten fram till Tillträdesdagen.
- c) Bolaget löpande har fullgjort och intill Tillträdesdagen kommer att fullgöra betalningar avseende skatter, avgifter och andra pålagor på föreskrivet sätt

11. Övrigt; garanti

Säljaren garanterar att

- a) Bolaget ej är inblandat i rättegång, skiljeförfarande eller annan tvist, som kan medföra kostnad, och att tvist ej heller framdeles kommer att uppstå på grund av omständighet hänförlig till tiden före Tillträdesdagen.
- b) Bolaget inte har lämnat vilseledande eller felaktig information avseende eventuella förelägganden.
- c) Bolaget per tillträdesdagen, utöver i bilaga angivna personer, inte har någon ytterligare anställd personal.
- d) Bolagets fastigheter och övriga tillgångar intill Tillträdesdagen är fullvärdesförsäkrade mot brand och annan skada.
- e) Bolaget har såvitt säljaren känner till, före tillträdesdagen inte har förorsakat föroreningar i sådan omfattning att efterbehandling eller andra återställningsåtgärder kan föreläggas av myndighet enligt per, avtalsdagen gällande miljölagstiftning eller annan lag.
- f) Bolaget, såvitt säljaren känner till, inte kommer åläggas skadestånd, normerat skadestånd, vite, företagsbot eller annan förpliktelse till följd av, miljöansvar, eller på annan grund avseende förhållanden som inträffat före tillträdesdagen i strid med då gällande lag.

12. Brist i garanti

Har Säljaren i detta avtal garanterat eller framgår det eljest av omständigheterna att Säljaren utfäst sig att svara för visst förhållande skall, om Säljaren brister i sådan garanti eller utfästelse, Köparen kompenseras med en krona för varje krona som brister.

13. Villkor

Detta avtal är för sin giltighet beroende av att Borås Stads Kommunfullmäktige har beslutat om aktieöverlåtelsen före Tillträdesdagen.

14. Extra bolagsstämma

Köparen skall snarast efter Tillträdet hålla extra bolagsstämma i Bolaget.

15. Skiljedom

Tvist i anledning av detta avtal skall slutligt avgöras av Borås Stads juridiska enhet, i enlighet med Kommunfullmäktige i Borås beslut om internt skiljedomsförfarande.

16. Avslutning

Av detta avtal har två originalexemplar upprättats varav parterna tagit var sitt.

Borås den

Borås Stad

Industribyggnader i Borås AB

_____
Namnförtydligande:

_____
Namnförtydligande:

Nr 13

Koncernbidrag år 2017 inom koncernen Borås Stadshus AB

2018-01-22 Dnr KS 2018-00081

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Borås Stadshus AB:s förslag till preliminära koncernbidrag godkänns. Kommunstyrelsen delegeras att efter förslag från Borås Stadshus AB besluta om slutliga koncernbidrag.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis föreslås Borås Stadshus AB erhålla totalt 44,0 mnkr i koncernbidrag. Av detta stannar 2,4 mnkr i moderbolaget, och återstående 41,6 mnkr lämnas i koncernbidrag till Borås Djurpark AB, BoråsBorås TME AB, Borås Stad Textile Fashioncenter AB samt Inkubatorn i Borås AB.

Ärendet i sin helhet

Genom koncernen Borås Stadshus AB ges möjligheter att via koncernbidrag överföra resultat från ett bolag till ett annat. Då moderbolaget Borås Stadshus AB samt dess dotterbolag Borås Djurpark AB, BoråsBorås TME AB, Borås Stad Textile Fashioncenter AB samt Inkubatorn i Borås AB har strukturella underskott så måste ca 44 mnkr styras till dessa från andra bolag inom koncernen.

Kommunfullmäktige har att utifrån preliminära resultat besluta om de koncernbidrag som ska ligga till grund för varje bolags årsredovisning. Eftersom de slutliga bolagsresultaten ofta kan skilja sig något från de preliminära föreslår Kommunstyrelsen att Kommunfullmäktiges beslut om koncernbidrag blir principiellt och preliminärt och kan justeras av Kommunstyrelsen om de slutliga bolagsresultaten senare förändras.

Bolagen i koncernen Borås Stadshus AB redovisar följande preliminära resultat efter finansiella poster för 2017:

	Belopp i mnkr
Borås Stadshus AB	-452,4
Borås Elnät AB	94,2
Borås Energi och Miljö AB	157,9
Borås Djurpark AB	-11,6
Borås kommuns Parkerings AB	14,1
Industribyggnader i Borås AB	10,8
BoråsBorås TME AB	-19,2
BSTF AB	-8,2
Inkubatorn i Borås AB	-2,2
	-216,6

Borås Elnät AB föreslås att för 2017 lämna 29,9 mnkr i koncernbidrag och Borås kommuns Parkerings AB föreslås lämna 14,1 mnkr. Borås Djurpark AB föreslås erhålla 11,8 mnkr i koncernbidrag, BSTF AB föreslås erhålla 8,2 mnkr, BoråsBorås TME AB föreslås erhålla 19,2 mnkr samt Inkubatorn i Borås AB föreslås erhålla 2,4 mnkr, för att därefter redovisa resultat på +/- 0 kr. För Industribyggnader i Borås AB föreslås att bolaget konsoliderar sig till fullt och inte lämnar något koncernbidrag. Borås Energi och Miljö AB kommer i slutligt resultat visa ett underskott efter gjord nedskrivning av anläggningstillgångar, vilket möts av det tidigare beslutade aktieägartillskottet.

Sammanfattningsvis föreslås Borås Stadshus AB erhålla totalt 44,0 mnkr i koncernbidrag. Av detta stannar 2,4 mnkr i moderbolaget, och återstående 41,6 mnkr lämnas i koncernbidrag till Borås Djurpark AB, BoråsBorås TME AB, Borås Stad Textile Fashioncenter AB samt Inkubatorn i Borås AB.

Beslutsunderlag

1. Beslutsförslag
2. Kommunfullmäktigeskrivelse
3. Bilaga: Förslag till koncernbidrag 2017

Ulf Olsson
Kommunstyrelsens ordförande

Magnus Widén
Ekonomichef

Förslag till koncernbidrag 2017*belopp i tkr om inte annat anges*

	<u>Borås Stadshus</u>	<u>Borås Elnät</u>	<u>Borås Energi o M</u>	<u>Borås Djurpark</u>	<u>Parkerings AB</u>	<u>IBAB</u>	<u>Borås</u> <u>Borås TME</u>	<u>BSTF</u>	<u>Inkubatorn</u>	<u>Totalt</u>
RÖRELSENS INTÄKTER	0	324 880	965 574	64 222	38 999	31 413	4 832	3 485	9 150	1 442 555
RÖRELSENS KOSTNADER	-941	-222 090	-792 109	-74 771	-24 088	-18 426	-23 971	-11 678	-11 132	-1 179 206
Goodwill										
RÖRELSERESULTAT	-941	102 790	173 465	-10 549	14 911	12 987	-19 139	-8 193	-1 982	263 349
Summa finansiella poster	-451 418	-8 610	-15 612	-1 071	-845	-2 231	-14	-9	-200	-480 010
Extraordinära poster										0
RESULTAT EFTER FINANSIELLA OCH EXTRAORDINÄRA POSTER	-452 359	94 180	157 853	-11 620	14 066	10 756	-19 153	-8 202	-2 182	-216 661
<i>Budget 2017, mnkr</i>	-2,4	72,6	86,2	-13,4	6,4	6,0	-19,6	-9,0	-2,4	124,5
Koncernbidrag, erhållna	2 362			11 836			19 183	8 202	2 400	43 983
Koncernbidrag, lämnade		-29 867			-14 116					-43 983
Bokslutsdispositioner										0
Förändring periodiseringsfond					50					50
Avskrivningar utöver plan										0
Övrigt										0
Summa	2 362	-29 867	0	11 836	-14 066	0	19 183	8 202	2 400	50
RESULTAT FÖRE SKATT	-449 997	64 313	157 853	216	0	10 756	30	0	218	-216 611

Nr 14

Träbyggnadsstrategi

2018-01-22 Dnr KS 2016-00843

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

Anta Träbyggnadsstrategi för Borås Stad.

Mot beslutet reserverar sig Patric Silfverklunga (SD) till förmån för sitt yrkande att Kommunfullmäktige ej antar Träbyggnadsstrategi för Borås Stad.

Vidare reserverar sig Annette Carlson (M), Morgan Hjalmarsson (L), Marie Fridén (M) och Hans Gustavsson (KD) till förmån för ett tilläggsyrkande att rubriken ”Trä ska alltid prövas som huvudalternativ” ändras till ”Trä bör alltid prövas som huvudalternativ”.

Ärendet i sin helhet

År 2015 presenterade Centerpartiet ett budgetförslag som bidrog till att Samhällsbyggnadsnämnden fick i uppdrag att ta fram ett förslag på en träbyggnadsstrategi. Förslaget har sedan skickats ut på remiss till tio nämnder och bolag.

Det har kommit in totalt tio remissvar. Sju remissvar tillstyrker förslaget och två remissvar avstyrker förslaget. Stadsrevisionen har avstått från att yttra sig.

Kommunstyrelsens synpunkter har tillgodosetts med undantag av synpunkten att strategin även borde innehålla mål, aktiviteter eller några slags handlingsplaner. Samhällsbyggnadsnämnden svarar att detta inte är aktuellt utan att en handlingsplan tas fram efter att strategin är fastställd. En strategi är till för att peka ut och fungera som vägval för att nå målen för Borås.

Efter samrådet har en del revideringar och strykningar gjorts. Mest noterbart är att det förslag som nu ligger för antagande har bytt ut *ska*-krav till *bör*-krav. Det innebär att strategin inte är fullt så kravställande som den ursprungligen kunde ses som, utan snarare fungerar som en rekommendation och ett vägval vid byggnation.

Beslutsunderlag

1. Träbyggnadsstrategi Borås Stad 2017-11-07
2. Remissammanställning 2017-11-07

Tom Andersson
Kommunalråd

Bengt Himmelmann
Chef för strategisk samhällsplanering

- **Strategi**

Program

Plan

Policy

Riktlinjer

Regler

Borås Stads
Träbyggnadsstrategi

Borås Stads styrdokument

Aktiverande

STRATEGI – avgörande vägval för att nå målen för Borås

PROGRAM – verksamheter och metoder i riktning mot målen

PLAN – aktiviteter, tidsram och ansvar

Normerande

POLICY – Borås Stads hållning

RIKTLINJER – rekommenderade sätt att agera

REGLER – absoluta gränser och ska-krav

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Datum: xxxx

För revidering ansvarar: Samhällsbyggnadsnämnden

Dokumentet gäller till och med: 2021

Träbyggnadsstrategi - Borås Stad

Inledning

Borås har en lång tradition av att bygga bostäder i trä. Den tidiga handelsstaden bestod av handelsgårdar uppförda i trä, som var det lokala materialet som fanns till hands. Trä var det naturliga valet fram till industrialismens genombrott vid slutet av 1800-talet då det fick hård konkurrens av tegel och senare även av betong. Men kunskapen om att bygga i trä har alltid funnits kvar.

Under senare år har trä återigen hamnat i fokus. De senaste decennierna har forskningen och den tekniska utvecklingen gått snabbt framåt och trä anses nu vara ett bra alternativ som ekologiskt hållbart material. Dagens forskning pekar mer och mer på behovet av att se byggprocessens roll ur ett klimatperspektiv. Trä har där en roll att spela som förnyelsebart byggmaterial.

Som resultatet av en ökad medvetenhet kring klimatfrågor har trä återigen blivit ett konkurrenskraftigt och miljövänligt alternativ som Borås Stad vill se mer av.

Ambitionen att öka träbyggandet i Borås väcktes redan 2012 då kommunen deltog i det nationella projektet Trästad 2012. Ur projektet utvecklades idén om att arbeta fram en träbyggnadsstrategi för Borås Stad som ska ge riktlinjer för hur träbyggandet kan utvecklas vidare de närmsta åren.

Dokumentet ska leda fram till att andelen träbyggnationer ökar och att det i sin tur ska ge effekter på miljö och klimat. Borås Stad vill se fler ekologiskt hållbara och återvinningsbara byggnader som dessutom skapar ett hälsosamt inomhusklimat.

Borås Stads vision och målsättning

Träbyggnadsstrategin tar sin grund i Borås Stads övergripande målsättningar och vision där ett ökat träbyggande kan ansluta till.

I Borås Stads vision 2025 beskrivs bland annat hur framtidens stadsplanering ska se ut. Ambitionen är att mark, vatten och fysisk miljö används så att en långsiktigt god hushållning tryggas utifrån en ekologisk, social och ekonomisk dimension. Återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås. Kommunen ska verka för ett ekologiskt byggande med en minimerad förbrukning av vatten och energi, en medveten avfallshantering samt materialval som inte innehåller ämnen som skadar hälsa eller miljön.

Genom att vid nybyggnad ställa krav på energianvändning, energiförsörjning, byggmetod, materialval och avfallshantering ökar möjligheten att nå flera av de nationella miljömålen och till den långsiktiga utvecklingen av ett hållbart samhälle. I dag finns flera olika certifieringssystem med kravmodeller för hållbart byggande. Krav på hållbart byggande ska ställas vid bygge av kommunens egna fastigheter, men även vid försäljning av mark för nybyggnation.

Strategier

Strategin ska stimulera till ökad användning av trä i byggandet för Borås Stad men även för trä- och byggindustrin i övrigt. Trä i byggnationer är en viktig komponent i byggandet av ett hållbart samhälle.

I första hand omfattas Lokalförsörjningsnämnden och de kommunala bostadsbolagen av strategin. Kommunala aktörer ska ligga i framkant och gå i täten när det gäller träbyggande. De kommunala bolagen utgör en viktig grund för en hållbar stadsutveckling.

För att en byggnad ska definieras som träbyggnad bör stommen till huvuddelen utgöras av träbaserat material, men så stor andel som möjligt av byggnaden bör helst vara av trä.

Borås Stad vill att det som byggs ska kunna demonteras på ett hållbart sätt.

Trä ska alltid prövas som huvudalternativ

Kommunala aktörer och bolag bör ha med trä som ett huvudalternativ vid nybyggnation och tillbyggnad för att avgöra vilket material som är mest lämpligt vid varje projekt. Om en prövning visar att det i ett enskilt fall inte är möjligt att bygga med trä bör orsakerna till detta redovisas.

Kommunala aktörer bör göra en livscykelanalys i varje enskilt projekt. Borås Stad bör inom sin organisation arbeta upp en kompetens kring livscykelanalyser och trä för att bättre kunna jämföra trä med andra alternativ ur kostnadssynpunkt. Även privata aktörer bör göra en enkel livscykelanalys i ett tidigt skede.

Föra dialog med näringslivet

Borås Stad bör föra en aktiv och tidig dialog med byggherrar, arkitekter, entreprenörer och forskare för att utveckla träbyggandet.

Planer, markanvisningar och exploateringsavtal ska utnyttjas som ett tillfälle för dialog med byggherrar som vill utveckla träbyggandet.

Samarbeta med forskningen

Träbyggandet står inför en mängd utmaningar som bäst möts genom mer forskning och fler pilotprojekt. Borås Stad bör föra en aktiv och konstruktiv dialog med Högskolan i Borås och branschorganisationer för att utveckla träbyggandet i närområdet.

Borås Stad bör skapa möjligheter för exempelvis RISE (tidigare SP) att utveckla träbyggandet i närområdet och bredda kompetensen om träbyggande inom byggsektorn.

BORÅS
STAD

Postadress 501 80 Borås **Besöksadress** Stadshuset, Kungsgatan 55
Telefon 033-35 70 00 **e-post** boras.stad@boras.se **Webbplats** boras.se

Träbyggnadsstrategi - Borås Stad

År 2015 presenterade Centerpartiet ett budgetförslag som bidrog till att Samhällsbyggnadsnämnden fick i uppdrag att ta fram ett förslag på en träbyggnadsstrategi. Förslaget har sedan skickats ut på remiss till tio nämnder och bolag.

Ur Centerpartiets förslag till budget 2016

”Trästadens Borås” är ett angeläget projekt för oss. Genom att bygga med trä kan den svenska skogen, som är en av våra starkaste tillgångar, användas som resurs samtidigt som det blir ett hållbart byggande. Ett fint exempel på hållbart byggande i trä finns i Fristad, där Fribo AB lyckats bygga hyresrätter i två punkthus med grundstomme i trä. Vi vill att Borås Stad fortsätter samverka med SP (nuvarande RISE) i dessa frågor.

Centerpartiet är av uppfattningen att alla kommunala bostadsbolag vid nyproduktion ska överväga att bygga med grundkonstruktion i trä. Vi vill att det ska tas fram en trästadsstrategi för att klargöra när, var och hur det är lämpligt med träbebyggelse i Borås. Vi uppdrar till Samhällsbyggnadsnämnden att ta fram förslag på en träbyggnadsstrategi.

Sammanfattning av remissvar

Det har kommit in totalt tio remissvar. Sju remissvar tillstyrker förslaget och två remissvar avstyrker förslaget. Stadsrevisionen har avstått från att yttra sig.

Kommunstyrelsen

Tillstyrker förslaget. Det är positivt att förslag till en träbyggnadsstrategi tagits fram för att öka träbyggandet, men det behöver kompletteras före antagande i Kommunfullmäktige: målet med strategin behöver förtydligas och den behöver efterföljas av en handlingsplan med konkreta mål, aktiviteter och ansvarsfördelning för att stimulera byggandet med trä.

Som markägare är det idag omöjligt att ställa krav på vad som byggs vid ny- och tillbyggnation och till vilken kvalitet. Denna formulering behöver strykas.

Mot beslutet reserverade sig Morgan Hjalmarsson (L), Marie Fridén (M), Falco Guldenpfennig (KD) och Oliver Öberg (M) till förmån för alternativt förslag.

Kommentar

I förslaget fanns följande formulering med: ”Borås Stad ska som markägare styra och ställa krav på vad som byggs vid ny- och tillbyggnation och till vilken kvalitet.” I remissvaren framkom det att kommunen som markägare inte har möjlighet att ställa krav på vad som byggs vid ny- och tillbyggnation och till vilken kvalitet. Denna formulering har därför strukits ur förslaget.

I nuläget är det inte aktuellt att besluta om mål, aktiviteter eller några slags handlingsplaner. En handlingsplan tas fram efter att strategin är fastställd. En strategi är till för att peka ut och fungera som vägval för att nå målen för Borås.

Miljö- och konsumentnämnden

Tillstyrker förslaget. Ökad träbyggnation ligger i linje med Borås Stads miljömål och Energi- och klimatstrategin, som har som avsikt att minska klimatavtrycket från byggnader. Däremot innehåller strategin inga tydliga strategier. Punkterna som listas i dokumentet bör formuleras om som strategier med tydlig ansvarsfördelning.

Dokumentet blir lättare att förstå om dessa punkter formuleras som strategier, där varje strategi får en tydlig ansvarig. Regler är något som vi inte får göra avsteg ifrån och får därför endast användas där det är absolut nödvändigt. Livscykelanalyser i samband med byggnation är omfattande och det är sannolikt inte nödvändigt att göra detta varje gång.

Kommentar

Rubriken ”Ansvar och regler” är nu borttagen, punkterna är borttagna och nu finns en aktör kopplad till varje handling, vilket visar på en tydligare ansvarsfördelning. Texten är även formulerad mer som strategier.

Det reviderade förslaget av träbyggnadsstrategin är nu omformulerat när det handlar om att göra livscykelanalyser. I stället för att analysen ska ses som ett krav, är det nu formulerat som en rekommendation: ”Kommunala aktörer bör göra en livscykelanalys i varje enskilt projekt.”.

Tekniska nämnden

Tillstyrker förslaget. Tekniska nämnden ser förslaget som ett steg mot att minska påverkan på miljö och klimat, inte minst utifrån att tekniken med att bygga i trä har utvecklats så att även högre hus kan komma ifråga. Möjligtvis skulle strategin vara som ett eget dokument, separerade från vad som skrivs om ansvar och regler.

Kommentar

Rubriken ”Ansvar och regler” är nu borttagen. Texten är även formulerad mer som strategier.

Kulturnämnden

Tillstyrker förslaget. Avsikten att främja nybyggnation med mer hållbara byggnadsmaterial är intressant och välbehövlig för framtiden. Det finns inga kulturmiljömässiga hinder mot en träbyggnadsstrategi för nybyggande.

Borås Energi och Miljö AB

Tillstyrker förslaget. Förslaget ligger helt i linje med ”Hållbar stadsbyggnad”. Dessutom är Boråsbygden en utpräglad skogsbygd. I Borås finns också expertis inom trähusforskning på RISE (Research Institutes of Sweden) och på Högskolan i Borås byggnadsingenjörsutbildning med inriktning mot hållbar byggnation. Även inom Borås Energi och Miljö finns kompetens och resurser för att kraven på en byggnads långsiktiga energianvändning, energiförsörjning och avfallshantering ska kunna uppfyllas.

Fristadbostäder AB

Tillstyrker förslaget. Ett steg i rätt riktning! Det är bevisat att det går att bygga lika kostnadseffektivt med trästomme som med de traditionella materialen, med skillnaden att med trä får vi många miljöfördelar på köpet. Är tanken att det ska finnas några mål knutna till strategin? Kommer det göras löpande uppföljningar?

Kommentar

I nuläget är det inte aktuellt att besluta om mål, aktiviteter eller några slags handlingsplaner. En handlingsplan tas fram efter att strategin är fastställd. En strategi är till för att peka ut och fungera som vägval för att nå målen för Borås.

Planer för uppföljning och revidering ansvarar Samhällsbyggnadsnämnden för. Hur och när detta ska göras är lämpligt att finnas med i en kommande handlingsplan.

Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund

Tillstyrker förslaget. Räddningstjänsten har värderat beslutet genom ett ställningstagande till fyra aspekter: personsäkerhet, egendomsskydd, räddningstjänstens insatsmöjligheter i trähus samt miljöaspekter. Träbyggnader som uppförs enligt byggreglerna medför inte förhöjda risker för personsäkerheten.

Räddningstjänsten anser att risken för vattenskador i trähus bör utredas vidare och att tillgången till brandvatten bör säkerställas i detaljplanen. De anser även att brand bör beaktas i livscykelanalysen för byggnader.

Kommentar

Att brand bör beaktas i en livscykelanalys är inte lämpligt, utan det kan snarare vara lämpligt att beakta i en kommande handlingsplan som är kopplad till strategin. Vad som menas med en livscykelanalys i den här strategin kan beskrivas såhär:

"En livscykelanalys beskriver en produkts miljöpåverkan från råvaruutvinning till avfallshantering. Alla resurser som används och alla utsläpp som sker däremellan räknas in. Syftet kan vara att minska produktens miljöpåverkan, att jämföra produkter eller tjänster."

Källa: <https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/energifallet/faktablad-livscykelanalys-lca>

Industribyggnader i Borås AB

Avstyrker förslaget. Om träbyggnation alltid ska vara ett huvudalternativ är risken stor att fokus hamnar helt fel i bygg- och förvaltningsprocessen. Alla byggprojekt har väldigt olika behov och förutsättningar. Alla material och metoder bör utredas utifrån miljö, funktion och ekonomi i varje enskilt byggprojekt. Då kommer de bästa alternativen automatiskt att utvecklas och genomföras.

Att använda så kallade livscykelanalyser är däremot bra. Att utbilda och skapa förståelse om hållbart byggande inom berörda områden i Borås Stad är också bra. Då får vi rätt fokus för att nå flera av de nationella miljömålen.

Lokalförsörjningsnämnden

Avstyrker förslaget. En strategi som begränsar sig till ökad användning av ett specifikt byggmaterial är tveksam. Om byggnation i trä ska vara ett huvudalternativ finns en risk att vi som beställare exkluderar entreprenörer i anbudskedet vilket kan leda till färre anbud och mindre konkurrens. Man bör förutsättningslöst utreda alla alternativ vad gäller material och metoder så att det passar i det specifika projektet.

Stadsrevisionen

Revisorskollegiet avstår från yttrande.

Övriga ändringar

Det reviderade förslaget har bytt ut *ska*-krav till *bör*-krav. Det innebär att strategin inte är fullt så kravställande som den ursprungligen kunde ses som, utan snarare fungerar som en rekommendation och ett vägval vid byggnation.

Remissvarare

Remissvar från	Tillstyrker	Avstyrker	Avstår
Borås Energi och miljö AB	X		
Fristadbostäder AB	X		
Kulturnämnden	X		
Miljö- och konsumentnämnden	X		
Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund	X		
Tekniska nämnden	X		
Kommunstyrelsen	X		
Industribyggnader i Borås AB		X	
Lokalförsörjningsnämnden		X	
Stadsrevisionen			X

Nr 15

Svar på interpellation av Ann-Marie Ekström (L) till Malin Carlsson (S): Hur hanteras HBTQ-frågor i Borås Stad?

Dnr 2016/KS0816 027

Från Kommunstyrelsen
Till Kommunfullmäktige

Är det de rödgrönas avsikt att alla anställda ska få en HBTQ-utbildning? I så fall finns det någon plan för hur denna utbildning ska gå till?

I Borås Stad är allas rätt att vara den man är viktig. Oavsett vem man är ska man få ett gott bemötande – både som invånare och medarbetare. Kunskap om olikheter när det gäller kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsförmåga, sexuell läggning eller ålder ökar våra möjligheter att behandla människor lika.

1. För att öka kunskapen om normkritik och HBTQIA-frågor har Borås Stad producerat ett utbildningsmaterial som innehåller två filmer, en om normkritik och en om HBTQIA-begrepp tillsammans med en samtalsguide. Materialet är gjort för att användas på arbetsplatsträffarna i kommunens alla verksamheter. Det innebär att samtliga anställda omfattas av utbildningsinsatsen. Hitintills har 627 arbetsplatser sett en eller bägge filmerna.
2. Normdiplomering ingår som en del av Arbetsmiljöutbildningen ”Arbetsmiljö och samverkan” och är obligatorisk för alla blivande chefer i kommunen och i bolagen. Utbildningen tar bl.a. upp normer, normkritik, intersektionalitet m.m. och hur detta påverkar vårt bemötande av andra t.ex. arbetskamrater eller invånare. Utbildningen är även obligatorisk för befintliga chefer och ges vid separata tillfällen. För medarbetare som inte har chefsbefattning finns det möjlighet att vid fyra tillfällen under 2018 anmäla sig till en halvdagsutbildning i normdiplomering.
3. Kommunens intranät som alla medarbetare har tillgång till innehåller området ”Arbetsmiljö och hälsa”. Intranätet är en väg för den medarbetare som vill fördjupa sina kunskaper om HBTQIA. Den information som behandlar ”Jämställdhet och likabehandling” är nyligen uppdaterad i sin helhet.
4. Under våren bjuder Stadsledningskansliet in till ett antal frukostseminarier som riktar sig till stadens medarbetare. Temat för det första seminariet i januari är sexuella trakasserier. Seminariet blev snabbt fulltecknat och 50 medarbetare deltar.

Det här är några av de utbildningsinsatser som genomförts och sannolikt kommer det att bli ytterligare utbildningsinsatser under året.

Har någon utredning kommit igång kring HBTQ-certifiering?

Kommunstyrelsen har på uppdrag av Kommunfullmäktige utrett konsekvenserna av en HBTQ-certifiering av Borås stads verksamheter. Utredningen visade att HBTQ-certifiering är både dyr

och tidskrävande. Resultatet blev istället den utbildning i Normdiplomering som jag beskrev tidigare.

Har någon en översyn av befintliga styrdokument för att synliggöra HBTQ-perspektivet påbörjats? Arbetet med ”Lika rättigheter och möjligheter” är fr.o.m. 2017 en aktivitet i det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM-kalendern) och uppföljning sker på samma sätt som för annan verksamhet. Det sker i kommunens uppföljningssystem, Stratsys och här finns också stöd och vägledning samlat. Under 2017 var det särskilt fokus på HBTQIA och normkritik i arbetet med ”Lika rättigheter och möjligheter”.

Har någon uppföljning gjorts kring beslutet att öka kompetensen kring HBTQ-frågor inom föreningslivet?

Fritid- och folkhälsonämndens föreningsenhet har vid två olika tillfällen (2014 och 2015) bjudit in föreläsare som pratat om HBTQ-frågor för föreningslivet. Båda föreläsarna har tagits fram med hjälp av RFSL Borås. Vid båda tillfällena deltog ca 25 föreningar.

SISU (Svensk Idrotts Studie och Utbildningsorganisation) är en nära samverkanspart till Föreningsenheten. SISU har ett arbetsmaterial som riktar sig till, i förstahand, idrottsföreningar som vill prata om hur man bemöter varandra i laget eller föreningen. I studiecirkelform kan föreningarna/lagen prata om HBTQIA-frågor. Föreningsenheten kommer under 2018 att ha dialog med RFSL om HBTQ-certifiering av föreningslivet i Borås.

Låt mig samtidigt nämna granskningsrapporten ”Jämställdhet och mångfald i förenings- och kulturlivet” som revisorererna nyligen presenterat. Där är Stadsrevisionens bedömning att ”Kultur- och fritidsverksamheten riktad mot ungdomar är ändamålsenlig men att ytterligare analys bör göras i syfte att säkerställa att resurser fördelas i enlighet med Kommunfullmäktiges intentioner”. En uppfattning som jag delar.

Finns det någon policy för Borås stads deltagande i Pride i Borås?

Borås Stad stödjer Borås Pride Festival. Det manifesteras på lite olika sätt. Kommunfullmäktiges ordförande har från Stadens sida deltagit vid de två tillfällen som festivalen arrangerats och invigningstalade vid festivalen 2016. Borås Stad har ett marknadsföringssamarbete med Borås Pride Festival kring varumärket Borås Stad och syns bl.a. i festivalens annonser och på Festivalens webbplats. Jämställdhetsstrategen på Stadsledningskansliet deltar som kommunens kontaktperson i förberedelsearbetet med Festivalen. De flesta av de politiska partierna i kommunfullmäktige finns också representerade under Pridefestivalen. Det är naturligtvis också så att det bland deltagarna i Pride Festivalen finns deltagare som har sin anställning hos Borås Stad. Jag så här långt inte sett något behov av en särskild policy för deltagandet i Borås Pride. Borås Stads medverkan i Borås Pride har fungerat väl.

Har de rödgröna för avsikt att samla Borås stads HBTQ politik i ett samlat dokument som policy eller program med tillhörande handlingsplan?

Det har lämnats en motion i Kommunfullmäktige som bl.a. berör dels frågan om i vilken typ av dokument som HBTQ-frågorna bör hanteras i inom Borås Stad dels frågan om en handlingsplan för HBTQ. I en annan motion som lämnats till Kommunfullmäktige berörs den plattform för Mänskliga rättigheter som Sveriges kommuner och Landsting (SKL) antagit. Motionerna är under beredning och kommer att behandlas i Kommunfullmäktige under våren.

Dag som ovan
Malin Carlsson (S)
Kommunalsråd

§ 302

Inkomna interpellationer och enkla frågor

Till dagens sammanträde har en interpellation inkommit som fogas som bilaga till protokollet.

Kommunfullmäktige beslutar:

Interpellationen får ställas.

Till dagens sammanträde har vidare en enkel fråga inkommit som fogas som bilaga till protokollet.

Kommunfullmäktige beslutar:

Den enkla frågan får ställas.

Vid protokollet

Göran Björklund

Justeringen tillkännagiven på kommunens anslagstavla den 3 januari 2017

Per-Olof Höög (S)

Ulrik Nilsson (M)

Raija Leppänen (S)

Rätt utdraget betygar:

Maimu Seppel

Interpellation till kommunalrådet Malin Carlsson

Hur hanteras HBTQ-frågor i Borås stad

I januari 2014 lämnade Liberalerna (dåvarande Folkpartiet) in en motion med förslag att Borås stad ska ta fram en HBTQ-policy. Motionen blev besvarad i januari 2016 med att någon HBTQ-policy inte behövs. I stället ska enligt beslutet en översyn göras av befintliga styrdokument i Borås stad i syfte att synliggöra HBTQ-perspektivet. Uppdraget tilldelades dock ingen ansvarig utförare.

Självklart är det viktigt att befintliga styrdokument också har ett HBTQ-perspektiv men det räcker inte. Det behövs ett samlande dokument. En policy eller ett program.

I den bästa av världar skulle ingen HBTQ-policy eller program behövas men tyvärr finns det fortfarande diskriminerande och negativa attityder mot HBTQ-personer. Det är därför viktigt att kunskapen om HBTQ-personers situation och villkor finns inom kommunal verksamhet. Av två skäl. Dels för att personer som arbetar inom kommunen och som hör till gruppen HBTQ-personer ska kunna känna sig välkomna och våga vara den hen är och inte behöva låtsas vara någon annan. Dels för att anställda som möter medborgarna i kommunen ska kunna ha ett korrekt bemötande. Särskilt viktigt är detta inom skolan och skolundervisningen liksom inom vård- och omsorg.

Många beslut har vid olika tillfällen tagits i kommunfullmäktige i Borås om bland annat att all personal ska utbildas. Likaså har beslutats att HBTQ-kompetens ska ökas inom föreningslivet och att HBTQ-utbildning ska finnas i skolan. Vid samma kommunfullmäktige som motionen om HBTQ-policy i princip avslogs beslöt kommunfullmäktige att kommunstyrelsen ska utreda konsekvenserna för HBTQ-certifiering av verksamheter i Borås stad och vilka verksamheter som kan vara aktuella.

År 2016 anordnades Pride för första gången i Borås. På vilket sätt som Borås stad ska delta i ett sådant arrangemang bör också finnas med i en policy eller program.

Lämpligast hade varit att först ta fram en policy eller ett program för hur HBTQ-frågorna ska inrymmas i Borås stads verksamheter innan man beslutar att HBTQ-certifiera verksamheter. Det måste bli tydligare så alla är överens om vad som ska göras och vem som har ansvar och när det ska göras. Det behövs både en policy/program och en handlingsplan som kan följas upp.

Redan 2005 fattades beslut att all personal ska genomgå utbildning i HBT-frågor. Varför bara pratas det om att det ska göras. Fortfarande elva år efter beslutet. Om det funnits en policy/program med en handlingsplan som anger vad som ska göras och vem som är ansvarig hade kanske redan mycket gjorts.

Jag ställer därför följande frågor till ansvarigt kommunalråd Malin Carlsson

1. Är det de rödgrönas avsikt att alla anställda ska få en HBTQ-utbildning? I så fall finns det någon plan för hur denna utbildning ska gå till?
2. Har någon utredning kommit igång kring HBTQ-certifiering?
3. Har någon översyn av befintliga styrdokument för att synliggöra HBTQ-perspektivet påbörjats? Har någon uppföljning gjorts kring beslutet att öka kompetensen kring HBTQ-frågor inom föreningslivet?
4. Finns det någon policy för Borås stads deltagande i Pride i Borås?
5. Har de rödgröna för avsikt att samla Borås stads HBTQ-politik i ett samlat dokument som policy eller program med därtill hörande handlingsplan?

Anne-Marie Ekström

Liberalerna

BORÅS STAD

POSTADRESS 501 80 Borås BESÖKSADRESS Stadshuset, Kungsgatan 55
TFN 033-35 70 00 E-POST boras.stad@boras.se WEBBPLATS boras.se